

BỘ GIÁO DỤC
VÀ ĐÀO TẠO

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC
VÀ CÔNG NGHỆ VIỆT NAM

HỌC VIỆN KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ

NGUYỄN MINH HẢI

**PHÁT TRIỂN THUẬT TOÁN TRA CỨU ẢNH
DỰA TRÊN NGỮ NGHĨA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ MÁY TÍNH

Thành phố Hồ Chí Minh - 2024

BỘ GIÁO DỤC
VÀ ĐÀO TẠO

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC
VÀ CÔNG NGHỆ VIỆT NAM

HỌC VIỆN KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ

NGUYỄN MINH HẢI

**PHÁT TRIỂN THUẬT TOÁN TRA CỨU ẢNH
DỰA TRÊN NGỮ NGHĨA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ MÁY TÍNH

Ngành: Khoa học máy tính

Mã số: 9 48 01 01

Xác nhận của Học viện
Khoa học và Công nghệ

**KT. GIÁM ĐỐC
PHÓ TÁM ĐỐC**

Nguyễn Thị Trung

Người hướng dẫn 1

A handwritten signature in blue ink, corresponding to PGS. TS. Trần Văn Lăng.

PGS. TS. Trần Văn Lăng

Người hướng dẫn 2

A handwritten signature in blue ink, corresponding to TS. Văn Thế Thành.

TS. Văn Thế Thành

Thành phố Hồ Chí Minh - 2024

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận án: "Phát triển thuật toán tra cứu ảnh dựa trên ngữ nghĩa" là công trình nghiên cứu của chính mình dưới sự hướng dẫn khoa học của tập thể hướng dẫn. Luận án sử dụng thông tin trích dẫn từ nhiều nguồn tham khảo khác nhau và các thông tin trích dẫn được ghi rõ nguồn gốc. Các kết quả nghiên cứu của tôi được công bố chung với các tác giả khác đã được sự nhất trí của đồng tác giả khi đưa vào luận án. Các số liệu, kết quả được trình bày trong luận án là hoàn toàn trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác ngoài các công trình công bố của tác giả. Luận án được hoàn thành trong thời gian tôi là nghiên cứu sinh của Học viện Khoa học và Công nghệ, Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam.

Tác giả luận án

NCS. Nguyễn Minh Hải

LỜI CẢM ƠN

Luận án tiến sĩ được hoàn thiện bởi sự cố gắng của chính bản thân cùng với sự giúp đỡ tận tình của hai Thầy hướng dẫn khoa học, một số chuyên gia, đồng nghiệp, bạn bè và người thân trong gia đình.

Trước tiên, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến hai Thầy hướng dẫn khoa học PGS. TS. Trần Văn Lăng và TS. Văn Thế Thành. Nghiên cứu sinh đã nhận được những định hướng khoa học, những bài học quý báu, sự hướng dẫn tận tình và kinh nghiệm nghiên cứu khoa học quý giá trong nghiên cứu.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban lãnh đạo, phòng Đào tạo, các phòng chức năng của Học viện Khoa học và Công nghệ, Viện Cơ học và Tin học ứng dụng thuộc Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam đã tạo điều kiện thuận lợi trong suốt quá trình nghiên cứu và thực hiện luận án.

Tôi xin chân thành cảm ơn tới Ban giám hiệu, Ban lãnh đạo Khoa, các đồng nghiệp là cán bộ, giảng viên Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh đã quan tâm, giúp đỡ tôi hoàn thành nhiệm vụ.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn vô hạn tới mọi thành viên trong gia đình, sự khuyến khích động viên của gia đình là động lực để tôi hoàn thành luận án này.

Tác giả luận án

NCS. Nguyễn Minh Hải

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	3
MỞ ĐẦU 13	
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN TÌM KIẾM ẢNH	19
1.1. Tổng quan về tìm kiếm ảnh.....	19
1.2. Các đặc trưng phổ biến trong tìm kiếm ảnh.....	24
1.3. Các công trình nghiên cứu liên quan về tìm kiếm ảnh.....	26
1.3.1. Tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản.....	26
1.3.2. Tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung.....	27
1.3.3. Tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa.....	31
1.4. Các phương pháp tổ chức thực nghiệm và đánh giá.....	38
1.5. Tiểu kết chương.....	40
CHƯƠNG 2. CẤU TRÚC GP-TREE CHO LƯU TRỮ VÀ TÌM KIẾM ẢNH..	41
2.1. Giới thiệu.....	41
2.2. Cấu trúc GP-Tree.....	43
2.3. Các nguyên tắc thực hiện thao tác trên cây GP-Tree.....	45
2.3.1. Thao tác 1: Thêm phần tử dữ liệu vào cây.....	45
2.3.2. Thao tác 2: Tách một nút trên cây.....	48
2.3.3. Thao tác 3: Xóa phần tử trên cây.....	51
2.4. Tạo GP-Tree.....	55
2.5. Tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree.....	56
2.5.1. Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree.....	56
2.5.2. Thực nghiệm và đánh giá kết quả.....	61
2.6. Tiểu kết chương.....	65
CHƯƠNG 3. CẢI TIẾN GP-TREE VỚI GRAPH-GPTREE CHO TÌM KIẾM	
ẢNH	67
3.1. Giới thiệu.....	67
3.2. Đồ thị cụm Graph-GPTree.....	69
3.2.1. Cấu trúc Graph-GPTree.....	69
3.2.2. Quá trình tạo Graph-GPTree.....	71
3.3. Hệ tìm kiếm ảnh trên Graph-GPTree.....	77

3.3.1.	Mô hình thực nghiệm	77
3.3.2.	Thực nghiệm và đánh giá kết quả.....	79
3.4.	Tiểu kết chương.....	83
CHƯƠNG 4. CẤU TRÚC SGGP-TREE CHO TÌM KIẾM ẢNH THEO NGỮ NGHĨA		85
4.1.	Giới thiệu.....	85
4.2.	Mạng kết hợp SgGP-Tree.....	86
4.2.1.	Cấu trúc SgGP-Tree	86
4.2.2.	Tạo SgGP-Tree	88
4.3.	Hệ tìm kiếm ảnh trên SgGP-Tree	89
4.3.1.	Mô hình thực nghiệm	89
4.3.2.	Thực nghiệm và đánh giá kết quả.....	92
4.4.	Hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology.....	97
4.4.1.	Khung ontology	97
4.4.2.	Xây dựng khung ontology	99
4.4.3.	Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa	103
4.4.4.	Thực nghiệm và đánh giá kết quả.....	106
4.5.	Tiểu kết chương.....	108
KẾT LUẬN 110		
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ		113
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....		114

DANH MỤC KÝ HIỆU VÀ CHỮ VIẾT TẮT

Ký hiệu	Diễn giải tiếng Anh	Diễn giải tiếng Việt
ARP	Average Retrieval Precision	Độ chính xác trung bình
AUC	Area Under the Curve	Diện tích dưới đường cong
CBIR	Content-Based Image Retrieval	Tìm kiếm ảnh theo nội dung
CDH	Color Difference Histogram	Biểu đồ chênh lệch màu
CNN	Convolutional Neural Network	Mạng nơ-ron tích chập
CSD	Color Structure Descriptor	Bộ mô tả cấu trúc màu
GP-Tree	Growing Partitioning Tree	Cây phân hoạch tăng trưởng
DCD	Dominant Color Descriptor	Bộ mô tả màu chủ đạo
DoG	Difference of Gaussian	Đạo hàm Gauss
DNN	Deep neural Networks	Mạng nơ-ron sâu
DWT	Discrete Wavelet Transform	Phép biến đổi Wavelet rời rạc
EC	Element Center	Phần tử trọng tâm
ED	Element Data	Phần tử dữ liệu
EDH	Edge Histogram Descriptor	Bộ mô tả biểu đồ biên
FGIR	Fine-Grained Image Retrieval	Tìm kiếm ảnh chi tiết
GLCM	Gray-level co-occurrence matrix	Ma trận đồng xuất hiện mức xám
GMM	Gaussian Mixture Models	Mô hình hỗn hợp Gauss
Graph-GPTree	Neighbor Graph on GP-Tree	Đồ thị cụm lân cận trên GP-Tree
GrSOM	Graph-Self Organizing Map	Mô hình kết hợp đồ thị cụm lân cận và bản đồ tự tổ chức
HOG	Histograms of Oriented Gradients	Biểu đồ định hướng Gradient
LBP	Local Binary Patterns	Mẫu nhị phân cục bộ
LoG	Laplace of Gaussian	Phép biến đổi Laplace Gauss
LPP	Locality-Preserving Projection	Phép chiếu bảo toàn cục bộ
MAP	Mean Average Precision	Độ chính xác trung bình
MPL	Multi-layer Perceptron	Mạng perceptron nhiều lớp

OntoSBIR	Semantic-Based Image Retrieval on ontology	Tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology
ORB	Oriented Fast and Rotated BRIEF	Đặc trưng định hướng và xoay vòng nhanh
OWL	Web Ontology Language	Ngôn ngữ ontology web
RDF	Resource Description Framework	Khung mô tả tài nguyên
ROC	Receiver Operating Characteristic	Đồ thị đặc tính
RF	Relevance Feedback	Phương pháp phản hồi liên quan
RNN	Recurrent Neural Networks	Mạng nơ-ron hồi quy
SBIR	Semantic-Based Image Retrieval	Tìm ảnh theo ngữ nghĩa
SBIR_GPT	Semantic-Based Image Retrieval on GP-Tree	Tìm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên cây GP-Tree
SBIR-grGP	Semantic-Based Image Retrieval on Graph-GPTree	Tìm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên Graph-GPTree
SBIR-SgGP	Semantic-Based Image Retrieval on SgGP-Tree	Tìm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên SgGP-Tree
SgGP-Tree	SOM-Graph-GPTree	Mô hình kết hợp mạng SOM, đồ thị cụm lân cận và GP-Tree
SDCD	Spatial Dominant Color Descriptor	Bộ mô tả màu trội không gian
SIFT	Scale Invariant Features Transform	Đặt trung hình ảnh SIFT
SOFM	Self-Organized Feature Map	Bản đồ đặc trưng tự tổ chức
SOM	Self Organizing Map	Bản đồ tự tổ chức
SURF	Speeded Up Robust Feature	Đặc trưng hình ảnh SURF
SVM	Support Véc-tơ Machine	Máy véc-tơ hỗ trợ
TBIR	Text-Based Image Retrieval	Tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản
WWW	World Wide Web	Mạng toàn cầu WWW
GCN	Graph Convolution Networks	Mạng tích chập đồ thị
SPARQL	SPARQL Protocol And RDF Query Language	Giao thức SPARQL và ngôn ngữ truy vấn RDF
FPN	Feature Pyramid Network	Mạng Kim tự tháp đặc trưng

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Các tập dữ liệu ảnh được thực nghiệm trong luận án	38
Bảng 1.2. Mô tả tỷ lệ tập huấn luyện, kiểm thử và thực nghiệm các bộ dữ liệu	38
Bảng 2.1. Mô tả số thành phần của các đặc trưng trong véc-tơ đặc trưng đại diện cho một ảnh	60
Bảng 2.2. Kết quả thực nghiệm cây GP-Tree	63
Bảng 2.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh của hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree trên	64
Bảng 2.4. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu WANG	64
Bảng 2.5. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu ImageCLEF ...	64
Bảng 2.6. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu MS-COCO	65
Bảng 3.1. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG	81
Bảng 3.2. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF	81
Bảng 3.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	81
Bảng 3.4. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG	82
Bảng 3.5. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF ...	82
Bảng 3.6. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	83
Bảng 4.1. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG	93
Bảng 4.2. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF	93
Bảng 4.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	93
Bảng 4.4. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG	95
Bảng 4.5. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF ...	96
Bảng 4.6. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	96
Bảng 4.7. Ví dụ truy vấn SPARQL	102
Bảng 4.8. Hiệu suất tìm kiếm ảnh của hệ SBIR-GP trên các tập dữ liệu thử nghiệm.	107

DANH MỤC HÌNH ẢNH

Hình 1.1. Các loại tìm kiếm ảnh.	20
Hình 1.2. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản	21
Hình 1.3. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung.....	22
Hình 1.4. Mô tả về “khoảng cách ngữ nghĩa”	23
Hình 1.5. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa.....	23
Hình 2.1. Cây phân cụm phân cấp GP-Tree gồm 3 mức.....	43
Hình 2.2. Ví dụ mô tả thêm phần tử vô cây GP-Tree.....	46
Hình 2.3. Tách nút lá trên cây GP-Tree.....	49
Hình 2.4. Mô hình hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên GP-Tree	57
Hình 2.5. Ví dụ Mask R-CNN (ResNet-101-FPN) trên ảnh trong bộ dữ liệu MS-COCO	58
Hình 2.6. Ví dụ trích xuất đặc trưng một ảnh trong bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	59
Hình 2.7. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh dựa trên cấu trúc GP-Tree.....	62
Hình 2.8. Kết quả tập ảnh tương tự của ảnh tìm kiếm ảnh trên GP-Tree.....	62
Hình 3.1. Đồ thị thưa được tạo phải tập nút lá cây GP-Tree.....	70
Hình 3.2. Ví dụ về đồ thị cụm lân cận của nút lá L78	70
Hình 3.3. Tạo đồ thị phân cụm dựa trên tập nút lá của GP-Tree	72
Hình 3.4. Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree	77
Hình 3.5. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree	80
Hình 3.6. Một kết quả của hệ tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree	80
Hình 4.1. Mô hình kết hợp SgGP-Tree	87
Hình 4.2. Mô trình tìm kiếm ảnh trên SgGP-Tree.....	90
Hình 4.3. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa SgGP-Tree	92
Hình 4.4. Một kết quả của hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa SgGP-Tree	92
Hình 4.5. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh WANG.....	94
Hình 4.6. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh ImageCLEF.	94

Hình 4.7. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh MS-COCO.....	95
Hình 4.8. Một ví dụ về ontology áp dụng trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO	99
Hình 4.9. Mô hình xây dựng khung ontology bán tự động	100
Hình 4.10. Bổ sung khái niệm cho phân lớp mới vào từ điển ontology.....	101
Hình 4.11. Ví dụ về ontology trước và sau khi làm giàu	101
Hình 4.12. Tập hình ảnh minh họa cho truy vấn SPARQL.....	102
Hình 4.13. Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa SBIR-GP.....	103
Hình 4.14. So sánh hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh.....	107

DANH MỤC THUẬT TOÁN

Thuật toán 2.1: Thêm phần tử dữ liệu	47
Thuật toán 2.2: Tách một nút trên cây GP-Tree.....	49
Thuật toán 2.3: Xóa một phần tử của nút lá trên cây	51
Thuật toán 2.4. Xóa một phần tử của nút trong trên cây	54
Thuật toán 2.5: Tạo cây GP-Tree	55
Thuật toán 2.6: Tạo tập từ vựng thị giác	61
Thuật toán 3.1: Phân cụm đồ thị Graph-GPTree.....	73
Thuật toán 3.2: Tách nút lá trên GP-Tree, tạo Graph-GPTree	74
Thuật toán 3.3: Tìm kiếm ảnh trên đồ thị Graph-GPTree	76
Thuật toán 4.1 : Tìm kiếm ảnh trên GrSOM	91

MỞ ĐẦU

1. Giới thiệu

Sự phát minh của máy ảnh kỹ thuật số đã mang lại cho con người khả năng chụp lại thế giới xung quanh và dễ dàng chia sẻ ảnh với nhau [1]. Việc chia sẻ chúng hiệu quả thường gặp khó khăn do các hạn chế trong cơ chế tìm kiếm và khám phá [2], đặc biệt là đối với những hình ảnh khó tự động xử lý hoặc lập chỉ mục. Tìm kiếm ảnh trên Web hiện nay phụ thuộc nhiều vào các thẻ tag không chính xác hoặc thiếu sót, nên nhiều hình ảnh không cung cấp gợi ý ngữ nghĩa đầy đủ, hạn chế việc tìm kiếm và khai phá chúng. Mặc dù việc tìm kiếm ảnh theo nội dung (CBIR) dựa trên các đặc trưng cấp thấp như màu sắc, diện tích, kết cấu được trích xuất từ hình ảnh đã trở nên khá tốt, tuy nhiên người dùng thường quan tâm hơn đến các khái niệm ngữ nghĩa đằng sau hoặc bên trong hình ảnh. Tìm kiếm chỉ dựa trên các đặc trưng cấp thấp sẽ không thể đáp ứng yêu cầu của người dùng. Để tăng độ chính xác của việc tìm kiếm ảnh trên Web, cần phải làm phong phú thêm chỉ mục khái niệm và ý nghĩa ngữ nghĩa của hình ảnh cũng như khắc phục về khoảng cách ngữ nghĩa. Trong tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa (SBIR), ý nghĩa của ảnh có thể ở các mức độ khác nhau, có thể xếp thành ba mức độ của việc tìm kiếm thông tin hình ảnh [3]: (1) Mức độ một dựa trên các đặc trưng cấp thấp của các yếu tố hình ảnh hoặc sự kết hợp của chúng; (2) Mức độ hai gồm việc tìm kiếm ảnh theo các thuộc tính dẫn xuất hoặc nội dung ngữ nghĩa và tương ứng với mức mô tả. Các yêu cầu tìm kiếm ở mức độ này bao gồm tìm kiếm các đối tượng thuộc một loại hay lớp cụ thể; (3) Mức độ ba gồm các yêu cầu tìm kiếm theo các thuộc tính trừu tượng như các sự kiện hoặc các loại hoạt động, các bức ảnh có ý nghĩa cảm xúc.

Luận án tập trung vào việc phát triển các thuật toán tìm kiếm ảnh để nâng cao độ chính xác và hiệu quả của quá trình lập chỉ mục và tìm kiếm ảnh theo mức độ hai. Các phương pháp và kỹ thuật sau đây đã được đề xuất và thảo luận trong luận án bao gồm:

- Đo lường sự tương đồng ảnh dựa trên ngữ cảnh và không gian ngữ nghĩa.
- Đề xuất lập chỉ mục cho tập dữ liệu ảnh dựa trên cấu trúc cây phân cụm tăng trưởng GP-Tree (Growing Partitioning Tree).

- Cải tiến cấu trúc cây GP-Tree bằng cách kết hợp đồ thị và mạng SOM (Self Organizing Map), tạo ra các cấu trúc biến thể, gồm: cấu trúc đồ thị cụm lân cận trên GP-Tree (Graph-GPTree), đồ thị cụm lân cận và mạng SOM (SgGP-Tree) nhằm tăng độ chính xác của tập ảnh được trích xuất.
- Làm giàu ngữ nghĩa cho khung ontology để tăng độ chính xác của việc tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa.

2. Tính cấp thiết của luận án

Sự tăng trưởng mạnh mẽ trong việc sử dụng thiết bị điện tử, internet và phương tiện truyền thông xã hội trong mọi khía cạnh của cuộc sống hàng ngày đã dẫn đến việc tạo ra một lượng dữ liệu khổng lồ. Nghiên cứu của EMC/IDC Digital Universe năm 2018 dự đoán rằng đến năm 2025, lượng dữ liệu được tạo ra hàng năm trên toàn thế giới sẽ đạt 175 zettabyte (175 nghìn tỷ gigabyte) [4]. Dữ liệu này chủ yếu bao gồm các tập tin đa phương tiện dưới dạng hình ảnh, video và âm thanh. Ví dụ như trang web Flickr có tốc độ tải lên hình ảnh hàng ngày lên đến khoảng 4,5 triệu ảnh, và kho lưu trữ hình ảnh của Facebook chứa hơn 300 triệu hình ảnh mà người dùng đã tải lên. Mặc dù các hình ảnh được lưu trữ trong các kho lưu trữ lớn như vậy chủ yếu tập trung vào việc lưu trữ và hiển thị, việc trích xuất thông tin từ các kho lưu trữ đa phương tiện này có thể được tối ưu hóa thông qua việc tích hợp vào các hệ thống tìm kiếm và truy xuất dữ liệu [5].

Lượng thông tin hữu ích trong dữ liệu được tạo ra dự kiến sẽ tiếp tục tăng, và việc trích xuất thông tin quan trọng từ lượng dữ liệu lớn trở thành vấn đề quan trọng trong lĩnh vực phân tích dữ liệu lớn. Thông tin thu được từ quá trình này có giá trị trong việc đưa ra các quyết định trong nhiều lĩnh vực, bao gồm dịch vụ di động, bán lẻ, sản xuất, dịch vụ tài chính, khoa học đời sống và khoa học vật lý [6, 7]. Để quản lý hiệu quả thông tin hình ảnh ghi lại bằng các thiết bị thu thập hình ảnh kỹ thuật số như máy ảnh, hệ thống hình ảnh âm thanh (siêu âm), hình ảnh điện tử (kính hiển vi điện tử) và đồ họa máy tính, việc khai thác thông tin này cần được thực hiện một cách thông minh. Các hệ thống tìm kiếm ảnh hiện tại, chẳng hạn như Bing và Google, sử dụng một số mô tả văn bản xung quanh do con người cung cấp để suy ra ngữ nghĩa [8]. Những kỹ thuật này bỏ qua các đặc trưng hình ảnh có ý nghĩa có thể được trích xuất thông qua phân tích xử lý hình ảnh.

Ngoài ra, chú thích thủ công là không thể đối với một cơ sở dữ liệu động lớn và không thể diễn đạt chính xác nội dung và khái niệm của một hình ảnh. Trong lĩnh vực nghiên cứu khoa học máy tính, tìm kiếm dựa trên nội dung hình ảnh (CBIR) đã xuất hiện như một giải pháp hữu hiệu. CBIR cho phép tìm kiếm các hình ảnh tương ứng [9-11] đáp ứng các điều kiện truy vấn trong cơ sở dữ liệu hình ảnh dựa trên các đặc trưng hình ảnh mục tiêu như thông tin pixel, màu sắc, kết cấu, hình dạng, vv. có trong chính hình ảnh đó, mà không cần chú thích thủ công.

CBIR chưa thể phân tích và mô tả nội dung hình ảnh ở cấp độ ngữ nghĩa cao, dẫn đến hiệu suất tìm kiếm chưa đáp ứng yêu cầu người dùng. Phương pháp SBIR [12, 13] được đề xuất để kết hợp mô tả ngữ nghĩa với CBIR, nhằm cải thiện hiệu quả tìm kiếm. Tuy nhiên, việc diễn giải ngữ nghĩa hình ảnh là một thách thức lớn, do phải chuyển đổi hình ảnh thành các đặc trưng cấp thấp và liên kết chúng với ngữ nghĩa cao cấp. SBIR giúp máy tính hiểu ý nghĩa thực tế mà người dùng mong muốn, trở thành bài toán thu hút nhiều sự quan tâm. Luận án tập trung phát triển một phương pháp SBIR hiệu quả dựa trên ngữ nghĩa.

3. Mục tiêu nghiên cứu

Mục tiêu nghiên cứu của luận án tập trung các vấn đề sau:

- (1) Phân tích và rút trích các đặc trưng ngữ nghĩa từ hình ảnh.
- (2) Hiểu và xử lý các thành phần trong hình ảnh để tạo ra một ngữ nghĩa cho ảnh.
- (3) Phát triển một hệ thống tìm kiếm và phân loại ảnh có khả năng hiểu và đáp ứng yêu cầu người dùng một cách hiệu quả.

4. Phương pháp nghiên cứu

❖ Phương pháp lý thuyết

- Tổng hợp các nghiên cứu về tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa sử dụng học máy và cấu trúc lưu trữ dạng cây.
- Phân tích ưu, nhược điểm; nghiên cứu làm giàu Ontology và phát triển mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên Ontology.

- Đề xuất và đánh giá mô hình tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa; so sánh độ chính xác với các công trình liên quan để điều chỉnh, cải tiến.

❖ Phương pháp thực nghiệm

- Cài đặt chương trình thực nghiệm dựa trên các mô hình đề xuất, triển khai trên máy cấu hình tương đồng.
- Sử dụng bộ dữ liệu ảnh công bố rộng rãi, đáng tin cậy, so sánh kết quả với các nghiên cứu trước để minh chứng tính hiệu quả của lý thuyết.

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

❖ Đối tượng nghiên cứu:

- Thuật toán tìm kiếm: Phương pháp và kỹ thuật phát triển thuật toán để tìm kiếm và phân loại (phân cụm và phân lớp) ảnh dựa trên thông tin ngữ nghĩa thay vì chỉ dựa vào các đặc trưng hình ảnh như màu sắc, hình dạng. Đồng thời nghiên cứu một số phương pháp học máy nhằm cải tiến hiệu quả tìm kiếm ảnh
- Ngữ nghĩa trong hình ảnh: Các yếu tố ngữ nghĩa cần được hiểu và xác định trong ảnh để hỗ trợ việc tìm kiếm chính xác.
- Dữ liệu hình ảnh: Các bộ dữ liệu hình ảnh có chứa thông tin ngữ nghĩa cần thiết để huấn luyện và đánh giá thuật toán.

❖ Phạm vi nghiên cứu:

- Phạm vi ngữ nghĩa: Nhận diện một số loại ngữ nghĩa nhất định như vật thể (ví dụ: xe, người, động vật), hành động (ví dụ: chạy, nhảy), hoặc bối cảnh (ví dụ: ngoài trời, trong nhà) bằng cách dùng ontology và ngôn ngữ truy vấn SPARQL
- Tập trung vào một hoặc một số bộ dữ liệu hình ảnh có chứa thông tin ngữ nghĩa cần thiết để huấn luyện và đánh giá thuật toán như bộ dữ liệu chuẩn như Wang [14], MS-COCO [15], ImageCLEF [17].
- Giới hạn phương pháp: Tập trung vào phương pháp dựa trên ontology để liên kết ngữ nghĩa và hình ảnh.

6. Các đóng góp của luận án

Phát triển thuật toán tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên các đặc trưng thị giác của ảnh dựa trên cấu trúc dữ liệu GP-Tree nhằm nâng cao độ chính xác tìm kiếm ảnh, gồm:

- (1) Xây dựng cấu trúc dữ liệu phân cụm phân cấp GP-Tree nhằm tổ chức lưu trữ các véc-tơ đặc trưng của ảnh.
- (2) Xây dựng cấu trúc đồ thị cụm láng giềng Graph-GPTree nhằm tăng hiệu quả tìm kiếm ảnh so với cấu trúc GP-Tree
- (3) Xây dựng cấu trúc mạng kết hợp SgGP-Tree nhằm nâng cao hiệu quả tìm kiếm ảnh so với cấu trúc đồ thị Graph-GPTree
- (4) Xây dựng hệ thống tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa SBIR-GP dựa trên ontology nhằm đánh giá hiệu suất tìm kiếm ảnh so với các hệ thống tìm kiếm ảnh hiện đại khác.

7. Nội dung và bố cục của luận án

Cấu trúc của luận án bao gồm:

Chương 1: Tổng quan tìm kiếm ảnh

Chương này trình bày tổng quan về bài toán tìm kiếm ảnh, tập trung vào hai hướng chính: tìm kiếm ảnh theo nội dung (CBIR) và tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa (SBIR). Các nghiên cứu liên quan được khảo sát, phân tích để nhận diện thách thức và hạn chế trong các phương pháp hiện có. Từ đó, luận án đề xuất định hướng nghiên cứu nhằm khắc phục các hạn chế này. Phần này cũng mô tả chi tiết cách tổ chức thực nghiệm, bao gồm thiết lập môi trường, lựa chọn và sử dụng tập dữ liệu, cùng các tiêu chí đánh giá hiệu suất tìm kiếm ảnh.

Chương 2: Cấu trúc GP-Tree cho lưu trữ và tìm kiếm ảnh

Chương này tập trung vào việc sử dụng cấu trúc cây để lưu trữ và lập chỉ mục tập dữ liệu ảnh. Cấu trúc GP-Tree được mô tả chi tiết, bao gồm các thao tác thêm, sửa, tách, và xóa phần tử. Một mô hình tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên GP-Tree được đề xuất nhằm cải thiện hiệu suất tìm kiếm ảnh. Các thử nghiệm trên các bộ dữ liệu phổ biến như Wang, MS-COCO, và ImageCLEF cho thấy tính hiệu quả của mô hình.

Chương 3: Cải tiến GP-Tree với Graph-GPTree cho tìm kiếm ảnh

Chương này trình bày phương pháp cải tiến GP-Tree thông qua việc kết hợp với đồ thị cụm lân cận, tạo thành cấu trúc Graph-GPTree. Sự cải tiến này nhằm nâng cao hiệu quả lưu trữ và tìm kiếm các phần tử tương tự. Một mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree được đề xuất, với mục tiêu cải thiện độ chính xác và tốc độ tìm kiếm. Các thử nghiệm được thực hiện trên bộ dữ liệu Wang, MS-COCO, và ImageCLEF để đánh giá hiệu quả của phương pháp.

Chương 4: Cấu trúc mạng SgGP-Tree cho tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa

Chương này đề xuất một cải tiến mới, kết hợp Graph-GPTree và mạng tự tổ chức (SOM), gọi là SgGP-Tree. Cấu trúc này được thiết kế để nâng cao hiệu quả lưu trữ và tìm kiếm ảnh. Đồng thời, một mô hình tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology được đề xuất, gọi là SBIR-GP. Các thử nghiệm trên những bộ dữ liệu tiêu chuẩn như Wang, MS-COCO, và ImageCLEF đã khẳng định hiệu quả vượt trội của phương pháp.

Kết luận và hướng phát triển: Trình bày những kết quả đạt được định hướng phát triển tiếp theo của luận án.

Danh mục công trình của tác giả: Liệt kê các công trình mà tác giả đã công bố trong quá trình thực hiện luận án.

Tài liệu tham khảo: Liệt kê các tài liệu mà luận án đã tham khảo.

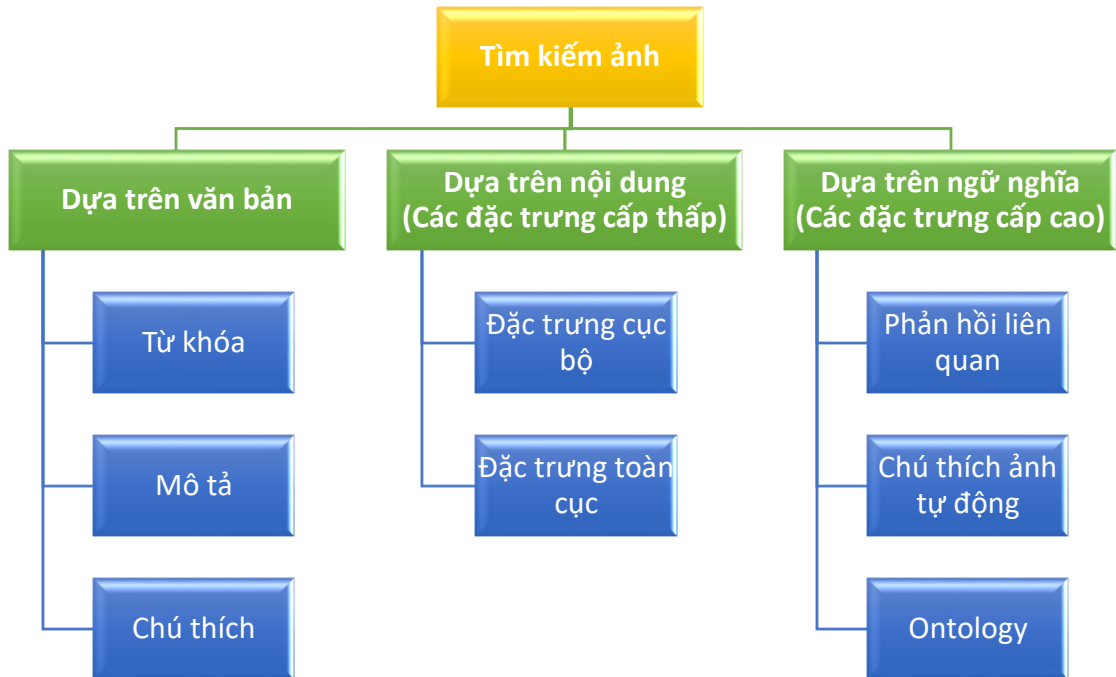
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN TÌM KIẾM ẢNH

Chương này trình bày tổng quan về bài toán tìm kiếm ảnh, tập trung vào hai hướng chính: tìm kiếm ảnh theo nội dung và tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa. Các nghiên cứu liên quan được khảo sát, phân tích để nhận diện thách thức và hạn chế trong các phương pháp hiện có. Từ đó, luận án đề xuất định hướng nghiên cứu nhằm khắc phục các hạn chế này. Phần này cũng mô tả chi tiết cách tổ chức thực nghiệm, bao gồm thiết lập môi trường, lựa chọn và sử dụng tập dữ liệu, cùng các tiêu chí đánh giá hiệu suất tìm kiếm ảnh.

1.1. Tổng quan về tìm kiếm ảnh

Bài toán tìm kiếm ảnh trong luận án được xác định là tìm ra tập ảnh có độ tương tự gần nhất với ảnh đầu vào dựa trên độ đo tương tự giữa các ảnh [16]. Trong những năm gần đây, bài toán tìm kiếm ảnh đã thu hút sự quan tâm lớn từ cộng đồng nghiên cứu. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều thách thức lớn cần vượt qua như xử lý khối lượng dữ liệu hình ảnh lớn, nhận diện và phân loại hình ảnh chính xác, xử lý đa dạng ngữ cảnh và ngữ nghĩa, đảm bảo hiệu suất tìm kiếm ảnh nhanh chóng và hiệu quả. Một trong những vấn đề chính là khó khăn trong việc định vị một hình ảnh mong muốn trong một bộ sưu tập lớn và đa dạng. Mặc dù việc xác định một hình ảnh mong muốn từ một bộ sưu tập nhỏ hoàn toàn khả thi, nhưng cần có các kỹ thuật hiệu quả hơn với các bộ sưu tập chứa hàng nghìn mục. Tìm kiếm ảnh thu hút sự quan tâm của các nhà nghiên cứu trong các lĩnh vực xử lý hình ảnh, đa phương tiện, thư viện kỹ thuật số, cảm biến từ xa, thiên văn học, ứng dụng cơ sở dữ liệu và các lĩnh vực liên quan khác [17].

Tìm kiếm ảnh đã là một lĩnh vực nghiên cứu rất tích cực kể từ những năm 1970, với sự thúc đẩy của hai cộng đồng nghiên cứu chính: quản lý cơ sở dữ liệu và thị giác máy tính [18]. Do đó, tìm kiếm ảnh có thể được định nghĩa là nhiệm vụ tìm kiếm ảnh trong cơ sở dữ liệu hình ảnh. Như mô tả trong **Hình 1.1**, các kỹ thuật tìm kiếm ảnh có thể được phân thành ba loại: tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản (TBIR), tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung (CBIR) và tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa (SBIR).

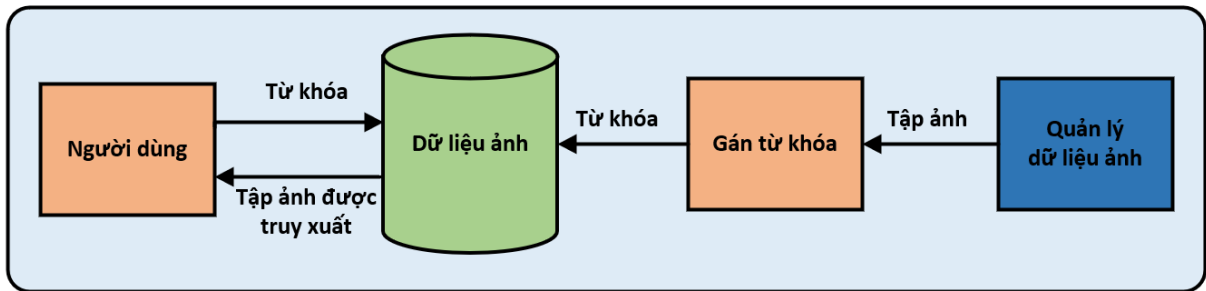

Hình 1.1. Các loại tìm kiếm ảnh.

❖ *Tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản*

Nền tảng phổ biến của TBIR đầu tiên là chú thích hình ảnh bằng văn bản và sau đó sử dụng các hệ thống quản lý cơ sở dữ liệu dựa trên văn bản để thực hiện tìm kiếm ảnh. TBIR được sử dụng để chú thích thủ công hình ảnh trong cơ sở dữ liệu bằng các chú thích, từ khóa hoặc mô tả. Quá trình này được sử dụng để mô tả cả nội dung hình ảnh và siêu dữ liệu khác của hình ảnh như: tên tệp hình ảnh, định dạng hình ảnh và kích thước hình ảnh. Sau đó, người dùng xây dựng các truy vấn dạng văn bản hoặc số để truy xuất tất cả hình ảnh đáp ứng một số tiêu chí dựa trên các chú thích này. **Hình 1.2** mô tả sơ đồ luồng diễn hình của quá trình xử lý truy xuất hình ảnh. Hệ thống TBIR sử dụng hình ảnh từ cơ sở dữ liệu đã được làm giàu bằng chú thích, từ khóa hoặc mô tả. Sau đó, các yếu tố này được sử dụng để tương quan với văn bản đầu vào do người dùng cung cấp. Tuy nhiên, có một số nhược điểm trong TBIR [18]. Nhược điểm đầu tiên là các chú thích mô tả thường phải được nhập thủ công và việc chú thích này cho tập hình ảnh lớn là không thực tế. Nhược điểm thứ hai là hầu hết các hình ảnh đều rất phong phú về nội dung và có nhiều chi tiết hơn. Người chú thích có thể đưa ra các mô tả khác nhau cho

các hình ảnh có nội dung trực quan tương tự. Ngoài ra, chú thích văn bản phụ thuộc vào ngôn ngữ người dùng [4].

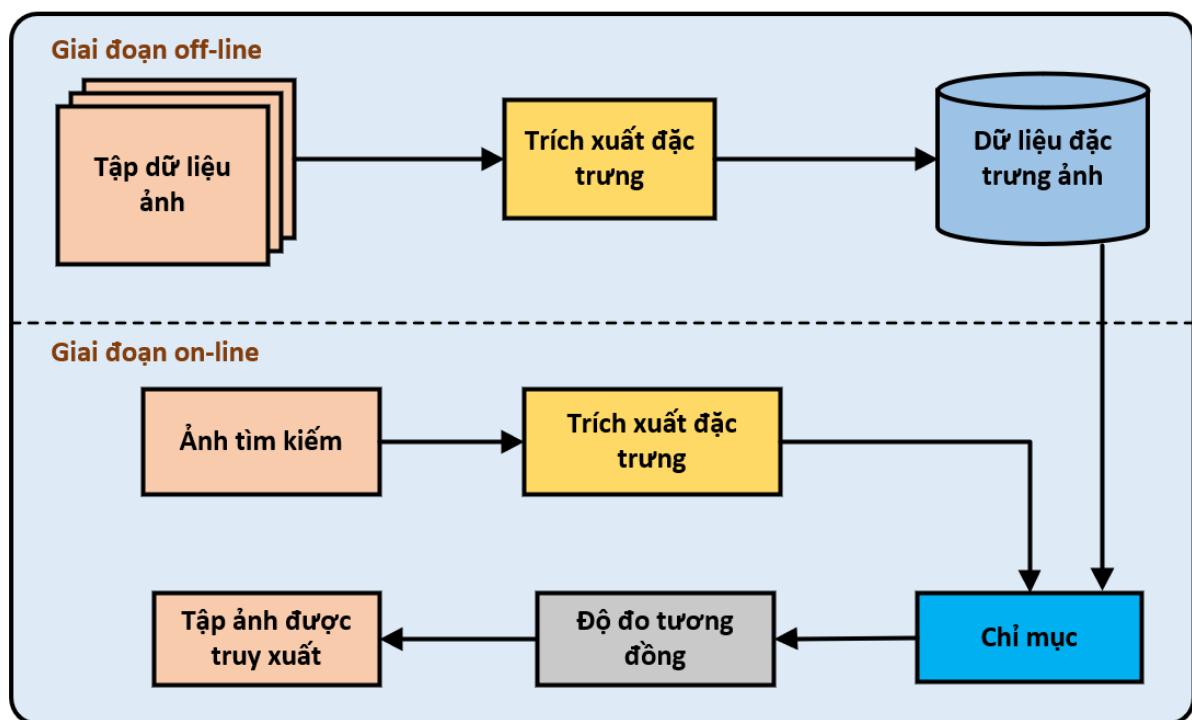
Hình 1.2. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản

❖ *Tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung*

CBIR được coi là một lĩnh vực nghiên cứu năng động và phát triển nhanh chóng. CBIR cũng được gọi là truy vấn theo nội dung hình ảnh (QBIC) và truy xuất thông tin hình ảnh dựa trên nội dung (CBVIR). Thuật ngữ CBIR bắt nguồn từ công trình của Kato [19] để tự động tìm kiếm ảnh từ cơ sở dữ liệu dựa trên màu sắc và hình dạng. Sau đó, thuật ngữ CBIR đã được sử dụng rộng rãi để mô tả quá trình tìm kiếm ảnh mong muốn từ một bộ sưu tập cơ sở dữ liệu lớn dựa trên nội dung hình ảnh trực quan được gọi là các đặc trưng (màu sắc, hình dạng, kết cấu...). Vào đầu những năm 1990, nhờ những tiến bộ của internet và các kỹ thuật sản xuất ảnh kỹ thuật số, một lượng lớn hình ảnh kỹ thuật số cho người dùng được tạo ra trong khoa học, giáo dục, y học, công nghiệp và các lĩnh vực khác. Điều này khiến những hạn chế mà TBIR phải đối mặt ngày càng trở nên khó khăn hơn. Nhu cầu này đã hình thành động lực thúc đẩy sự xuất hiện của các kỹ thuật CBIR. Các kỹ thuật và thuật toán được sử dụng có nguồn gốc từ nhiều lĩnh vực như nhận dạng đối tượng và xử lý tín hiệu [19]. Các vấn đề nghiên cứu và phát triển trong CBIR bao gồm nhiều chủ đề, quan trọng nhất là: hiểu nhu cầu của người dùng hình ảnh và hành vi tìm kiếm thông tin, xác định các cách phù hợp để mô tả nội dung hình ảnh, trích xuất các đặc trưng từ hình ảnh thô và khớp truy vấn và hình ảnh được lưu trữ theo cách phản ánh sự tương đồng của con người.

Như minh họa trong **Hình 1.3**, khung CBIR điển hình được chia thành trích xuất đặc trưng ngoại tuyến và tìm kiếm ảnh trực tuyến. Ở giai đoạn ngoại tuyến, hệ thống tự động

trích xuất các đặc trưng của từng hình ảnh trong cơ sở dữ liệu và lưu trữ chúng trong cơ sở dữ liệu đặc trưng (các đặc trưng của hình ảnh được trích xuất và biểu diễn bằng các véc-tơ đặc trưng). Ở giai đoạn trực tuyến, người dùng nhập ảnh truy vấn vào hệ thống. Các đặc trưng của ảnh truy vấn được trích xuất và biểu diễn. Độ tương đồng được đo giữa véc-tơ đặc trưng của ảnh truy vấn và các véc-tơ đặc trưng của ảnh trong cơ sở dữ liệu. Sau đó, quá trình truy xuất được thực hiện bằng cách áp dụng một lược đồ lập chỉ mục để cung cấp một cách hiệu quả tìm kiếm cơ sở dữ liệu hình ảnh. Cuối cùng, hệ thống trả về các hình ảnh giống nhất với ảnh truy vấn [20].

Hình 1.3. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung

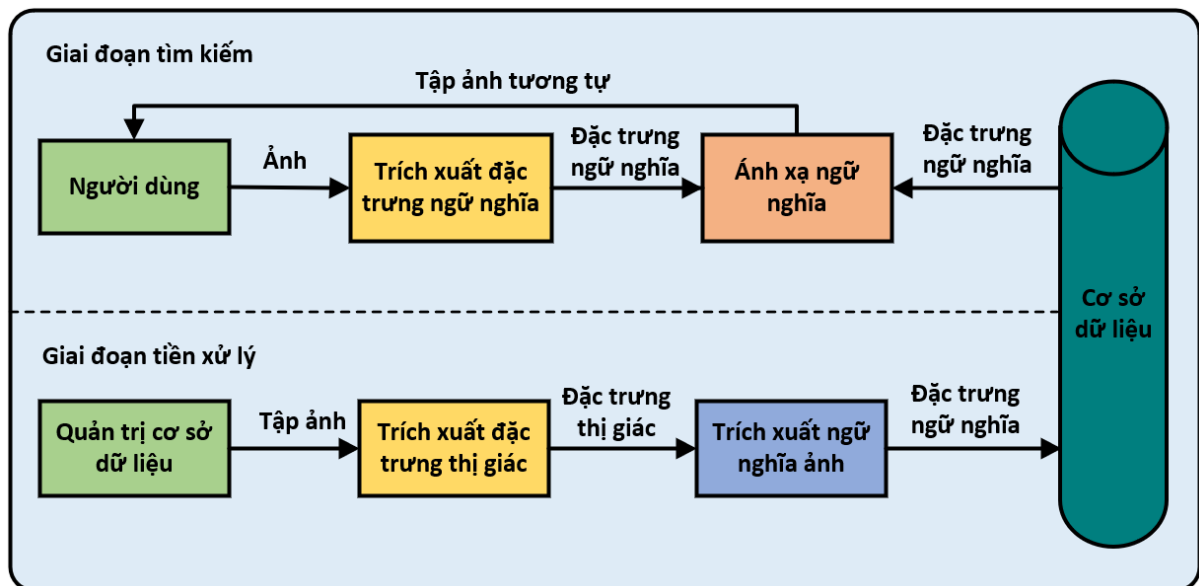
❖ *Tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa*

Nhìn chung, vấn đề của CBIR là khoảng cách ngữ nghĩa giữa khái niệm ngữ nghĩa cấp cao và hình ảnh cấp thấp như mô tả trong **Hình 1.4**. Nói cách khác, có sự khác biệt giữa những đặc trưng hình ảnh có thể phân biệt và những gì mọi người nhận thức từ hình ảnh. Như mô tả trong **Hình 1.5**, hệ thống SBIR được thực hiện bằng cách trích xuất các đặc trưng cấp thấp của hình ảnh để xác định các vùng hoặc đối tượng có ý nghĩa dựa trên các đặc trưng trực quan. Sau đó, các đặc trưng đối tượng hoặc vùng sẽ được đưa

vào quy trình trích xuất ngữ nghĩa hình ảnh để có được mô tả ngữ nghĩa của hình ảnh, sau đó lưu trữ trong cơ sở dữ liệu.

Hình 1.4. Mô tả về “khoảng cách ngữ nghĩa”

Hình 1.5. Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa

Tìm kiếm ảnh dựa trên khái niệm cấp cao được thực hiện bằng cách trích xuất đặc trưng ngữ nghĩa từ ảnh truy vấn. Quy trình ánh xạ ngữ nghĩa xác định khái niệm phù hợp nhất

mô tả vùng hoặc đối tượng phân đoạn từ các đặc trưng cấp thấp. Việc này sử dụng các phương pháp học có giám sát hoặc không giám sát, liên kết đặc trưng cấp thấp với khái niệm đối tượng và chú thích bằng văn bản thông qua quy trình chú thích ảnh [21, 22].

1.2. Các đặc trưng phổ biến trong tìm kiếm ảnh

Một đặc trưng được định nghĩa là việc xác định một thuộc tính trực quan của hình ảnh [23]. Nhìn chung, các đặc trưng hình ảnh có thể là toàn cục hoặc cục bộ [24]. Các đặc trưng toàn cục mô tả nội dung trực quan của toàn bộ hình ảnh, trong khi các đặc trưng cục bộ mô tả các vùng hoặc đối tượng (tức là một nhóm nhỏ các pixel) của nội dung hình ảnh. Ưu điểm của việc trích xuất toàn cục là tốc độ cao cho cả việc trích xuất các đặc trưng và tính toán độ tương đồng. Tuy nhiên, các đặc trưng toàn cục thường quá cứng nhắc để biểu diễn một hình ảnh, do đó không xác định được các đặc điểm trực quan quan trọng [23]. Các phương pháp tiếp cận đặc trưng cục bộ hiệu quả truy xuất tốt hơn so với các đặc trưng toàn cục [24]. Chúng biểu diễn hình ảnh có nhiều điểm trong không gian đặc trưng trái ngược với biểu diễn một điểm của đặc trưng toàn cục. Tuy các phương pháp tiếp cận cục bộ cung cấp thông tin mạnh mẽ hơn, nhưng chúng tốn kém hơn về mặt tính toán do không gian đặc trưng của chúng có nhiều chiều và thường sử dụng các thuật toán xấp xỉ như láng giềng gần nhất để thực hiện khớp điểm. Một số đặc trưng quan trọng có thể được sử dụng trong tìm kiếm ảnh như sau:

❖ Các đặc trưng màu sắc

Màu sắc đã được sử dụng rộng rãi trong các hệ thống tìm kiếm ảnh, vì tính toán dễ dàng và nhanh chóng của nó [24]. Màu sắc cũng là một đặc trưng trực quan và đóng vai trò quan trọng trong việc so khớp hình ảnh. Hầu hết các hệ thống tìm kiếm ảnh sử dụng không gian màu, biểu đồ histogram, mô-men, véc-tơ kết hợp màu và mô tả màu chủ đạo biểu diễn màu sắc. Biểu đồ histogram màu là một trong những biểu diễn đặc trưng màu được sử dụng phổ biến nhất trong việc tìm kiếm ảnh. Trong [25] cho rằng việc xác định một đối tượng bằng màu sắc có độ chính xác tốt hơn so với ảnh xám. Mặc dù đặc trưng màu toàn cục dễ tính toán và có thể cung cấp sự phân biệt hợp lý trong việc tìm kiếm ảnh nhưng nó có xu hướng đưa ra quá nhiều kết quả sai khi bộ sưu tập hình ảnh lớn. Nhiều kết quả nghiên cứu cho thấy rằng sử dụng đặc trưng màu cục bộ là giải pháp tốt

hơn cho việc tìm kiếm ảnh. Để mở rộng đặc trưng màu toàn cục thành đặc trưng cục bộ, một cách tiếp cận phổ biến là chia toàn bộ hình ảnh thành các khối con và trích xuất các đặc trưng màu từ mỗi khối con. Ưu điểm của phương pháp này là độ chính xác cao trong khi nhược điểm là vấn đề khó khăn chung của phân đoạn hình ảnh đáng tin cậy [25].

❖ *Các đặc trưng kết cấu*

Kết cấu là một thuộc tính biểu thị bề mặt và cấu trúc của hình ảnh. Kết cấu có thể được định nghĩa là sự lặp lại đều đặn của một thành phần hoặc mẫu trên bề mặt. Kết cấu hình ảnh là các mẫu hình ảnh phức tạp bao gồm các thực thể hoặc vùng có các đặc điểm về độ sáng, màu sắc, hình dạng, kích thước....Các mô tả kết cấu thường được biết đến là Biến đổi Wavelet, Bộ lọc Gabor và các đặc trưng Tamura [25].

❖ *Đặc trưng hình dạng*

Hình dạng thường có thể được định nghĩa là mô tả về một vật thể bất kể vị trí, hướng và kích thước của nó. Do đó, các đặc trưng hình dạng phải bất biến với phép tịnh tiến, phép quay và tỷ lệ để có tìm kiếm ảnh hiệu quả. Theo hướng sử dụng hình dạng làm đặc trưng hình ảnh, cần phải xác định ranh giới đối tượng hoặc vùng trong hình ảnh và đây là một thách thức trong xử lý ảnh [26]. So với các đặc trưng màu sắc và kết cấu, các đặc trưng hình dạng thường được mô tả sau khi hình ảnh đã được phân đoạn thành các vùng hoặc đối tượng. Nhìn chung, các biểu diễn hình dạng có thể được chia thành hai loại, dựa trên ranh giới chỉ sử dụng ranh giới bên ngoài của hình dạng và dựa trên vùng sử dụng toàn bộ vùng hình dạng [26]. Các phương pháp đại diện thành công nhất cho hai loại này là các mô tả Fourier và bất biến mô-men.

❖ *Đặc trưng vị trí không gian*

Vị trí không gian cũng quan trọng và được sử dụng để phân đoạn vùng. Vị trí không gian được mô tả là trên hoặc dưới, trên cùng bên trái hoặc phải và sau hoặc trước theo vị trí của một đối tượng trong hình ảnh. Ví dụ, biển và bầu trời có thể có cùng đặc trưng về kết cấu và màu sắc nhưng thông tin không gian thì không giống nhau. Bầu trời thường biểu diễn phần trên trong khi biển nằm ở phần dưới của hình ảnh. Do đó, thông tin không

gian của nhiều đối tượng trong một hình ảnh trích xuất thông tin quan trọng để tìm kiếm ảnh. Hầu hết thông tin không gian được trình bày dưới dạng chuỗi 2D [26].

❖ *Các đặc trưng hình ảnh cục bộ*

Các đặc trưng cục bộ được phân thành hai loại [26]: (1) các đặc trưng được trích xuất từ ảnh tại các điểm nổi bật và chiều được giảm bằng cách sử dụng phép biến đổi Phân tích thành phần chính (PCA); (2) Các đặc trưng được trích xuất tại các điểm quan tâm. Có ba phương pháp sử dụng các đặc trưng cục bộ cho tìm kiếm ảnh [27]:

- Các đặc trưng cục bộ được trích xuất từ mỗi ảnh cơ sở dữ liệu và từ ảnh truy vấn. Sau đó, các láng giềng gần nhất cho mỗi đặc trưng cục bộ của truy vấn được tìm kiếm và các hình ảnh cơ sở dữ liệu chứa hầu hết các láng giềng này được trả về.
- Các đặc trưng cục bộ từ ảnh truy vấn được so sánh với các đặc trưng cục bộ của mỗi hình ảnh trong cơ sở dữ liệu và khoảng cách giữa chúng được cộng lại. Các hình ảnh có tổng khoảng cách thấp nhất được trả về.
- Các đặc trưng cục bộ từ cơ sở dữ liệu được nhóm lại và sau đó mỗi hình ảnh cơ sở dữ liệu được biểu diễn bằng biểu đồ histogram của các chỉ số của các cụm này. Sau đó, các biểu đồ histogram này được so sánh bằng cách sử dụng phân kỳ Jeffrey.

1.3. Các công trình nghiên cứu liên quan về tìm kiếm ảnh

Phần này cung cấp một bản tóm tắt ngắn gọn về một số công trình liên quan đến TBIR, CBIR và SBIR

1.3.1. Tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản

Phương pháp dựa trên văn bản là một phương pháp tìm kiếm đơn giản theo từ khóa truyền thống. Các hình ảnh được lập chỉ mục theo nội dung, như chú thích của hình ảnh; tên tệp, tiêu đề của trang web và thẻ thay thế.... và được lưu trữ trong cơ sở dữ liệu. Một số phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên từ khóa là “túi từ”. Một số công cụ tìm kiếm ảnh thương mại, chẳng hạn như Google Image Search và Yahoo Image Search, là các hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên từ khóa. Trong [28] đã đề xuất một phương pháp TBIR có thể khai thác hiệu quả các hình ảnh Web được gắn nhãn để học các bộ phân loại SVM

manh mẽ. Đầu tiên, phân vùng các hình ảnh Web có liên quan và không liên quan thành các cụm, sau đó xử lý từng cụm các hình ảnh trong mỗi “túi”. Để dự đoán nhãn của các hình ảnh, một lược đồ PMIL-CPB được đề xuất để tự động chọn các túi từ có độ chính xác tốt hơn, dẫn đến các bộ phân loại mạnh mẽ hơn. Nhóm tác giả đã tiến hành các thực nghiệm trên bộ dữ liệu NUS-WIDE và bộ dữ liệu Google, và kết quả chứng minh rõ ràng hiệu quả của phương pháp này.

1.3.2. Tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung

Phần này thảo luận về CBIR từ bốn khía cạnh khác nhau: các đặc trưng toàn cục, các đặc trưng cục bộ, các kỹ thuật kết hợp đặc trưng cấp thấp và sử dụng các kỹ thuật học máy. Một số phương pháp được đề xuất để tìm kiếm ảnh dựa trên sự tương đồng giữa các đặc điểm chung, chẳng hạn như màu sắc, hình dạng. Điều này được thực hiện bằng cách truy xuất các hình ảnh đã lưu trữ từ một bộ sưu tập bằng cách so sánh các đặc trưng đã lưu trữ trong cơ sở dữ liệu với các đặc trưng được trích xuất tự động của hình ảnh đã xử lý. Việc sử dụng các đặc trưng cục bộ trong tìm kiếm ảnh đã được đề xuất để khắc phục nhiều vấn đề như thay đổi độ sáng, xoay, thay đổi góc nhìn. Một số nghiên cứu liên quan đến bốn loại này như sau:

❖ *Đặc trưng toàn cục*

Srivastava và cộng sự [29] đã đề xuất một phương pháp tính toán mềm được gọi là khớp đặc trưng thống nhất (UFM). Trong hệ thống truy xuất này, một hình ảnh được biểu diễn bằng một tập hợp các vùng phân đoạn. Mỗi vùng được đặc trưng bởi một đặc trưng mờ phản ánh các đặc tính màu sắc, kết cấu và hình dạng. Sự giống nhau giữa hai ảnh được định nghĩa là độ tương đồng tổng thể giữa hai họ đặc trưng mờ và được định lượng bằng phép đo độ tương đồng UFM. Phép đo UFM này có hai ưu điểm chính. Ưu điểm đầu tiên là phương pháp tiếp cận UFM làm giảm tác động bất lợi của việc phân đoạn không chính xác. Nó làm cho hệ thống truy xuất mạnh mẽ hơn đối với các thay đổi hình ảnh. Ưu điểm thứ hai là UFM tốt hơn trong việc trích xuất thông tin hữu ích trong cùng các điều kiện không chắc chắn.

Chang và cộng sự [30] đã trình bày một phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên độ tương đồng hình dạng vùng. Phương pháp này bao gồm một số bước. Đầu tiên, các hình ảnh được phân đoạn thành các vùng nguyên thủy. Sau đó, chúng được kết hợp để tạo ra các hình dạng tổng hợp có ý nghĩa, được sử dụng làm đơn vị ngữ nghĩa của các hình ảnh trong quá trình đánh giá độ tương đồng. Công trình sử dụng ba đặc điểm hình dạng toàn cục và một bộ mô tả Fourier được chuẩn hóa để mô tả từng hình dạng có ý nghĩa. Tất cả các đặc điểm này đều bất biến dưới các phép biến đổi tương tự. Cuối cùng, họ đo độ tương đồng giữa hai hình ảnh bằng cách tìm cặp hình dạng giống nhau nhất trong hai hình ảnh. Có hai vấn đề tiềm ẩn với phương pháp này khi xử lý các hình ảnh phức tạp hơn. Vấn đề đầu tiên là máy khó xác định các vùng có ý nghĩa. Vấn đề thứ hai là nhiều đặc trưng và mô hình độ tương đồng được đề xuất, nhưng không có mô hình nào trong số chúng được chứng minh là giống hệt với mô hình thị giác của con người.

Garg và cộng sự [31] đã trình bày một kỹ thuật để trích xuất bản đồ cạnh của một hình ảnh, sau đó là tính toán đặc điểm toàn cục bằng cách sử dụng mức xám cũng như thông tin hình dạng của bản đồ cạnh. Họ sử dụng hình ảnh mờ làm đầu vào và sử dụng khái niệm Trên cùng và Dưới cùng của bề mặt cường độ để trích xuất các ứng cử viên có thể có cho bản đồ cạnh. Độ tương tự giữa các véc-tơ đặc trưng của hai hình ảnh được tính bằng phép đo khoảng cách Euclid.

Deselaers và cộng sự [32] đã thảo luận về nhiều đặc trưng khác nhau để tìm kiếm ảnh và so sánh chúng về mặt định lượng trên bốn nhiệm vụ khác nhau: truy xuất ảnh lưu trữ, truy xuất bộ sưu tập ảnh cá nhân, truy xuất ảnh tòa nhà và tìm kiếm ảnh y tế. Đối với các thực nghiệm của họ, năm cơ sở dữ liệu hình ảnh khác nhau, có sẵn công khai được sử dụng và hiệu suất truy xuất của các đặc điểm được phân tích chi tiết. Điều này cho phép so sánh các đặc trưng phát hiện từ công trình này với các đặc trưng khác chưa được đề cập hoặc sẽ có trong tương lai. Câu hỏi chính được giải quyết trong công trình này là đặc trưng nào phù hợp với nhiệm vụ nào trong tìm kiếm ảnh.

Azimi và cộng sự [33] đã trình bày một phương pháp để khớp đồ thị giống với quá trình suy nghĩ của con người. Hình ảnh được biểu diễn bằng Đồ thị quan hệ thuộc tính mờ (FRAG) mô tả từng đối tượng trong hình ảnh theo tất cả các thuộc tính và mối quan hệ

không gian của nó. Họ đề xuất một biểu diễn đặc trưng màu dựa trên các khái niệm mờ. Mô hình đề xuất được áp dụng cho các hình ảnh thực được nhiều người dùng khác nhau đánh giá với các góc nhìn khác nhau và đưa ra kết quả khả quan. Họ thấy rằng vẫn cần phải cải thiện hệ thống được đề xuất này bằng cách sửa đổi các hàm mờ để cải thiện biểu diễn đặc trưng hình ảnh.

Kiamansouri và cộng sự [34] đã tiến hành triển khai và thử nghiệm một thuật toán tìm kiếm và truy xuất dựa trên biểu đồ màu đơn giản cho hình ảnh. Nghiên cứu phát hiện ra rằng kỹ thuật này có hiệu quả khi phân tích bằng phép đo RankPower. Điểm mạnh của thuật toán này là tương đối dễ triển khai theo quan điểm mã hóa. Ngoài ra, hệ thống của họ cho phép tìm kiếm ảnh đã được chuyển đổi về kích thước cũng như được dịch chuyển thông qua phép quay và lật. Nhược điểm chính là việc triển khai biểu đồ màu không nhất thiết cho phép các hình ảnh có liên quan mà thuật toán nhìn thấy giống với các hình ảnh có liên quan mà con người nhìn thấy. Các kết quả không đồng nhất và không chính xác một cách nhất quán.

Yusof [35] đã trình bày một kỹ thuật mô tả màu chủ đạo (DCD) để tìm kiếm ảnh y tế. Hệ thống hình ảnh y tế thu thập và lưu trữ hình ảnh trong cơ sở dữ liệu y tế. Mục đích của kỹ thuật DCD là tìm kiếm ảnh y tế và hiển thị các hình ảnh tương tự ảnh được truy vấn. DCD chỉ định một số lượng nhỏ các giá trị màu chủ đạo và thống kê. Nó sử dụng khoảng cách Euclidean để khớp với sự tương đồng. Ứng dụng đơn giản đã được phát triển và thử nghiệm bằng cách sử dụng DCD.

❖ *Các đặc trưng cục bộ*

Alsmadi và cộng sự [36] đã chỉ ra rằng việc khai thác khoảng cách giữa các mô tả cục bộ cải thiện đáng kể độ chính xác của tìm kiếm ảnh. Đầu tiên, họ đã giới thiệu một tiêu chí khoảng cách cung cấp thông tin bổ sung về các kết quả khớp chính xác. Thứ hai, họ khai thác khoảng cách giữa các mô tả SIFT [35] và các láng giềng qua lại để tinh chỉnh thêm phép đo độ tương đồng giữa các mô tả. Phương pháp này vẫn quá tốn kém để áp dụng ngay cả trên vài nghìn hình ảnh.

Xu và cộng sự [37] đã trình bày mô tả hình ảnh cục bộ sử dụng kỹ thuật SIFT lượng tử hóa véc-tơ để tìm kiếm ảnh hiệu quả và hiệu suất hơn. Thay vì biểu đồ hướng có trọng số của SIFT, họ đã áp dụng biểu đồ lượng tử hóa véc-tơ (VQ) làm biểu diễn thay thế cho các đặc trưng SIFT. Họ đề cập rằng các mô tả cục bộ dựa trên VQ mạnh mẽ hơn đối với phép quay, phép biến đổi chiếu và phép chiếu sáng. Kết quả thử nghiệm cho thấy các đặc trưng SIFT sử dụng các mô tả cục bộ dựa trên VQ có thể đạt được độ chính xác tìm kiếm ảnh tốt hơn so với thuật toán thông thường trong khi chi phí tính toán giảm đáng kể.

Winarno và cộng sự [38] đã đề xuất một phương pháp trích xuất đặc điểm cho hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên hệ thống hàm lặp phân vùng tự tương tự cục bộ (PIFS). Đặc trưng của hình ảnh được biểu diễn bằng cách sử dụng khoảng cách và góc của một cặp vị trí khối phạm vi. Hệ thống đề xuất sử dụng độ tương phản biến thể và đặc trưng kích thước không gian để so sánh. Việc thử nghiệm hiệu suất của hệ thống đã sử dụng 1000 hình ảnh đã được lưu trữ trong cơ sở dữ liệu với 10 danh mục khác nhau với số lượng hình ảnh khác nhau cho mỗi danh mục.

❖ *Kỹ thuật lai*

Kalra và cộng sự [39] đã đề xuất một hệ thống tìm kiếm ảnh lai cho Web. Hệ thống thực hiện tìm kiếm ảnh theo hai bước. Ở bước đầu tiên, một công cụ tìm kiếm siêu dữ liệu hình ảnh dựa trên văn bản sẽ tìm kiếm ảnh từ Web bằng thông tin văn bản để cung cấp một bộ hình ảnh ban đầu. Bước thứ hai được sử dụng để khắc phục nhược điểm về tỷ lệ chính xác thấp của phương pháp dựa trên văn bản. Họ đã sử dụng phương pháp CBIR để lọc lại kết quả tìm kiếm. Họ đã sử dụng các biện pháp thu hồi và độ chính xác để đánh giá hiệu suất truy xuất. Tuy nhiên, cần cải thiện hiệu suất bằng cách sử dụng các đặc trưng trực quan phức tạp hơn để mô tả nội dung hình ảnh.

Zhang và cộng sự [40] đã đề xuất một hệ thống tìm kiếm ảnh tương tác, tích hợp nội dung văn bản và hình ảnh để nâng cao độ chính xác của truy xuất. Ngoài ra, họ đã trình bày một thuật toán tìm kiếm tinh chỉnh để tối ưu hóa thời gian tìm kiếm của người dùng trên hình ảnh đã truy xuất và cải thiện chất lượng hệ thống. Tinh chỉnh truy vấn bao gồm mở rộng truy vấn và trọng số lại truy vấn. Mở rộng truy vấn cho phép người dùng mở

rộng truy vấn để tìm kiếm ảnh mong muốn. Để mở rộng truy vấn, người dùng phải tìm các thuật ngữ có liên quan khác, một lần nữa tốn thời gian và gây mất tập trung trong quá trình tìm kiếm.

An Hồng Sơn và cộng sự [41] đề xuất phương pháp tra cứu ảnh SDAIR, kết hợp trích xuất đặc trưng bằng RSLDA với mô hình phân lớp trong CBIR để tăng độ chính xác và giảm thời gian truy vấn. Phương pháp này linh hoạt, không phụ thuộc vào một mô hình học hay độ đo cụ thể, đồng thời có cơ chế tự động bổ sung mẫu dương vào tập huấn luyện mà không cần nhiều mẫu. SDAIR hỗ trợ đồng thời chọn đặc trưng quan trọng và bổ sung mẫu huấn luyện dương. Thực nghiệm trên CSDL ảnh cho thấy phương pháp giúp tăng độ chính xác và tốc độ truy vấn khi dùng RF với cỡ mẫu nhỏ, cỡ lớp nhỏ, và dữ liệu nhiều chiều.

Cù Việt Dũng [42] đề xuất hai phương pháp: (1) học phép chiếu tối ưu cho dữ liệu đa tạp, dựa vào cấu trúc mẫu dương và âm để phân biệt dữ liệu trong không gian chiếu; (2) học bán giám sát dựa trên đồ thị, tự động bổ sung mẫu dương vào tập huấn luyện để giải quyết mất cân bằng và tạo bộ phân lớp mạnh. Cả hai phương pháp sử dụng kỹ thuật giảm chiều và phản hồi người dùng, giúp tăng đáng kể độ chính xác tra cứu khi số chiều đặc trưng lớn hơn số lượng mẫu huấn luyện. Tuy nhiên, việc tra cứu vẫn thực hiện trên không gian chiếu.

1.3.3. Tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa

CBIR gặp khó khăn với "khoảng cách ngữ nghĩa" giữa khái niệm cấp cao và thông tin chi tiết của ảnh. Để khắc phục, phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa được áp dụng, chuyển từ tìm kiếm theo từ khóa và nội dung sang tìm kiếm theo khái niệm. Hai hướng phổ biến là học máy và ontology [13, 43]. Học máy Liên kết đặc trưng cấp thấp với từ vựng thị giác và thông tin văn bản liên quan. Tuy hiệu quả, phương pháp này phụ thuộc vào mô tả của tập ảnh và chưa đáp ứng ngữ nghĩa cấp cao. Ontology giúp Truy xuất ngữ nghĩa cấp cao bằng cách mô tả đối tượng ảnh theo định nghĩa chung. Tuy nhiên, phương pháp này thường giới hạn trên tập ảnh nhỏ, xây dựng thủ công, dẫn đến hiệu quả hạn chế.

Hầu hết các công trình trên chỉ tập trung vào xây dựng các cấu trúc chỉ mục cho các bài toán tìm kiếm ảnh theo nội dung; chưa tập trung nghiên cứu xây dựng một cấu trúc chỉ mục để lưu trữ ngữ nghĩa hình ảnh nhằm tăng độ chính xác và thời gian truy vấn; chưa áp dụng các kỹ thuật máy học trong quá trình lập chỉ mục hình ảnh; chưa đồng bộ trong quá trình xây dựng cấu trúc dữ liệu hình ảnh và trong quá trình tìm kiếm ảnh.

❖ *Tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên kỹ thuật học máy*

Các phương pháp học máy kết nối đặc trưng cấp thấp của ảnh với ngữ nghĩa tương ứng bằng cách trích xuất đặc trưng từ vùng cục bộ hoặc toàn cục, sau đó phân loại để xác định khái niệm ngữ nghĩa. Kế đến, sử dụng từ vựng thị giác và thuật ngữ từ nhãn gán hoặc chú thích ảnh. Hình ảnh có thể thuộc nhiều lớp ngữ nghĩa, giúp diễn giải ý nghĩa tốt hơn. Các nghiên cứu cũng khám phá phương pháp không giám sát hoặc bán giám sát để phân loại ngữ nghĩa, kết hợp đặc trưng cấp thấp và lớp ngữ nghĩa nhằm tối ưu hóa việc tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa. Hakan Cevikalp [37] sử dụng graph-cut và cây nhị phân để phân lớp ảnh dựa trên đặc trưng cấp thấp với SVM. Tuy nhiên, tốc độ truy xuất còn hạn chế do cây nhị phân chưa tạo cấu trúc lưu trữ, và ngữ nghĩa thị giác chưa được phân tích. M. Tzelepi và A. Tefas [38]: Huấn luyện mạng CNN với CDL để phân lớp ảnh dựa trên đặc trưng cấp thấp và phản hồi liên quan, hỗ trợ tìm kiếm ảnh tương tự. X. Xie [41]: Phân lớp đặc trưng thị giác với CNN và kết xuất từ thị giác, nhưng chưa truy vấn ngữ nghĩa qua ontology. Barz và Denzler [47]: Tích hợp mối quan hệ ngữ nghĩa giữa các lớp vào học sâu, bảo toàn sự giống nhau ngữ nghĩa, cho phép tìm kiếm ảnh không chỉ trực quan mà còn tương tự về ngữ nghĩa.

Wu và Hsu [44] đã đề xuất một nền tảng sử dụng thuật ngữ học và các mô tả MPEG-7 để giải quyết các vấn đề phát sinh từ việc biểu diễn và truy xuất ngữ nghĩa của hình ảnh. Nền tảng này cho phép xây dựng nhiều thuật ngữ học gia tăng và chia sẻ thông tin thuật ngữ học thay vì xây dựng một thuật ngữ học duy nhất cho một miền cụ thể không chỉ giữa những người tìm kiếm ảnh mà còn giữa các miền khác nhau. Sự tương đồng giữa thuật ngữ học truy vấn và thuật ngữ học miền để khớp các hình ảnh có liên quan được ước tính bằng cách sử dụng suy luận Naïve Bayesian. Hệ thống này bao gồm ba quy

trình chính: biên dịch RDF, lập chỉ mục truy vấn người dùng và quy trình khớp. Ngoài ra, nó cung cấp một cơ chế phản hồi có liên quan.

Wang và cộng sự [45] đã đề xuất một nền tảng xếp hạng lại hình ảnh mới. Nền tảng này có các phần ngoại tuyến và trực tuyến. Ở giai đoạn ngoại tuyến, các lớp tham chiếu (đại diện cho các khái niệm khác nhau) liên quan đến từ khóa truy vấn được tự động phát hiện và hình được ảnh huấn luyện tự động thu thập trong một số bước. Ở giai đoạn trực tuyến, công cụ tìm kiếm theo từ khóa truy vấn sẽ truy xuất một nhóm hình ảnh. Vì tất cả các hình ảnh trong nhóm đều được liên kết với từ khóa truy vấn theo tệp chỉ mục hình ảnh, nên tất cả chúng đều có chữ ký ngữ nghĩa được tính toán trước trong cùng một không gian ngữ nghĩa do từ khóa truy vấn chỉ định. Họ đã tạo ra ba tập dữ liệu để đánh giá hiệu suất của phương pháp này trong các tình huống khác nhau. Khung đề xuất có thể được cải thiện theo một số hướng: Việc tìm kiếm các phần mở rộng từ khóa được sử dụng để xác định các lớp tham chiếu có thể kết hợp siêu dữ liệu và dữ liệu nhật ký khác ngoài các đặc trưng văn bản và hình ảnh. Y. Bai và cộng sự [46] sử dụng mạng nơ-ron học sâu (DNN) để phân lớp các véc-tơ đặc trưng của hình ảnh nhằm ánh xạ thành túi từ thị giác. Giai đoạn tìm kiếm ảnh được thực hiện dựa trên các từ thị giác để từ đó đưa ra một tập hình ảnh ứng với túi từ thị giác ban đầu. Tuy nhiên, trong mô hình này chưa chuyển đổi đặc trưng thị giác thành ngữ nghĩa và vẫn chưa tìm kiếm trực tiếp từ một hình ảnh cho trước. J. Wan và cộng sự [47] đã khảo sát các kỹ thuật học sâu nhằm giải quyết bài toán tìm kiếm ảnh; kết quả của bài báo đã cho thấy tính hiệu quả của việc áp dụng phương pháp này để phân lớp ảnh theo ngữ nghĩa. Alzu'bi và cộng sự [47] khảo sát CBIR và SBIR, phân tích kỹ thuật nền tảng, đề xuất đặc trưng ảnh cần thiết và giới thiệu các bộ dữ liệu hỗ trợ xây dựng và đánh giá hệ thống tìm kiếm ảnh, khẳng định tính khả thi của bài toán này trong nhiều hệ thống đa phương tiện. Y. Cao và cộng sự [48] sử dụng CNN để tạo véc-tơ nhị phân và đề xuất mô hình DVSH nhằm tìm kiếm ảnh tương tự theo ngữ nghĩa. Hạn chế: cần hai quá trình phân lớp và chưa chuyển đổi hiệu quả từ đặc trưng thị giác sang ngữ nghĩa. Pustu-Iren và cộng sự [49] đề xuất tìm kiếm ảnh dựa trên đặc trưng đa phương thức, nhúng thông tin hình dạng và liên kết, nhưng thời gian truy vấn còn chậm do ảnh chưa được phân cụm hiệu quả. Ouiem Bchir và cộng sự [50] thực hiện truy vấn ảnh qua trích xuất véc-tơ đặc trưng vùng và ánh xạ ngữ nghĩa

giữa đặc trưng thị giác và ngữ nghĩa cấp cao. Safia Jabeen và cộng sự [51] gom cụm đặc trưng thị giác kết hợp với ngữ nghĩa, nhưng có thể dẫn đến sai lệch ngữ nghĩa do cụm chứa ảnh có nhiều ý nghĩa khác nhau. Cần phân lớp ngữ nghĩa từ đặc trưng cấp thấp hiệu quả hơn. W. Hu và cộng sự [52] đề xuất mô hình truy vấn ảnh theo ngữ nghĩa sử dụng phương pháp phân loại hình ảnh dựa trên lựa chọn quan tâm. Đào Thị Thuý Quỳnh [53] đề xuất hai phương pháp tra cứu ảnh ngữ nghĩa, giải quyết: (1) ảnh kết quả từ nhiều vùng với một truy vấn; (2) không cần phân cụm lại tập phản hồi; (3) xác định độ quan trọng ngữ nghĩa cho truy vấn; (4) tính trọng số đặc trưng; (5) xây dựng hàm khoảng cách từ thông tin địa phương. Phương pháp cải thiện độ chính xác nhưng còn hạn chế khi chưa xét sự không đồng nhất của không gian đặc trưng và không hỗ trợ truy cập xấp xỉ trên không gian non-metric. Thử nghiệm trên tập ảnh COREL với mẫu huấn luyện thu qua RF và ma trận chiếu theo tính địa phương. Phương pháp đề xuất tập trung vào việc giải thích véc-tơ riêng của các điểm quan tâm có trọng số và hoàn thành các thử nghiệm nhấp chuột có liên quan để nhận ra việc phân loại các đối tượng cảnh thử nghiệm. Các kết quả thực nghiệm cho thấy lựa chọn quan tâm thứ nhất và thứ hai của đối tượng có tác động lớn đến việc phân loại mục tiêu trong bối cảnh thực nghiệm; phương pháp IWS-SVM có hiệu quả tổng thể tốt nhất đối với việc phân loại đối tượng mục tiêu trong bốn loại cảnh thử nghiệm; phương pháp điểm quan tâm có thể cải thiện hiệu quả việc truy xuất thông tin hình ảnh. Tuy nhiên, mô hình đề xuất chưa thực hiện phân cụm tập dữ liệu ảnh, dẫn đến việc truy xuất tập ảnh tương tự theo cùng ngữ nghĩa chưa đạt hiệu suất cao. Yupeng Shi và cộng sự [54] đã đề xuất mô hình tổng hợp dựa trên truy vấn bằng cách tận dụng các hướng dẫn dựa trên truy xuất. Mặc dù phương pháp được đề xuất tổng hợp các hình ảnh thực và vượt trội so với các phương pháp hiện có, nhưng tốc độ suy luận vẫn là một hạn chế và tốc độ truy xuất ảnh tốn nhiều thời gian, khiến nó không thể thực hiện suy luận thời gian thực.

Hầu hết các công trình này tập trung vào kỹ thuật trích chọn đặc trưng thị giác của hình ảnh, các kỹ thuật đối sánh để tìm kiếm ảnh; chưa tập trung nghiên cứu cấu trúc dữ liệu lưu trữ chỉ mục hình ảnh nhằm tăng tốc độ tìm kiếm ảnh; chưa tạo ra một cấu trúc dữ liệu lưu trữ các hình ảnh nhằm mô tả mối quan hệ tương tự giữa các hình ảnh. Các công trình đã khảo sát chưa tập trung nghiên cứu cấu trúc dữ liệu lưu trữ dữ liệu dưới dạng

mô tả (*meta-data*) cho hình ảnh để tăng tốc độ tìm kiếm và chưa áp dụng ontology nhằm tìm kiếm ảnh theo tiếp cận ngữ nghĩa.

Mặc dù SBIR sử dụng học máy để kết nối đặc trưng cấp thấp với lớp ngữ nghĩa và tìm kiếm chú thích liên quan, phương pháp này vẫn gặp hạn chế: tính chủ quan, thiếu mô tả ngữ cảnh và mối quan hệ giữa các đối tượng. Do đó, việc hiểu ngữ nghĩa cấp cao của ảnh và giảm "khoảng cách ngữ nghĩa" vẫn là thách thức chưa được giải quyết hiệu quả.

Các phương pháp học máy đã cho thấy tiềm năng lớn trong việc nâng cao độ chính xác và tốc độ của các hệ thống tìm kiếm ảnh, đồng thời cung cấp những giải pháp mới mẻ và hiệu quả cho các thách thức hiện tại. Trong luận án này đã áp dụng một số phương pháp học máy vào việc tìm kiếm ảnh theo mức độ hai nhằm cải thiện hiệu quả của quá trình tìm kiếm dựa trên cấu trúc dữ liệu lưu trữ đề xuất.

❖ *Tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology*

Thuật ngữ ontology biểu thị cho khoa học về siêu hình học cho phép mô tả bản chất gắn liền với các quan hệ và thuộc tính của nó. Trong khoa học máy tính, ontology đề cập đến tổ chức thông thường của các khái niệm [55]. Ontology bao gồm các khái niệm với các liên kết phân cấp. Khái niệm là một định danh được nhận dạng bởi một từ, cụm từ hoặc nhãn và mô tả một thực thể trong thế giới thực. Bên cạnh đó, ontology có các thuộc tính giải thích cho các khái niệm và các mối quan hệ phi cấu trúc giữa chúng với nhau. Từ vựng về biểu diễn được sử dụng trong ontology. Sự liên kết giữa một thực thể và sự thể hiện của nó là một ký hiệu hoặc một tên mà con người có thể hiểu được bằng trực giác [56]. Ontology bao gồm một phân loại biểu thị một số hỗn hợp của các lớp phổ quát và các mối quan hệ giữa chúng. Chúng ta có thể định nghĩa phân loại như là các thuật ngữ (kiểu hoặc lớp) được liên kết bởi các quan hệ và tất cả chúng được hình thành trong cấu trúc phân cấp.

Fadzli và Setchi [57] đã đề xuất phương pháp tiếp cận ngữ nghĩa để tìm kiếm ảnh dựa trên văn bản cho hình ảnh có chú thích hình ảnh kỹ thuật số theo cách thủ công bằng cách sử dụng các phương pháp thống kê dựa trên DNA ngữ nghĩa (SDNA) được trích xuất từ ontology từ vựng có cấu trúc. Có ba kỹ thuật chính trong cách tiếp cận này: (1)

trích xuất SDNA, (2) dựa trên SDNA được trích xuất, phân biệt ý nghĩa từ bằng cách sử dụng các mô hình thống kê, (3) sử dụng SDNA, áp dụng các độ đo tương đồng về ngữ nghĩa. N. Ruan và cộng sự [58], giới thiệu một nền tảng để tìm kiếm ảnh về ngữ nghĩa từ các kho lưu trữ tập dữ liệu dựa trên ontology phụ thuộc miền. Sử dụng giải thuật không giám sát để trích xuất các đặc trưng màu sắc và kết cấu đạt được vùng đồng nhất được minh họa bằng các khái niệm và được sắp xếp theo ontology dựa trên miền được chỉ định. Đối với các vùng và khái niệm liên quan được sử dụng để triển khai tác vụ truy vấn, kỹ thuật học tương tác sẽ được sử dụng. Manzoor, và cộng sự [55], đã đề xuất một ontology miền cụ thể được liên kết với hệ truy vấn người dùng sử dụng để tìm kiếm ảnh. Người dùng cung cấp cho hệ thống một đầu vào như từ khóa hoặc khái niệm dưới dạng hình ảnh hoặc văn bản. Hệ thống này dựa trên cách tiếp cận kết hợp và sử dụng các cách tiếp cận dựa trên hình dạng, kết cấu và màu sắc được sử dụng cho mục đích phân loại. Sử dụng tập dữ liệu của Mammal để huấn luyện và được thử nghiệm trên miền của Mammal cho việc thử nghiệm. Gowri, và Nagara [59] trình bày một hệ thống để tìm kiếm ảnh được lập chỉ mục ngữ nghĩa bằng cách sử dụng các đặc trưng cấp thấp của hình ảnh cộng với ngôn ngữ ontology web. Để trích xuất thông tin của nội dung hình ảnh sang (định dạng MPEG7) một cách tự động, các kỹ thuật xử lý hình ảnh được sử dụng và liên kết với các ontology miền hiện có, theo cách đó, liên kết phân mảnh giữa ngữ nghĩa và các đặc trưng cấp thấp. Nhằm nâng cao khả năng tìm kiếm ảnh, Magesh [60] đã áp dụng một khung ngữ nghĩa. Hai cấp độ cần xem xét vấn đề: (1) xác định không gian ngữ nghĩa để tạo ontology, (2) chuyển đổi NLS thành các câu lệnh của ngôn ngữ SPARQL sử dụng truy vấn của nó để truy cập các hình ảnh có liên quan. Biểu mẫu RDF đại diện cho các ontology dựa trên tri thức và tiêu chuẩn dữ liệu hiện có. Liu và cộng sự [43] giới thiệu một mô hình học ngữ nghĩa ontology dựa trên vùng liên kết các loại hình ảnh với các đối tượng trong hình ảnh "CSI". Mỗi mẫu ngữ nghĩa (ST) được xác định trước tương ứng với từng đối tượng, được xác định là đặc trưng màu sắc và kết cấu trung bình của một nhóm các vùng con. Do đó, bằng cách so sánh các đối tượng cục bộ của vùng với tập hợp các ST được xác định trước, các đặc trưng cấp thấp của từng vùng trong ảnh CSI được chuyển đổi thành một đối tượng. Sulaiman và cộng sự [61], trình bày khung hình ảnh ngữ nghĩa ontology đa phương thức, bao gồm bốn thành phần

chính: (1) nhận dạng tài nguyên, (2) trích xuất thông tin, (3) xây dựng dựa trên tri thức, và (4) cơ chế tìm kiếm. Các thuộc tính của đối tượng được trích xuất bằng cách tùy chỉnh thuật giải tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa. Kết quả thử nghiệm cho thấy kết quả tốt hơn trong cách tiếp cận được đề xuất. Ritika Hirwane [62] Giới thiệu các kỹ thuật phân hồi liên quan, phân lớp, và đánh giá độ đo ngữ nghĩa để xây dựng mô hình truy vấn ảnh theo ngữ nghĩa, nhưng chỉ áp dụng kỹ thuật khai phá dữ liệu, chưa sử dụng mô hình nâng cao hiệu quả tìm kiếm. Spanier và cộng sự [63] Xây dựng ontology đa phương thức MMO, giảm "khoảng cách ngữ nghĩa" bằng bộ lọc OPF, nhưng chỉ trên dữ liệu nhỏ và miền cụ thể, chưa có cấu trúc lưu trữ ảnh. Allani Olfa và cộng sự [64] Đề xuất hệ thống SemVisIR kết hợp đặc trưng cấp thấp và ngữ nghĩa cấp cao, sử dụng biểu đồ vùng và ontology tự động. Tuy nhiên, phạm vi ứng dụng vẫn còn hạn chế. Binbin Yu [65] Đề xuất mô hình ontology truy vấn văn bản ngữ nghĩa, thử nghiệm với 1000 bài báo và thuật toán di truyền, nhưng chưa áp dụng cho tìm kiếm ảnh hay xây dựng ontology tự động, truy vấn còn thiếu linh hoạt. Botao Zhong và cộng sự [66]: Phát triển khung ontology phân lớp đối tượng và thuộc tính hình ảnh, xác định mối quan hệ giữa các lớp. Tích hợp HowNet vào ontology tự động, nhưng mới ở giai đoạn đầu xây dựng ứng dụng cho hình ảnh.

Lư Minh Phúc và Trần Công Án [66] đề xuất một hệ thống tìm kiếm ảnh theo nội dung sử dụng mô hình học sâu CNNs, nhằm tối ưu hóa sức mạnh tính toán trong tra cứu hình ảnh. Hệ thống này còn tích hợp ngữ nghĩa thông qua một domain-ontology để mô tả quan hệ giữa các chủ đề ảnh cần phân lớp, giúp mở rộng và đa dạng hóa kết quả tìm kiếm. Phương pháp này không chỉ khắc phục các hạn chế của tìm kiếm dựa trên metadata mà còn nâng cao độ phong phú của kết quả nhờ vào sự kết hợp ngữ nghĩa trong tìm kiếm.

Nhìn chung, các phương pháp hiện tại tập trung lập bản đồ đặc trưng cấp thấp với khái niệm ngữ nghĩa cấp cao để giảm khoảng cách ngữ nghĩa, nhưng chỉ giải quyết được một phần. Các phương pháp này phụ thuộc vào ontology miền, dữ liệu lớn và ngôn ngữ truy vấn, khiến việc xây dựng ontology cho bộ dữ liệu lớn trở thành thách thức lớn. Một số nghiên cứu sử dụng ontology để tìm kiếm ảnh, nhưng chưa tích hợp truy vấn SPARQL hoặc ngôn ngữ tự nhiên để tạo truy vấn này. Ngoài ra, nhiều công trình chỉ xây dựng

ontology đơn giản dựa trên phân cấp ngữ nghĩa, chưa mở rộng cho bộ dữ liệu lớn hay đáp ứng đầy đủ ngữ nghĩa của người dùng.

1.4. Các phương pháp tổ chức thực nghiệm và đánh giá

a. Môi trường thực nghiệm

Các phương pháp và mô hình tìm kiếm ảnh được đề xuất được xây dựng thực nghiệm dựa trên nền tảng dotNet Framework 4.5 và các đường cong đặc trưng ROC được vẽ bằng MatLab 2018. Cấu hình của máy huấn luyện gồm CPU Intel(R) CoreTM i7-9200H 3,5GHz, RAM 32GB và hệ điều hành Windows 10 Professional.

b. Tập dữ liệu ảnh thực nghiệm

Các bộ dữ liệu ảnh tiêu chuẩn được sử dụng trong các thực nghiệm được mô tả trong **Bảng 1.1**. Tập ảnh WANG gồm 10.800 ảnh đơn đối tượng, chia thành 80 chủ đề, mỗi chủ đề có từ 100 đến 545 ảnh. Tập ảnh ImageCLEF có 20.000 ảnh đa đối tượng, gồm 276 lớp, được phân vùng thành 99.535 vùng với trung bình 5 phân lớp mỗi ảnh. Bộ ảnh MS-COCO gồm 163.957 ảnh đa đối tượng, chia thành 79 phân lớp. Tỷ lệ chia bộ ảnh huấn luyện, kiểm thử và thực nghiệm được trình bày trong **Bảng 1.2**.

Bảng 1.1. Các tập dữ liệu ảnh được thực nghiệm trong luận án

STT	Tên tập ảnh	Số lượng ảnh	Số thư mục ảnh	Số lượng lớp ảnh
1	Wang	10.800	80	80
2	ImageCLEF	20.000	39	276
3	MS-COCO	163.957	79	79

Bảng 1.2. Mô tả tỷ lệ tập huấn luyện, kiểm thử và thực nghiệm các bộ dữ liệu

Bộ dữ liệu ảnh	Tổng số lượng ảnh	Số ảnh huấn luyện	Số ảnh kiểm thử	Số ảnh thực nghiệm
Wang	10.800	7.560	2.240	1000
ImageCLEF	20.000	14.000	6.000	1.000
MS-COCO	163.957	114.769	44.188	5.000

c. Các đại lượng đánh giá hiệu suất

Các kết quả cần được đánh giá hiệu suất gồm: Kết quả phân lớp hình ảnh và độ chính xác tìm kiếm ảnh. Các giá trị đánh giá hiệu suất của phân lớp và tìm kiếm ảnh được sử dụng trong luận án bao gồm P (precision), độ phủ R (recall) và độ dung hoà F_m (F-measure) [67]. F_m càng cao, cho thấy khả năng dự đoán của hệ thống càng tốt. Các giá trị P , R và F_m được tính theo tỉ lệ % và quy đổi thành giá trị trên đoạn $[0, 1]$.

Gọi N_δ là tập ảnh liên quan với ảnh tra cứu và có trong tập dữ liệu ảnh, N_ω là tập ảnh đã tìm kiếm được, thì P, R, F_m được tính theo các công thức (1.1), (1.2) và (1.3)

$$P = \frac{N_\delta \cap N_\omega}{N_\omega} \quad (1.1)$$

$$R = \frac{N_\delta \cap N_\omega}{N_\delta} \quad (1.2)$$

$$F_m = 2 \times \frac{(P \times R)}{(P + R)} \quad (1.3)$$

Xét một truy vấn k , độ chính xác trung bình AP được tính theo công thức (1.4) thường được đo sau khi lấy giá trị trung bình trên các giá trị độ chính xác của từng hình ảnh có liên quan:

$$MAP = \frac{\sum_{k=1}^{N_\delta} P(k) \times R(k)}{N_\delta} \quad (1.4)$$

Trung bình độ chính xác trung bình (MAP) cho một tập các truy vấn N_q bằng giá trị trung bình của các giá trị độ chính xác trung bình cho mỗi truy vấn (q). MAP được tính toán theo công thức (1.5) như sau:

$$MAP = \frac{\sum_{q=1}^{N_q} AP(q)}{N_q} \quad (1.5)$$

Trong đó, $AP(q)$ là độ chính xác trung bình của mỗi truy vấn q và N_q là số lượng truy vấn thực hiện. Ngoài ra, để mô tả kết quả của hệ tìm kiếm ảnh, đường cong ROC [68,

69] được dùng cho biết tỷ lệ kết quả truy vấn đúng và kết quả truy vấn sai được thực hiện bằng ngôn ngữ Matlab.

1.5. Tiểu kết chương

Chương này cung cấp một cái nhìn tổng quan chi tiết về các phương pháp tìm kiếm ảnh hiện đại, bao gồm hai hướng tiếp cận chính: tìm kiếm ảnh theo nội dung và tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa. Các phương pháp này không chỉ dựa trên những tiến bộ trong học máy mà còn kết hợp với ontology nhằm mô hình hóa mối quan hệ phức tạp giữa các đối tượng và khái niệm trong ảnh. Tìm kiếm ảnh theo nội dung tập trung vào việc trích xuất các đặc trưng trực quan từ ảnh như màu sắc, kết cấu, và hình dạng, sau đó sử dụng chúng để so sánh và tìm ra các ảnh tương tự trong cơ sở dữ liệu. Ngược lại, tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa lại đi sâu vào việc hiểu và suy luận ý nghĩa của các đối tượng trong ảnh, từ đó tạo ra các kết nối giữa các khái niệm và hình ảnh dựa trên bối cảnh ngữ nghĩa của chúng.

Chương này cũng trình bày cụ thể các phương pháp tổ chức thực nghiệm, bao gồm việc thiết lập môi trường thực nghiệm, lựa chọn và chuẩn bị tập dữ liệu thực nghiệm, cũng như các thước đo đánh giá hiệu suất của các phương pháp tìm kiếm. Môi trường thực nghiệm được xây dựng một cách khoa học và tỉ mỉ nhằm đảm bảo tính khách quan và độ tin cậy của kết quả, trong khi các tập dữ liệu thực nghiệm được lựa chọn kỹ càng để phản ánh đúng tính đa dạng và thách thức của các bài toán tìm kiếm ảnh trong thực tế. Các giá trị đánh giá hiệu suất như độ chính xác (precision), độ phủ (recall) và độ đo F (F-measure) được sử dụng để đo lường khả năng của các phương pháp trong việc tìm ra kết quả phù hợp.

Chương tiếp theo sẽ trình bày một cấu trúc dữ liệu mới, đó là cây phân cụm phân cấp, được đề xuất nhằm tối ưu hóa việc lưu trữ và lập chỉ mục tập dữ liệu ảnh. Cấu trúc này không chỉ hỗ trợ quá trình truy xuất nhanh chóng mà còn cho phép hệ thống có thể xử lý những tập dữ liệu ảnh lớn nhanh và hiệu quả.

CHƯƠNG 2. CẤU TRÚC GP-TREE CHO LƯU TRỮ VÀ TÌM KIẾM ẢNH

Chương này tập trung vào việc sử dụng cấu trúc cây để lưu trữ và lập chỉ mục tập dữ liệu ảnh. Cấu trúc GP-Tree được mô tả chi tiết, bao gồm các thao tác thêm, sửa, tách, và xóa phần tử. Một mô hình tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên GP-Tree được đề xuất nhằm cải thiện hiệu suất tìm kiếm. Các thử nghiệm trên các bộ dữ liệu phổ biến như Wang, MS-COCO, và ImageCLEF cho thấy tính hiệu quả của mô hình. Nội dung của chương này có liên quan trực tiếp đến hai công trình đã công bố là [CT4] và [CT5]; đồng thời cũng liên quan gián tiếp đến các công trình [CT1], [CT2], [CT3].

2.1. Giới thiệu

Lĩnh vực hiện đại của CBIR được chia thành hai loại chính: truy xuất đối tượng cụ thể và truy xuất ở cấp độ danh mục [70]. Trong các hệ thống CBIR gần đây, hình ảnh thường được biểu diễn dưới dạng véc-tơ đặc trưng toàn cục và các khoảng cách giữa các véc-tơ như khoảng cách Euclid được sử dụng để xác định mức độ tương đồng giữa ảnh truy vấn và cơ sở dữ liệu. Nhiều nghiên cứu chuyên sâu về CBIR đã được thực hiện dựa trên các mạng backbone sử dụng các mô hình học sâu khác nhau như mạng nơ-ron tích chập (CNN) [71], bộ chuyển đổi thị giác (ViT) [72] và mạng tích chập đồ thị (GCN) [73], đóng vai trò như bộ mã hóa để biểu diễn véc-tơ hình ảnh.

Nhu cầu tìm kiếm ảnh dựa trên nội dung hiệu quả đã thúc đẩy nhiều nhà nghiên cứu phát triển các hệ thống CBIR. Các hệ thống đã phát triển này gặp phải nhiều hạn chế và nhược điểm. Đầu tiên là thời gian truy xuất và chi phí tính toán trong nhiệm vụ tìm kiếm ảnh. Nếu độ tương đồng giữa các mô tả của cơ sở dữ liệu và truy vấn được tính toán mà không sử dụng bất kỳ công nghệ lập chỉ mục nào thì thời gian và tài nguyên tính toán cần thiết trở nên rất lớn, đặc biệt khi xử lý các tập dữ liệu có quy mô lớn như trên Internet với số lượng mẫu hình ảnh được lưu trữ đang tăng lên theo cấp số nhân. Do đó, việc áp dụng một hệ thống phân loại cơ sở dữ liệu hoặc cơ chế lập chỉ mục phù hợp rất cần thiết để ứng dụng các hệ thống tìm kiếm ảnh trong các tình huống thực tế. Đặc biệt trong những ứng dụng yêu cầu tìm kiếm ảnh theo thời gian thực, như định vị thị giác (visual

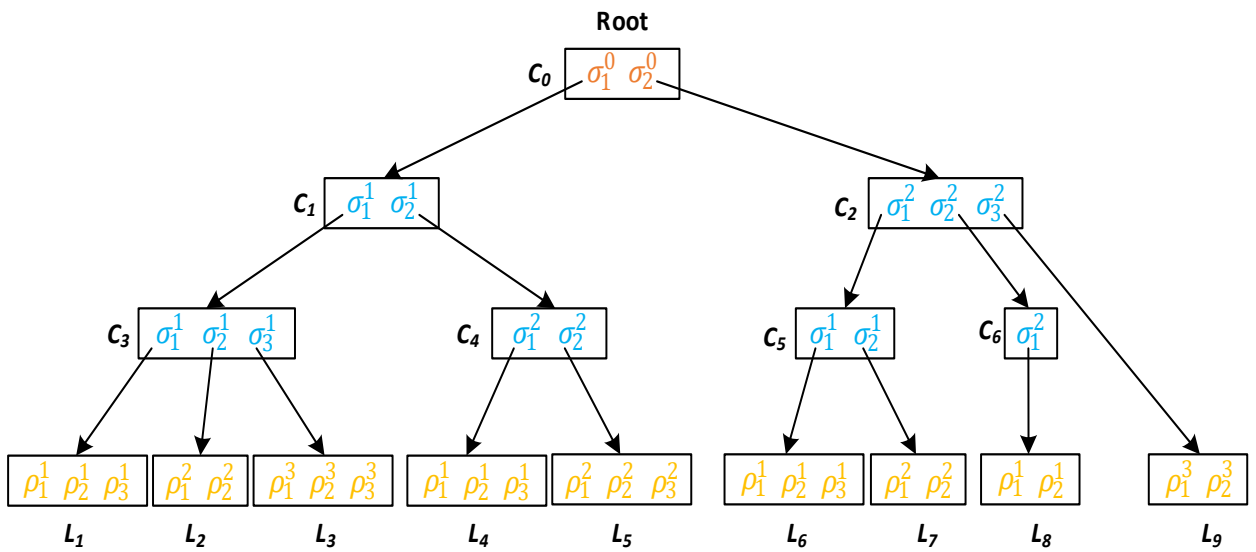
localization) với các cảm biến camera được sử dụng để ước lượng vị trí, nên việc giảm thiểu thời gian truy xuất trở thành yếu tố quan trọng. Nghiên cứu tập trung vào việc nâng cao độ chính xác tìm kiếm ảnh là một lĩnh vực phát triển mạnh mẽ và đa dạng [74]. Ngược lại, các nghiên cứu nhằm cải thiện tốc độ tìm kiếm lại ít hơn, với các nghiên cứu gần đây chủ yếu nghiêng về các kỹ thuật dựa trên hashing [75]. Ngoài ra, thách thức của bất kỳ thuật toán CBIR nào là khoảng cách ngữ nghĩa do CBIR chỉ dựa vào đặc trưng thị giác như màu sắc, kết cấu, hình dạng để phân tích và so sánh ảnh, mà không nắm bắt được ý nghĩa ngữ cảnh hoặc mối quan hệ ngữ nghĩa giữa các đối tượng trong ảnh. Điều này gây ra sự không tương thích giữa ý định tìm kiếm của người dùng và kết quả trả về. Chẳng hạn, một người tìm kiếm ảnh “kỳ nghỉ” có thể mong muốn thấy ảnh bãi biển hoặc khách sạn, nhưng CBIR có thể trả về các ảnh màu xanh dương mà không có ngữ nghĩa liên quan.

Nhận thấy tầm quan trọng của việc cải thiện tốc độ tìm kiếm ảnh, các kỹ thuật lập chỉ mục cây dựa trên phân cụm K-Means và phân cấp đã được nghiên cứu sinh áp dụng. Phương pháp này mang lại một hướng tiếp cận khả thi trong việc tối ưu hóa quá trình tìm kiếm và giúp giảm thời gian xử lý mà vẫn đảm bảo độ chính xác cao. Phương pháp đề xuất của nghiên cứu sinh dựa trên cơ sở cây từ vựng (vocabulary tree) [76], thực hiện phân cụm K-Means phân cấp trên các véc-tơ đặc trưng tạo thành cấu trúc cây phân cấp, được gọi là GP-Tree. Việc xây dựng và tìm kiếm trên cây thành hai giai đoạn, bao gồm bước tiền xử lý và tìm kiếm ảnh. Ở bước tiền xử lý, các đặc trưng của cơ sở dữ liệu ảnh được trích xuất và phân cụm chúng theo hệ thống phân cấp. Bước tìm kiếm ảnh bao gồm việc xác định các nút lá tương tự trong cây phân cụm đã được tạo và trích xuất các hình ảnh mục tiêu bằng cách tính toán và xếp hạng mức độ tương đồng giữa truy vấn và cơ sở dữ liệu.

Chương này bao gồm các nội dung chính như sau: Mục 2.2 giới thiệu về cấu trúc dữ liệu GP-Tree; các nguyên tắc thực hiện thao tác trên GP-Tree được trình bày trong Mục 2.3; quy trình xây dựng GP-Tree được mô tả chi tiết ở Mục 2.4; trong Mục 2.5, hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree và phần đánh giá kết quả thực nghiệm sẽ được trình bày. Cuối chương, phần tiểu kết được nêu trong Mục 2.6.

2.2. Cấu trúc GP-Tree

Cấu trúc GP-Tree được xây dựng dựa trên cây từ vựng và phân cụm K-Means. Khi số lượng phần tử trong một nút lá vượt giá trị M , nút đó sẽ được tách thành hai nút. Mỗi nút con được tạo dựa trên ngưỡng θ , đánh giá độ tương tự dữ liệu: nếu độ sai biệt của phần tử vượt ngưỡng θ , phần tử đó sẽ thuộc nhánh khác. Cây GP-Tree phát triển thành cây đa nhánh, với mỗi nút lá chứa các cụm dữ liệu tương tự. Các phần tử dữ liệu là véc-tơ đặc trưng hình ảnh, được lưu trên cây GP-Tree để thực hiện các thao tác. **Hình 2.1** minh họa cây GP-Tree phân cấp 3 mức.

Hình 2.1. Cây phân cụm phân cấp GP-Tree gồm 3 mức

GP-Tree là cây đa nhánh gồm một nút gốc, các nút trong, và các nút lá, trong đó mỗi nút lá chứa cụm ảnh tương tự. Cây được tạo qua các thao tác tách nút, thêm phần tử, và tạo nhánh mới. Tìm kiếm ảnh bắt đầu từ nút gốc, chọn nhánh có phần tử đại diện gần nhất với ảnh truy vấn, rồi tiếp tục duyệt các nút con cho đến khi đạt nút lá, nơi chứa tập ảnh tương tự.

Định nghĩa 2.1: Phần tử dữ liệu ρ tại nút lá là một cặp (τ, f) , ký hiệu là $\rho = (f, \tau)$, trong đó $f = (f_1, f_2, \dots, f_n)$, $f_i \in [0, 1]$, $\forall i = \overline{1, n}$ là véc-tơ đặc trưng của hình ảnh; τ là đường dẫn chỉ đến tập tin lưu trữ trên đĩa (URL).

Định nghĩa 2.2: Phần tử đại diện σ trong nút trong (kể cả nút gốc) là cặp (c, l) , ký hiệu là $\sigma = (c, l)$. Trong đó,

- $l = (l_1, l_2, \dots, l_k)$ gồm k liên kết đến k nút mà nút trong này liên kết
- $c = (c_1, c_2, \dots, c_n)$ là giá trị tâm tương ứng với n đặc trưng, mà mỗi c_i là trung bình cộng của k giá trị tâm của k nút liên kết.

Định nghĩa 2.3: Cây GP-Tree là cây bao gồm:

- Một nút gốc là một tập C_0 có n_0 phần tử đại diện $C_0 = \{\sigma_i^0 = (c_i^0, l_i^0) | \forall i = \overline{1, n_0}\}$
- Một tập T gồm N_T nút trong, mà mỗi nút trong là một tập C_k có n_k phần tử đại diện, ký hiệu $T = \{C_k = \{\sigma_i^k = (c_i^k, l_i^k) | \forall i = \overline{1, n_k}\} | \forall k = \overline{1, N_T}\}$;
- Một tập L có N_L nút lá, mà mỗi nút lá là một tập L_l có m_l phần tử dữ liệu, ký hiệu $L = \{L_l = \{\rho_i^l = (f_i^l, \tau_i^l) | \forall i = \overline{1, m_l}\} | \forall l = \overline{1, N_L}\}$

Nhận xét: Số hình ảnh được lưu trữ trong một cây GP-Tree được tính bằng tổng số phần tử dữ liệu có trong tất cả các nút lá, được biểu diễn bằng công thức:

$$\sum_{l=1}^{N_L} n_l$$

Trong đó: N_L : Số lượng nút lá trong cây GP-Tree. Đây là các nút cuối cùng trong cây, mỗi nút lá lưu trữ một số lượng hình ảnh cụ thể; n_l : Số phần tử dữ liệu (hình ảnh) trong nút lá thứ l . Mỗi nút lá chứa một tập các hình ảnh, và n_l đại diện cho số lượng hình ảnh trong nút lá L_l .

Định lý 2.1: Tồn tại duy nhất một nhánh từ gốc đến lá để đưa phần tử ρ vào nút lá mà có các nút trong C_k được xác định bởi.

$$\min \left\{ \|\rho, \sigma_i^k\|_2 | \forall i = \overline{1, n_k} \right\}$$

C h ú n g m i n h:

Gọi η là một nút bất kỳ trên cây GP-Tree, ρ là một phần tử cần thêm vào cây GP-Tree. Nếu $\eta \in T$, theo **Định lý 2.1** thì phần tử ρ luôn chọn được một nhánh con để tạo đường

đi đến nút lá. Nếu nhánh con là nút trong thì tiếp tục tìm nhánh con kế tiếp, còn nếu $\eta \in L$ thì đã tìm được nút lá L_l chứa phần tử ρ . Như vậy, luôn tồn tại một nút lá chứa phần tử ρ

Theo **Định nghĩa 2.3** với mọi nút lá $L_l \in L$ thì luôn tồn tại C_k để nút lá này liên kết đến l^k . Giả sử, có hai nút lá khác nhau $L_u, L_v \in L$ sao cho $\rho \in L_u \wedge \rho \in L_v$. Tức là, có hai đường đi từ C_k để tìm nút lá lưu trữ phần tử ρ . Theo **Định lý 1** thì chỉ chọn được một nhánh đi đến nút con kế tiếp. Vì vậy điều giả sử trên vô lý. Suy ra $L_u \equiv L_v$. Do đó, chỉ có duy nhất một nút lá trên cây lưu trữ phần tử ρ ■

2.3. Các nguyên tắc thực hiện thao tác trên cây GP-Tree

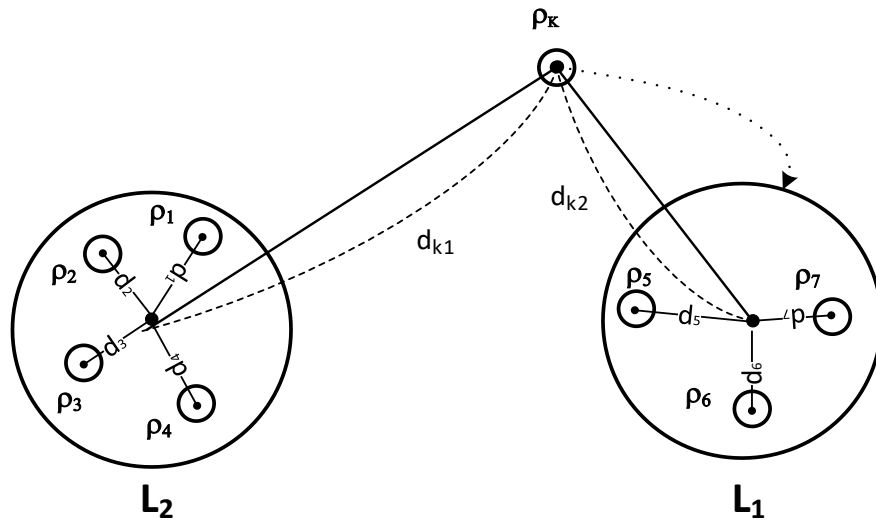
Dữ liệu hình ảnh không ngừng gia tăng, do đó, cây GP-Tree cần có khả năng phát triển linh hoạt để đáp ứng. Khả năng lưu trữ của GP-Tree phải đảm bảo tương ứng với sự gia tăng về số lượng ảnh, phân bố hợp lý và hỗ trợ tìm kiếm nhanh chóng các tập dữ liệu hình ảnh tương tự. Các nguyên tắc thực hiện các thao tác thêm, xóa, và tách nút trên cây GP-Tree được đề xuất như sau:

2.3.1. Thao tác 1: Thêm phần tử dữ liệu vào cây

Ban đầu, nút lá $L_1 = \emptyset$, các phần tử dữ liệu ρ được thêm vào nút lá: $L_1 = \{\rho_i | i = 1..m\}$. Nếu $i > M$ thì L_1 tách nút, tạo nút gốc mới $C_0 = \{\sigma_j^0 | j = 2..n\}$. Lúc này, nút gốc C_0 đóng vai trò là nút trong, chứa ít nhất hai phần tử σ . GP-Tree hình thành từ nút lá và phát triển qua tách nút. Phần tử ρ được thêm vào cây theo quy tắc chọn nhánh có độ tương tự gần nhất với tâm cụm (dựa trên khoảng cách Euclid), cho đến khi tìm được nút lá phù hợp. Các phần tử ρ được phân cụm thành nhóm tương tự nhau. Sau mỗi lần thêm, cây GP-Tree được cập nhật đệ quy từ lá đến gốc.

Hình 2.2 minh họa việc thêm phần tử mới: Với nút lá L_1 và L_2 , khoảng cách d từ ρ đến tâm cụm được tính bằng khoảng cách Euclid. Khi thêm phần tử ρ_k :

- Nếu $d_{k_1} < d_{k_2} \Rightarrow \rho_k \in L_1$;
- Ngược lại $\rho_k \in L_2$

Hình 2.2. Ví dụ mô tả thêm phần tử vào cây GP-Tree

Gọi ρ là phần tử dữ liệu cần thêm, η là nút hiện tại trong cây GP-Tree, θ là ngưỡng khoảng cách để xác định nếu ρ có thể được thêm vào nút hiện tại, GP-Tree là cây phân cụm phân cấp hiện tại. Các bước thực hiện thêm một phần tử dữ liệu vào cây GP-Tree như sau:

- (1) Kiểm tra nút lá: nếu nút hiện tại η là một nút lá, phần tử ρ sẽ được thêm trực tiếp vào nút lá này.
- (2) Kiểm tra số phần tử: sau khi thêm phần tử, nếu số lượng phần tử trong nút lá η vượt quá giới hạn M , thực hiện tách nút sử dụng thuật toán tách nút lá.
- (3) Tìm nút con gần nhất: Nếu η không phải là nút lá, thuật toán sẽ tìm nút con C_k có tâm cụm gần với phần tử ρ nhất dựa trên khoảng cách Euclid.
- (4) Kiểm tra khoảng cách với ngưỡng θ : Nếu khoảng cách giữa ρ và tâm cụm C_k nhỏ hơn hoặc bằng θ , thuật toán tiếp tục đệ quy và thêm phần tử vào nút lá có nút trong là C_k . Nếu không, khởi tạo một nút lá mới và thêm ρ vào nút lá này.
- (5) Cập nhật cây: cập nhật “nút trong” hiện tại và thêm nút lá mới vào cây.

Dựa trên **Định lý 2.1**, thuật toán thêm một phần tử vào cây GP-Tree được mô tả như sau:

Thuật toán 2.1: Thêm phần tử dữ liệu	
1	Đầu vào: $\rho, \eta, \theta, \text{GP-Tree}$
2	Đầu ra: Cây GP-Tree sau khi thêm phần tử của nút lá
3	Hàm: $\text{insertED}(\rho, \eta, \theta, \text{GP-Tree})$
4	Bắt đầu
5	If η is leaf Then
6	$\eta = \{\eta\} \cup \rho$
7	If $ \eta > M$ Then
8	// Nếu số phần tử trong nút lá vượt quá giới hạn M, tách nút lá
9	$\text{GP-Tree} = \text{splitLeafNode}(\eta, \text{GP-Tree})$
10	EndIf
11	Return GP-Tree
12	EndIf
13	// Tìm nút con có khoảng cách Euclid nhỏ nhất đến phần tử ρ
14	$C_k = \text{argmin}(\rho, \sigma_i^k)$
15	If $(\ \rho, C_k\ _2 \leq \theta)$
16	// Nếu khoảng cách nhỏ hơn ngưỡng θ , tiếp tục thêm phần tử vào cây con gần nhất
17	$\text{insertED}(\rho, C_k, \theta, \text{GP-Tree})$
18	Else
19	// Ngược lại, khởi tạo một nút lá mới và thêm phần tử vào đó
20	$L_l \leftarrow$ khởi tạo một nút lá mới
21	$L_l = L_l \cup \rho$
22	$C_k = C_k \cup (\rho, L_l)$
23	$\text{GP-Tree} = \text{GP-Tree} \cup L_l$
24	EndIf
25	Kết thúc

Tính chất 2.1: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.1** là $O(n^2)$.

C h ứ n g m i n h:

Độ phức tạp thời gian chính của **Thuật toán 2.1** gồm ba bước chính:

- (1) Tìm nút con gần nhất: khoảng cách Euclid từ phần tử mới ρ đến tất cả các tâm σ_i^k của các nút con được xác định. Với k nút con, phép tính này mất $O(k)$ thời gian, vì cần tính khoảng cách cho từng tâm và chọn tâm gần nhất.

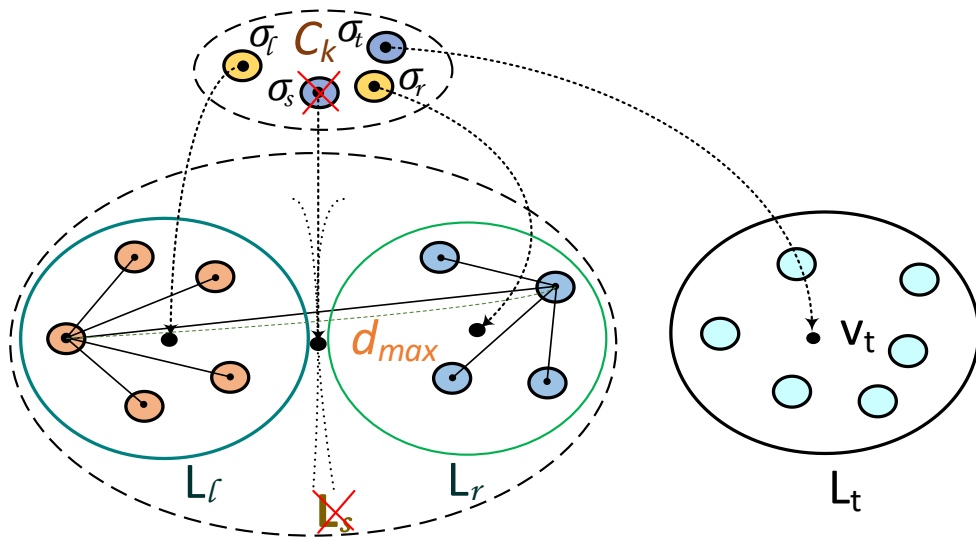
- (2) Tách nút: khi thêm phần tử mới vào nút lá, nếu số lượng phần tử trong nút lá vượt quá ngưỡng M thì nút lá sẽ được phân tách. Quá trình này bao gồm: phân chia các phần tử trong nút lá thành hai nút mới, cập nhật các tâm của các nút mới và cập nhật các nút cha. Thời gian phân tách và cập nhật này là $O(M)$.
- (3) Đệ quy: việc đệ quy đi từ nút cha đến nút con để tìm nút lá thích hợp cho việc thêm phần tử mới. Độ sâu của cây trong trường hợp sẽ là $O(\log(n))$, với n là số lượng các nút trong cây. Do đó, thời gian để tìm đúng nút lá để thêm phần tử là $O(\log(n))$.

Trong quá trình thêm phần tử vào cây, nếu không cần tách nút, thời gian tìm kiếm nút lá gần nhất mất $O(k)$ với k là số lượng nút con của mỗi nút. Nếu phải tách nút, mỗi lần tách mất $O(M)$ thời gian. Việc đệ quy di chuyển từ gốc cây đến lá mất $O(\log(n))$ lần, và mỗi lần thêm phần tử có thể phải tách nút. Do đó, độ phức tạp của **Thuật toán 2.1** có thể là $O(n \times \log(n))$ nếu phần lớn các nút không vượt quá ngưỡng. Tuy nhiên, trường hợp xấu nhất là các nút luôn bị tách thì độ phức tạp có thể là $O(n^2)$ ■.

2.3.2. Thao tác 2: Tách một nút trên cây

Trên cơ sở **Định nghĩa 2.3**, nếu số phần tử tại một nút lá L_l bất kỳ lớn hơn số phần tử tối đa M trong nút lá thì nút lá này được tách thành hai nút lá đồng thời tạo ra một nút cha liên kết tới hai nút này và nút cha trở thành nút con của nút cha hiện tại; sau đó các phần tử ρ_i^l được phân phối về hai nút lá vừa được tạo. Việc tách nút lá thành hai nút mới qua các bước như sau:

- ❖ Gọi L_l và L_r là hai nút mới sau khi phân tách nút lá L_s . Xác định tâm nút L_s là giá trị trung bình của các véc-tơ đặc trưng trong L_s .
- ❖ Chọn một phần tử ρ_i cách xa tâm của nút L_s làm tâm của nút L_l . Tiếp theo, chọn phần tử ρ_j , phần tử xa ρ_i nhất, là tâm của nút L_r . Sau đó, tạo một nút cha mới (nút trong) của L_l, L_r và thêm hai phần tử tâm ρ_i và ρ_j vào nút cha mới này. **(Hình 2.3)**
- ❖ Các phần tử trong nút L_s được phân bổ vào hai nút mới theo quy tắc chọn nút gần nhất dựa trên khoảng cách Euclid. Cập nhật phần tử trung tâm tại cụm nút cha và thực hiện đệ quy tới gốc.

Hình 2.3. Tách nút lá trên cây GP-Tree

Thuật toán tách nút lá trên cây GP-Tree này được mô tả qua **Thuật toán 2.2.**

Thuật toán 2.2: Tách một nút trên cây GP-Tree

Đầu vào: L_s , GP-Tree, M
Đầu ra: Cây GP-Tree sau khi tách
Hàm: splitLeafNode(GP-Tree, L_s , M)
Bắt đầu
If số phần tử trong $L_s > M$ **Then**
 // Xác định tâm của nút L_s
 $\rho_{center} \leftarrow$ trung bình của tất cả các véc-tơ đặc trưng trong L_s
 // Chọn phần tử cách xa tâm nhất làm tâm cho nút L_l
 $\rho_i \leftarrow$ phần tử cách xa nhất với ρ_{center}
 // Chọn phần tử xa ρ_i nhất làm tâm cho nút L_r
 $\rho_j \leftarrow$ phần tử xa ρ_i nhất trong L_s
 // Khởi tạo hai nút lá mới L_l và L_r
 $L_l \leftarrow$ nút lá mới chứa ρ_i
 $L_r \leftarrow$ nút lá mới chứa ρ_j
 // Phân bổ các phần tử còn lại vào L_l và L_r dựa trên khoảng cách Euclid
 Foreach $\rho_k \in L_s$ **do**
 If $Euclid(\rho_k, \rho_i) < Euclid(\rho_k, \rho_j)$ **Then**
 Thêm ρ_k vào L_l
 Else
 Thêm ρ_k vào L_r

```

21      EndIf
22      EndForeach
23      // Tạo nút cha mới và liên kết với  $L_l$  và  $L_r$ 
24       $C_h \leftarrow$  tạo một nút cha mới (nút trong)
25      Liên kết  $L_l$  và  $L_r$  với  $C_h$ 
26      Thêm  $\rho_l$  và  $\rho_r$  vào nút cha  $C_h$ 
27      // Đệ quy từ nút cha  $C_h$  lên gốc để cập nhật tâm nút hiện tại =  $C_h$ 
28      While nút hiện tại có nút cha do
29          Cập nhật tâm của nút cha dựa trên các nút con
30          nút hiện tại = nút cha
31      EndWhile
32      Else
33          Return GP-Tree
34      EndIf
35      Return GP-Tree
36      Kết thúc

```

Tính chất 2.2: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.2** là $O(m_s \times k)$

C h ứ n g m i n h:

Giả sử m_s là số lượng phần tử ρ trong nút lá cần tách L_s , k là kích thước của véc-tơ đặc trưng f của ρ . Độ phức tạp thời gian chính của **Thuật toán 2.2** gồm hai bước chính:

- (1) Duyệt qua tất cả các phần tử ρ trong L_s : được mô tả từ dòng 16 đến dòng 22 trong thuật toán. Có m_s phần tử trong L_s , mỗi phần tử cần tính toán khoảng cách Euclid với tâm của hai nút mới và so sánh chúng. Độ phức tạp của mỗi phép tính khoảng cách là $O(k)$, nên tổng độ phức tạp cho bước này là $O(m_s \times k)$.
- (2) Cập nhật cây GP-Tree với các nút lá mới và nút trong mới: được mô tả từ dòng 28 đến dòng 31 trong thuật toán. Tính các véc-tơ đặc trưng trung bình cho hai nút lá mới L_l và L_r . Tính toán trung bình này có độ phức tạp lần lượt là $O(m_l \times k)$ cho L_l và $O(m_r \times k)$ cho L_r , với m_l và m_r lần lượt là số lượng phần tử trong L_l và L_r .

Tổng độ phức tạp của thuật toán là: $O(m_s \times k) + O(m_l \times k) + O(m_r \times k)$. Vì m_s , m_l , và m_r đều phụ thuộc vào số lượng phần tử trong nút lá ban đầu (với $m_l + m_r = m_s$).

Do đó, độ phức tạp tổng quát của **Thuật toán 2.2** là $O(m_s \times k)$ ■

2.3.3. Thao tác 3: Xóa phần tử trên cây

Để xóa một phần tử trên cây, ta cần xem xét phần tử đó là phần tử dữ liệu thuộc nút lá hay phần tử tâm thuộc nút trong.

a. Xóa phần tử thuộc nút lá:

Khi xóa phần tử trong nút lá, thao tác phụ thuộc vào số lượng phần tử còn lại trong nút lá đang xét. Việc xóa có thể làm thay đổi cấu trúc của cây và yêu cầu cập nhật số lượng phần tử và véc-tơ tâm. Hai trường hợp khi xóa phần tử ρ khỏi nút lá L_S :

- **Trường hợp 1:** Khi số lượng phần tử trong nút lá L_S lớn hơn 1 ($\text{count}(\rho) > 1$):
 - Tiến hành xóa phần tử ρ khỏi nút lá L_S .
 - Cập nhật lại số lượng phần tử trong nút lá sau khi xóa.
 - Cập nhật véc-tơ tâm của nút lá và đệ quy lên các nút cha để điều chỉnh véc-tơ tâm từ lá đến gốc, đảm bảo tính nhất quán của cây.
- **Trường hợp 2:** Khi số lượng phần tử trong nút lá L_S chỉ có 1 ($\text{count}(\rho) = 1$):
 - Gán giá trị véc-tơ đặc trưng f của phần tử ρ là *null*, tức là không còn phần tử nào trong nút lá.
 - Cập nhật tâm của nút lá nhưng không bao gồm véc-tơ f trong kết quả tìm kiếm, do nút này đã trống.
 - Nếu sau này có phần tử mới được thêm vào nút lá L_S và số lượng phần tử tăng lên ($\text{count}(\rho) > 1$), tiến hành xóa giá trị $f = \text{null}$ để cập nhật lại trạng thái của nút.

Gọi L_S là nút lá chứa phần tử cần xóa và ρ là phần tử cần xóa. Thuật toán xóa phần tử thuộc nút lá trên cây GP-Tree được thực hiện như sau:

Thuật toán 2.3: Xóa một phần tử của nút lá trên cây

- 1 **Đầu vào:** GP-Tree, L_S , ρ
- 2 **Đầu ra:** Cây GP-Tree sau khi xóa phần tử của nút lá.
- 3 **Hàm:** deleteLeafElement(GP-Tree, L_S , ρ)
- 4 **Bắt đầu**
- 5 **If** $\rho \in L_S$ **Then**

```

6      If count( $\rho$ ) > 1 Then
7          // Trường hợp  $\rho$  có nhiều hơn 1 phần tử
8          Xóa  $\rho$  khỏi  $L_S$ 
9          Cập nhật số lượng phần tử trong  $L_S$ 
10     Else
11         // Trường hợp count( $\rho$ ) = 1
12          $\rho.f = \text{null}$ 
13         // Cập nhật véc-tơ tâm
14         Cập nhật tâm của  $L_S$  (không bao gồm  $\rho$ )
15     EndIf
16     // Cập nhật véc-tơ tâm từ lá đến gốc
17     nút hiện tại =  $L_S$ 
18     While nút hiện tại có nút cha do
19         Cập nhật tâm của nút cha dựa trên các nút con còn lại
20         nút hiện tại = nút cha
21     EndWhile
22 Else
23     Return GP-Tree
24 EndIf
25 Return GP-Tree
26 Kết thúc

```

Tính chất 2.3: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.3** là $O(M \times h)$

C h ứ n g m i n h:

Giả sử GP-Tree có chiều cao là h , Mỗi nút lá chứa tối đa M phần tử, số lượng phần tử trong nút lá là $count(\rho)$. Độ phức tạp thời gian chính của **Thuật toán 2.3** gồm 4 bước chính:

1. Kiểm tra phần tử ρ trong nút lá L_S : việc này mất $O(M)$ nếu cần duyệt qua tất cả phần tử trong nút lá.
2. Xóa phần tử ρ khỏi L_S : Nếu $count(\rho) > 1$, việc xóa ρ khỏi nút lá L_S có thể mất $O(M)$ khi cập nhật danh sách phần tử trong nút lá. Nếu $count(\rho) = 1$, việc gán $\rho.f = \text{null}$ sẽ tốn $O(1)$, vì đây chỉ là thao tác gán một giá trị rỗng cho một phần tử.

3. Cập nhật véc-tơ tâm của nút lá L_s : việc cập nhật bằng cách tính lại trung bình các véc-tơ đặc trưng trong nút lá, ngoại trừ ρ . Việc tính toán này có độ phức tạp $O(M)$ vì cần duyệt qua các phần tử khác trong nút lá.
4. Cập nhật véc-tơ tâm từ lá đến gốc: sau khi xóa phần tử, tâm của các nút cha từ nút lá L_s đến gốc cần được cập nhật. Độ phức tạp của việc này phụ thuộc vào chiều cao của cây h . Mỗi lần cập nhật một nút cha tốn $O(M)$ để tính toán lại tâm của nút đó dựa trên các nút con. Do có tối đa h nút cha, quá trình này mất $O(M \times h)$.

Trong trường hợp thuật toán phải duyệt qua tất cả các phần tử trong nút lá để tìm ρ , tiến hành xóa ρ và cập nhật lại cây từ lá đến gốc. Do đó, độ phức tạp của **Thuật toán 2.3** là $O(M \times h)$ ■

b. Xóa phần tử thuộc nút trong:

Khi tiến hành xóa nút lá thì phần tử đại diện của nút lá đó cũng phải bị xóa. Gọi GP-Tree là cây GP-Tree hiện tại, C_s là nút trong chứa phần tử σ , σ là phần tử cần xóa và là tâm của một nút lá hoặc nút trong cấp thấp hơn. Các bước thực hiện xóa một nút trong như sau:

1. Kiểm tra xem phần tử σ có trong nút trong C_s . Nếu không tồn tại, thông báo và kết thúc thuật toán.
2. Xóa phần tử σ khỏi nút trong C_s .
3. Xóa nút con tương ứng với đường dẫn l (đường dẫn mà σ đại diện).
4. Bắt đầu từ nút hiện tại C_s , tiếp tục cập nhật số lượng phần tử và tâm của các nút cha, đệ quy lên đến gốc cây.
5. Cập nhật số lượng phần tử và véc-tơ tâm từ các nút liên quan, đồng thời đệ quy cập nhật tâm của cây từ dưới lên trên (từ nút con đến gốc).

Thuật toán xóa phần tử của một nút trên cây được thực hiện như sau:

Thuật toán 2.4. Xóa một phần tử của nút trong trên cây

```

1  Đầu vào: GP-Tree,  $C_s$ ,  $\sigma$ 
2  Đầu ra: Cây GP-Tree sau khi xóa phần tử của nút trong.
3  Hàm: deleteInternalNodeElement(GP-Tree,  $C_s$ ,  $\sigma$ )
4  Bắt đầu
5      If  $\sigma \in C_s$  Then
6          Xóa  $\sigma$  khỏi  $C_s$ 
7          // Xóa nút con tương ứng với đường dẫn  $l$ 
8           $l =$  đường dẫn tương ứng với  $\sigma$ 
9          Xóa nút con tại  $l$ 
10         // Cập nhật số lượng và tâm của nút cha và các nút trong liên quan
11         nút hiện tại =  $C_s$ 
12         While nút hiện tại có nút cha do
13             Cập nhật số lượng phần tử  $\sigma$  của nút cha
14             Cập nhật tâm của nút cha dựa trên các nút con còn lại
15             nút hiện tại = nút cha
16         EndWhile
17         // Cập nhật nút lá nếu cần thiết
18         If nút con là nút lá Then
19             Cập nhật lại tâm của các nút lá tương ứng
20         EndIf
21     Else
22         // Nếu  $\sigma$  không tồn tại trong nút trong
23         Return GP-Tree
24     EndIf
25     Return GP-Tree
26 Kết thúc

```

Tính chất 2.4: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.4** là $O(N \times h)$.

C h ú n g m i n h:

Giả sử GP-Tree có chiều cao là h , số phần tử đại diện trong mỗi nút trong là N . Độ phức tạp thời gian chính của **Thuật toán 2.4** gồm 2 bước chính: (1) Tìm và xóa phần tử σ trong nút trong C_s mất $O(N)$; (2) Cập nhật tâm và số lượng phần tử: được mô tả từ dòng 12 đến dòng 16 trong thuật toán; mỗi lần cập nhật các nút cha mất $O(N)$, và việc này diễn ra trong h tầng của cây. Do đó, độ phức tạp của **Thuật toán 2.4** là $O(N \times h)$ ■.

2.4. Tạo GP-Tree

Trên cơ sở **Định nghĩa 2.3** và **Định lý 2.1**, cây GP-Tree là cây đa nhánh và tăng trưởng theo hướng lá. Cây GP-Tree được tạo bằng cách thêm từng phần tử dữ liệu vào trong cấu trúc của cây. Phần tử được thêm chỉ chọn duy nhất một hướng trên cây để xác định nút lá để lưu trữ. Do đó, nếu đi từ nút gốc đến nút lá thì chỉ chọn được một nút lá phù hợp nhất để lưu trữ. Quá trình thêm này sẽ thực hiện việc tách nút và cây sẽ tăng trưởng để chứa bộ dữ liệu ban đầu.

Để tạo cây GP-Tree cần sử dụng các thuật toán thêm phần tử vào cây (Thuật toán 2.1), Thuật toán tách nút trên cây (Thuật toán 2.2) và thuật toán xóa một phần tử trên cây (Thuật toán 2.3 và Thuật toán 2.4). Gọi n là số lượng phần tử trong tập Γ , quá trình tạo cây GP-Tree được mô tả qua **Thuật toán 2.5**.

Thuật toán 2.5: Tạo cây GP-Tree

- 1 **Đầu vào:** Tập dữ liệu ảnh Γ , ngưỡng θ
 - 2 **Đầu ra:** GP-Tree
 - 3 **Hàm:** createGPT(Γ, θ)
 - 4 **Bắt đầu**
 - 5 GP-Tree = null
 - 6 $L_0 \leftarrow$ khởi tạo một nút lá
 - 7 **Foreach** ($\rho \in \Gamma$) **do**
 - 8 GP-Tree = **insertED**($\rho, L_0, \theta, \text{GP-Tree}$)
 - 9 **EndForeach**
 - 10 **Return** GP-Tree
 - 11 **Kết thúc**
-

Tính chất 2.5: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.5** là $O(n^2 \times M)$.

C h ú n g m i n h:

Độ phức tạp của **Thuật toán 2.5** phụ thuộc vào độ phức tạp của hai yếu tố chính là vòng lặp duyệt qua từng phần tử trong tập dữ liệu và hàm *insertED*.

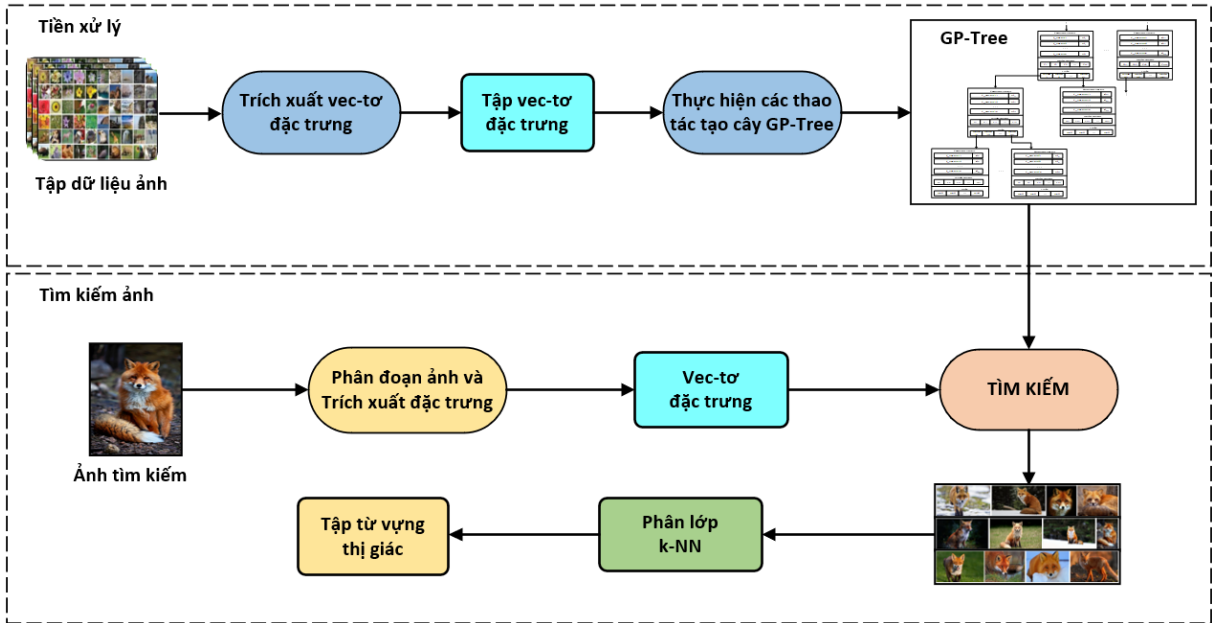
- Vòng lặp duyệt qua tập dữ liệu ảnh: Giả sử tập dữ liệu ảnh Γ chứa n phần tử. Vòng lặp $Foreach(\rho \in \Gamma)$ thực hiện n lần, vì mỗi phần tử trong tập dữ liệu đều phải được thêm vào cây GP-Tree.
- Hàm insertED: Độ phức tạp của hàm insertED là yếu tố chính quyết định độ phức tạp của toàn bộ thuật toán. Nếu tập dữ liệu không phân cụm tốt hoặc có quá nhiều phần tử trong một nút, cây có thể trở thành không cân bằng, dẫn đến độ phức tạp là $O(M \times h)$ cho mỗi lần thêm một phần tử, trong đó M là số phần tử tối đa trong nút lá và h là chiều cao của cây.

Nếu cây GP-Tree phân nhánh tốt và cân bằng, chiều cao của cây h có thể xấp xỉ $\log(n)$, trong trường hợp này, độ phức tạp có thể là $O(n \times M \times \log(n))$. Tuy nhiên, nếu cây không cân bằng và trở nên giống cây đường thẳng, thì h có thể xấp xỉ n , dẫn đến độ phức tạp tệ nhất là $O(n \times M \times n)$, tức là $O(n^2 \times M)$ ■.

2.5. Tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree

2.5.1. Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree

Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree bao gồm hai giai đoạn: Giai đoạn tiền xử lý: (1) phân đoạn và trích xuất đặc trưng tập ảnh dữ liệu; (2) tạo cây GP-Tree. Giai đoạn tìm kiếm ảnh: (1) trích xuất đặc trưng ảnh tìm kiếm, (2) Tìm kiếm trên GP-Tree để xác định nút lá phù hợp nhất theo độ đo Euclid; (3) trích xuất tập ảnh tương tự ảnh tìm kiếm và sắp xếp theo độ tương đồng giảm dần; (4) từ tập ảnh tương tự trích xuất tập phân lớp để tạo véc-tơ từ thị giác

Hình 2.4. Mô hình hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên GP-Tree

Mô hình tìm kiếm ảnh đề xuất gồm giai đoạn tiền xử lý và giai đoạn tìm kiếm được mô tả như hình **Hình 2.4**.

❖ **Giai đoạn 1: Tiền xử lý**

Mục tiêu của giai đoạn này là xây dựng cơ sở dữ liệu ảnh và cấu trúc cây GP-Tree để chuẩn bị cho quá trình tìm kiếm. Các bước chi tiết gồm:

1. Phân đoạn và trích xuất đặc trưng tập ảnh dữ liệu: ảnh trong tập dữ liệu được phân đoạn thành các vùng riêng biệt nhằm cô lập các đối tượng hoặc vùng quan trọng.
2. Trích xuất đặc trưng cấp thấp từ các vùng phân đoạn nhằm tạo véc-tơ đặc trưng biểu diễn cho mỗi ảnh
3. Phân bổ tập véc-tơ đặc trưng ảnh lên cây GP-Tree

❖ **Giai đoạn 2: Tìm kiếm ảnh**

Giai đoạn này thực hiện truy vấn ảnh đầu vào để tìm kiếm và trả về tập ảnh tương tự. Các bước chi tiết gồm:

1. Phân đoạn và trích xuất đặc trưng ảnh tìm kiếm: (1) phân đoạn ảnh để xác định các vùng quan trọng; (2) trích xuất các đặc trưng cấp thấp từ các vùng; (3) Tạo véc-tơ đặc trưng tổng hợp biểu diễn cho ảnh tìm kiếm.
2. Tìm kiếm trên GP-Tree: duyệt cây GP-Tree bằng cách so sánh véc-tơ đặc trưng của ảnh tìm kiếm với các véc-tơ trung tâm tại mỗi nút trên cây. Sử dụng khoảng cách Euclid để đo độ tương đồng, chọn nhánh có véc-tơ trung tâm gần nhất; sau đó, tiếp tục duyệt xuống các nhánh con cho đến khi chọn được nút lá phù hợp nhất.
3. Trích xuất tập ảnh tương tự: Từ nút lá xác định, truy xuất danh sách các ảnh trong cụm (nút lá phù hợp nhất). Sau đó, sắp xếp các ảnh trong cụm theo độ tương đồng giảm dần.
4. Từ tập ảnh tương tự, trích xuất tập phân lớp để tạo véc-tơ từ thị giác giúp biểu diễn ngữ nghĩa dựa trên đặc trưng hình ảnh.

a. Phân đoạn ảnh và xác định phân lớp các đối tượng trong ảnh

Trong luận án này, mô hình Mask R-CNN được huấn luyện trước được sử dụng nhằm phát hiện các đối tượng trong ảnh; từ đó, xác định tập phân lớp cho ảnh đầu vào. **Hình 2.5** mô tả các kết quả nhận dạng và phân lớp các đối tượng trên bộ dữ liệu MS COCO bằng Mask R-CNN dựa trên ResNet-101-FPN.

Hình 2.5. Ví dụ Mask R-CNN (ResNet-101-FPN) trên ảnh trong bộ dữ liệu MS-COCO

Kết quả so sánh giữa Mask R-CNN với các phương pháp phân đoạn ảnh hiện đại khác trên bộ dữ liệu MS-COCO Test-dev được mô tả trong [77]. Trong đó, các mô hình phân đoạn ảnh hiệu quả trên bộ dữ liệu MS-COCO là MNC và FCIS mà Mask R-CNN. Mask R-CNN vượt trội hơn FCIS trong việc thử nghiệm trên nhiều kích thước ảnh khác nhau. Mô hình Mask R-CNN sử dụng Feature Pyramid Network (FPN) và kiến trúc mạng nơ-ron học sâu ResNet-101 được đề xuất để nhận dạng và phân lớp các đối tượng trong ảnh đầu vào.

b. Trích xuất đặc trưng và biểu diễn hình ảnh

Việc chuyển đổi hình ảnh kỹ thuật số trực tiếp thành biểu diễn số tạo ra ma trận chiều cao, không phù hợp cho việc phân loại hình ảnh hoặc lập chỉ mục hình ảnh. Thay vào đó, trong hệ thống CBIR, sử dụng biểu diễn hình ảnh dựa trên các mẫu đã học từ nội dung cấp thấp để lập chỉ mục hình ảnh. Phương pháp này giúp so sánh nhanh giữa các mẫu do người dùng cung cấp và hình ảnh trong tập dữ liệu ảnh để tìm kiếm hiệu quả [78].

Hình 2.6. Ví dụ trích xuất đặc trưng một ảnh trong bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

Mỗi vùng ảnh sau phân đoạn được tạo thành bộ mô tả đặc trưng kết hợp từ các đặc trưng cấp thấp. Màu sắc được chiết xuất dựa trên mô tả màu chủ đạo MPEG-7. Kết cấu được trích xuất qua độ tương phản, bộ lọc tần số cao, Sobel, và Gaussian. Hình dạng được trích xuất bằng phương pháp Laplacian của Gaussian. Một véc-tơ đặc trưng 141 chiều được xây dựng cho hệ tìm kiếm ảnh trong luận án. **Hình 2.6** minh họa trích xuất đặc trưng từ một ảnh trong tập dữ liệu MS-COCO. **Bảng 2.1** trình bày số thành phần trong véc-tơ đặc trưng đại diện cho một ảnh.

Bảng 2.1. Mô tả số thành phần của các đặc trưng trong véc-tơ đặc trưng đại diện cho một ảnh

Đặc trưng	Số thành phần
Đặc trưng màu theo dải màu Newton.	25
Đặc trưng cường độ sáng của ảnh dựa trên cường độ láng giềng trội.	25
Đặc trưng diện tích của đối tượng và hình nền.	25
Đặc trưng vị trí tương đối của đối tượng.	9
Đặc trưng vị trí tương đối của hình nền.	9
Đặc trưng đường biên đối tượng bằng phép lọc Laplace.	16
Đặc trưng chu vi của đối tượng và hình nền.	16
Đặc trưng bề mặt đối tượng bằng phép lọc Sobel.	16

c. Trích xuất từ vụng thị giác của ảnh

Véc-tơ từ vụng thị giác đại diện cho các lớp ngữ nghĩa phổ biến nhất trong tập ảnh tương tự, biểu thị các lớp dự đoán của đối tượng trong ảnh. Số lượng từ vụng thị giác phụ thuộc vào vùng và lớp của ảnh đầu vào.

Gọi Ω là tập các hình ảnh tương tự, L là tập các phân lớp trong tập Ω , γ là ngưỡng tần suất mà một lớp, **Thuật toán 2.6** mô tả quá trình tạo tập từ vụng thị giác như sau:

Thuật toán 2.6: Tạo tập từ vựng thị giác

```

1  Đầu vào: Tập các hình ảnh tương tự  $\Omega$ , ngưỡng  $\gamma$ 
2  Đầu ra: Tập từ vựng thị giác  $W$ 
3  Hàm:  $CreateVW(\Omega, \gamma)$ 
4  Bắt đầu
5      Gọi  $L$  là tập các lớp trong  $\Omega$ ;
6       $W = \emptyset$ ;
7      For  $L_i$  là một thuộc tập  $L$  do
8          If tần suất xuất hiện của  $L_i$  lớn hơn hoặc bằng ngưỡng  $\gamma$  Then
9              Thêm  $L_i$  vào tập từ vựng thị giác  $W$ ;
10         EndIf
11     EndFor
12     Return  $W$ ;
13 Kết thúc.

```

Tính chất 2.6: Độ phức tạp của **Thuật toán 2.6** là $O(n)$.

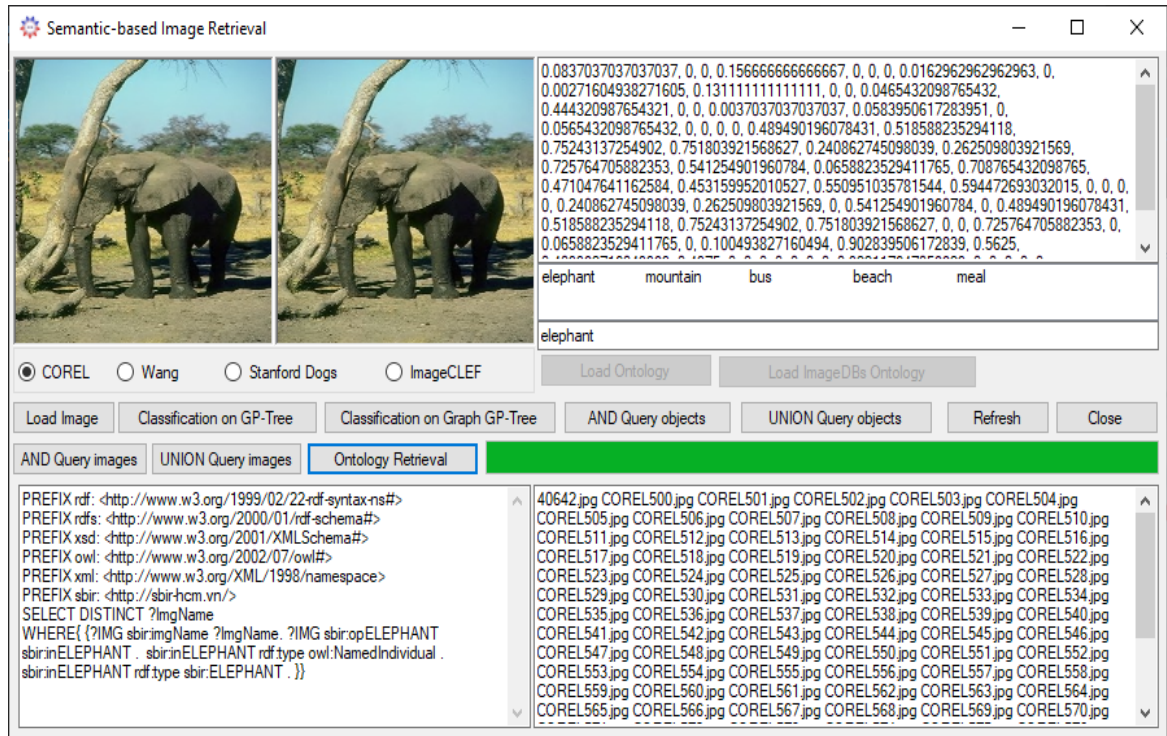
C h ú n g m i n h:

Giả sử n là số lượng lớp trong tập L . Với mỗi lớp L_i , thuật toán kiểm tra xem tần suất xuất hiện của lớp đó có lớn hơn hoặc bằng ngưỡng γ hay không. Giả sử việc đếm tần suất xuất hiện của L_i mất thời gian $O(n)$, trong đó n là tổng số hình ảnh trong tập Ω . Thuật toán thực hiện n lần để lấy ra n từ vựng thị giác. Do đó, độ phức tạp của **Thuật toán 2.6** là $O(n)$ ■.

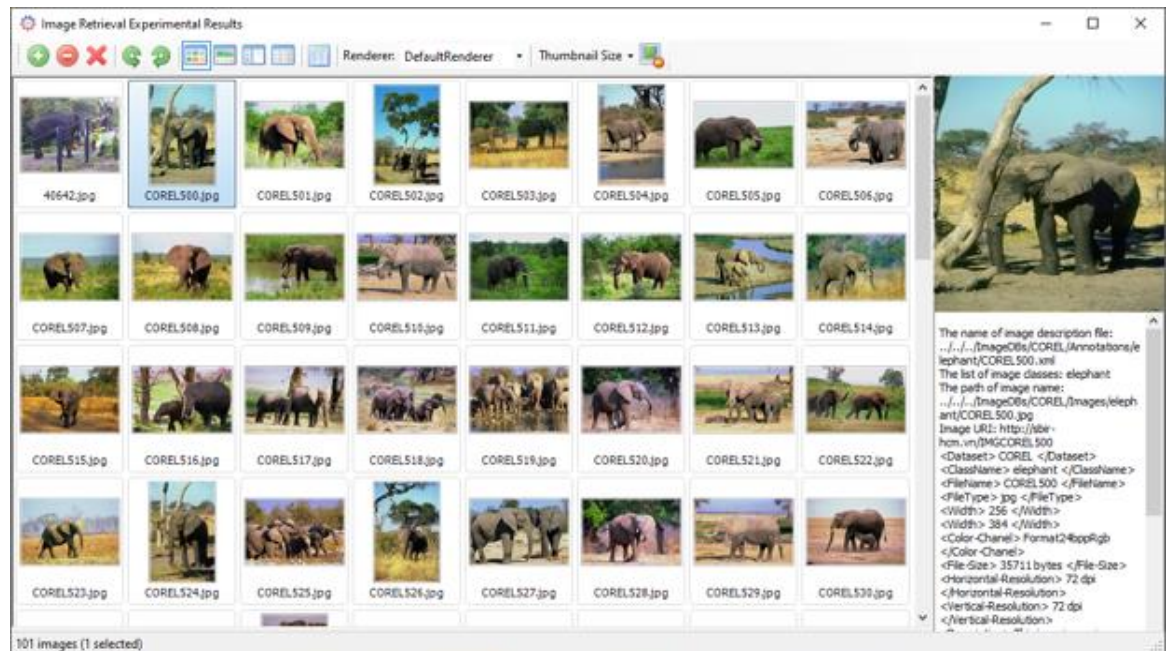
2.5.2. Thực nghiệm và đánh giá kết quả

a. Thực nghiệm

Để đánh giá tính đúng đắn và hiệu quả của lý thuyết đề xuất, thực nghiệm được xây dựng trên các tập ảnh đơn đối tượng như WANG (10.800 ảnh), ImageCLEF (20.015 ảnh) và MS-COCO (163.957 ảnh).

Hình 2.7. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh dựa trên cấu trúc GP-Tree

Hình 2.8. Kết quả tập ảnh tương tự của ảnh tìm kiếm ảnh trên GP-Tree

Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree được minh họa bởi Hình 2.7. Với mỗi ảnh đầu vào I_q (Load Image) được chọn theo từng bộ ảnh (WANG, ImageCLEF, MS-COCO), trích xuất véc-tơ đặc trưng được tìm kiếm trên GP-Tree để trích xuất tập ảnh tương tự theo nội dung. Kết quả tìm kiếm tập ảnh tương tự theo nội dung SI của ảnh đầu vào I_q dựa

trên GP-Tree là quá trình trích xuất tập từ thị giác. Tập từ thị giác được xây dựng dựa trên những ảnh cùng phân lớp thuộc tập có tần số xuất hiện nhiều nhất. Từ đó, câu truy vấn SPARQL được xây dựng (*Create SPARQL*) để tìm tập ảnh tương tự theo ngữ nghĩa dựa trên ontology đã xây dựng (*Load Ontology*). Kết quả tập ảnh tương tự theo ngữ nghĩa với ảnh đầu vào được minh họa bởi **Hình 2.8**.

b. Đánh giá thực nghiệm

Thực nghiệm được thực hiện trên các tập ảnh WANG, ImageCLEF và MS-COCO, mỗi bộ dữ liệu có đặc điểm và số lượng khác nhau. Kết quả thực nghiệm cây GP-Tree được thể hiện trong **Bảng 2.2**, với các tham số M (số phần tử tối đa của nút lá) và N (số phần tử tối đa của nút trong) được điều chỉnh tùy theo từng tập ảnh. Thời gian thực nghiệm của tập ảnh WANG là thấp nhất (17.839,47 giây) do số lượng ảnh và cụm ít, trong khi thời gian thực nghiệm của MS-COCO lâu nhất (158.765,84 giây) do số lượng ảnh và phân lớp lớn, dẫn đến nhiều lần tách nút và cụm. **Bảng 2.2** cũng cung cấp số mẫu ảnh có độ chính xác tốt nhất (top precision – $P@$).

Để đánh giá hiệu quả tìm kiếm ảnh, các yếu tố như độ chính xác, độ phủ, độ dung hòa và thời gian tìm kiếm (milliseconds) được sử dụng, với các chỉ số và thời gian tìm kiếm trung bình của các thư mục ảnh trên các tập dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO được tổng hợp trong

Bảng 2.3.

Bảng 2.2. Kết quả thực nghiệm cây GP-Tree

Tên tập ảnh	Số lượng ảnh	Tham số thực nghiệm		Thời gian thực nghiệm (giây)	Số cụm nút lá	Số cụm nút trong	Số mẫu lấy $P@$	Tỉ lệ $P@$
		M	N					
WANG	10.800	100	40	17.839,47	218	32	2.240	20%
ImageCLEF	20.000	150	50	32.173,95	432	67	6.000	20%
MS-COCO	163.957	300	70	158.765,84	782	314	44.188	20%

Bảng 2.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh của hệ tìm kiếm ảnh dựa trên GP-Tree trên

Tập dữ liệu ảnh	Chỉ số đánh giá			
	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
WANG	0.6780	0.684	0.6810	98.75
ImageCLEF	0.6802	0.775	0.7245	132.09
MS-COCO	0.7170	0.724	0.7205	217.65

Bảng 2.4. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu WANG

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
Bella & Vasuki, 2019 [79]	0.5970
P. Chhabra và cộng sự, 2020 [80]	0.6320
K. Kanwal và cộng sự, 2020 [81]	0.5067
S. Dhingra and P. Bansal, 2021 [82]	0.6000
GP-Tree	0.6780

Bảng 2.5. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu ImageCLEF

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
Y. Qiang và cộng sự, 2020 [83]	0.6670
X. Yue và cộng sự, 2021 [84]	0.67140
N. T. U. Nhi và cộng sự, 2022 [85]	0.6510
X. Wang và cộng sự, 2023 [86]	0.6727
GP-Tree	0.6802

Bảng 2.6. So sánh độ chính xác giữa các phương pháp trên bộ dữ liệu MS-COCO

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
Wang, Yang và cộng sự, 2016 [87]	0.6120
Wang, liu và cộng sự, 2019 [88]	0.6890
Wen, S. và cộng sự, 2020 [89]	0.8110
Zhiwei Zhang và cộng sự, 2021 [90]	0.7640
GP-Tree	0.7170

Để đánh giá độ chính xác và hiệu quả của hệ tìm kiếm ảnh, kết quả thực nghiệm được so sánh với các nghiên cứu khác trên cùng bộ dữ liệu. Các giá trị độ chính xác trung bình của hệ tìm kiếm ảnh được trình bày trong **Bảng 2.4**, **Bảng 2.5** và **Bảng 2.6** cho thấy phương pháp này đạt kết quả gần bằng các phương pháp truyền thống sử dụng trích xuất đặc trưng màu sắc, hình dạng và kết cấu, cùng phân cụm, phân lớp dữ liệu. Tuy nhiên, so với các phương pháp học sâu, phương pháp đề xuất có độ chính xác thấp hơn. Mặc dù trích xuất đặc trưng thủ công không vượt trội về độ chính xác, nhưng nó nhanh chóng và ít phức tạp. Phương pháp đề xuất, kết hợp trích xuất đặc trưng và tổ chức lưu trữ trên cây GP-Tree, khá hiệu quả đối với bộ ảnh đơn đối tượng. Tuy nhiên, cần cải tiến cây GP-Tree để nâng cao độ chính xác, đặc biệt với các bộ ảnh đa đối tượng như ImageCLEF và MS-COCO.

2.6. Tiểu kết chương

Chương này mô tả cấu trúc cây phân cụm GP-Tree, giải pháp hiệu quả trong lưu trữ và truy xuất dữ liệu lớn, đặc biệt trong tìm kiếm ảnh. GP-Tree sử dụng phương pháp phân cụm phân cấp, giúp tìm kiếm nhanh qua các nhánh có độ tương tự cao. Tại các nút lá, hệ thống xác định các phần tử tương tự nhất, tối ưu thời gian và đạt độ chính xác tốt. Tuy nhiên, GP-Tree cũng có hạn chế, chủ yếu là khi phân tách nút, các phần tử tương

tự có thể bị phân bố vào các nút khác nhau, dẫn đến giảm hiệu suất tìm kiếm, đặc biệt khi chúng không còn thuộc cùng một nhánh trong cây.

Chương tiếp theo sẽ giới thiệu việc cải tiến GP-Tree để nâng cao độ chính xác tìm kiếm ảnh, tập trung vào tối ưu hóa cấu trúc cây, giảm tình trạng bỏ sót phần tử tương tự. Đồng thời, một mô hình tìm kiếm ảnh cũng được đề xuất để nâng cao hiệu suất tìm kiếm.

CHƯƠNG 3. CẢI TIẾN GP-TREE VỚI GRAPH-GPTREE CHO TÌM KIẾM ẢNH

Chương này trình bày phương pháp cải tiến GP-Tree thông qua việc kết hợp với đồ thị cụm lân cận, tạo thành cấu trúc Graph-GPTree. Sự cải tiến này nhằm nâng cao hiệu quả lưu trữ và tìm kiếm các phần tử tương tự. Một mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree được đề xuất, với mục tiêu cải thiện độ chính xác và tốc độ tìm kiếm. Các thử nghiệm được thực hiện trên bộ dữ liệu Wang, MS-COCO và ImageCLEF để đánh giá hiệu quả của phương pháp. Các thử nghiệm trên những bộ dữ liệu tiêu chuẩn như Wang, MS-COCO, và ImageCLEF đã cho thấy hiệu quả vượt trội của phương pháp. Kết quả nghiên cứu của chương này được công bố trong các công trình [CT2], [CT3], và đồng thời được minh chứng thêm qua nội dung các công trình [CT5] và [CT6].

3.1. Giới thiệu

Cây GP-Tree được trình bày ở **Chương 2** là một cấu trúc dữ liệu được xây dựng để tổ chức và quản lý các tập dữ liệu lớn, đặc biệt là dữ liệu hình ảnh, nhằm tối ưu hóa hiệu suất tìm kiếm và truy xuất thông tin. Cây GP-Tree dựa trên nguyên tắc phân cụm và phân cấp, cho phép chia nhỏ các tập dữ liệu thành các nhánh cây, mỗi nhánh đại diện cho một cụm dữ liệu. Nhờ đó, việc tìm kiếm các phần tử trong tập dữ liệu trở nên nhanh chóng và hiệu quả hơn so với các cấu trúc dữ liệu truyền thống như cây nhị phân hay danh sách liên kết.

Ưu điểm của cây GP-Tree là (1) tối ưu hóa không gian: giúp giảm thiểu dung lượng bộ nhớ cần thiết để lưu trữ dữ liệu, nhờ vào việc tổ chức dữ liệu theo cách phân cụm và phân cấp; (2) tăng tốc độ truy vấn: việc tổ chức dữ liệu theo cây giúp giảm số lượng so sánh cần thiết trong quá trình tìm kiếm, từ đó rút ngắn thời gian truy vấn; (3) quản lý dữ liệu: GP-Tree có thể dễ dàng mở rộng để xử lý các tập dữ liệu đa dạng và phức tạp.

Tuy nhiên, GP-Tree cũng gặp phải một số hạn chế, đặc biệt trong quá trình xây dựng cây. Khi một nút lá chứa số lượng phần tử vượt quá giới hạn cho phép (M), thuật toán sẽ tách nút để đảm bảo mỗi nút không vượt quá M phần tử. Tuy nhiên, quá trình này có

thể gây ra các vấn đề như phân tán dữ liệu, tăng chi phí tính toán và làm phức tạp hóa việc tìm kiếm.

Khi một nút lá chứa quá nhiều phần tử, cây sẽ tách nút này thành hai hoặc nhiều nút mới. Tuy nhiên, trong quá trình tách này, các phần tử tương tự nhau có thể bị phân tách vào các nhánh khác nhau. Điều này làm cho việc tìm kiếm các phần tử tương tự trở nên khó khăn hơn, do hệ thống không thể liên kết các phần tử đó với nhau. Ngoài ra, Các phương pháp tìm kiếm ảnh truyền thống thường dựa vào việc so sánh từng phần tử trong tập dữ liệu với nhau, dẫn đến chi phí tính toán cao và thời gian tìm kiếm dài. Điều này sẽ thể hiện rõ ràng trong các tập dữ liệu lớn.

Để cải thiện hiệu suất truy vấn và khắc phục các vấn đề nêu trên, việc phát triển các phương pháp mới dựa trên cây GP-Tree là rất cần thiết. Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra rằng các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên đồ thị có thể cung cấp giải pháp tối ưu cho các vấn đề này như tìm kiếm ảnh sử dụng k-NN, xếp hạng dựa trên đồ thị, cấu trúc đồ thị cụm chữ ký nhị phân. Mặc dù các phương pháp này đã chứng minh hiệu quả trong nhiều ứng dụng, nhưng chúng thường đòi hỏi thời gian tìm kiếm và độ phức tạp cao do phải quản lý một lượng lớn cụm. Điều này có thể dẫn đến chi phí tính toán cao, làm giảm hiệu suất tổng thể của hệ thống.

Nhằm khắc phục những nhược điểm trong cấu trúc GP-Tree và cải thiện hiệu suất tìm kiếm, một cấu trúc mới được đề xuất kết hợp giữa cây GP-Tree và đồ thị cụm lân cận, gọi là Graph-GPTree. Cấu trúc này có những điểm nổi bật như:

- Kết nối các phần tử tương tự: Graph-GPTree tạo ra một cấu trúc đồ thị từ các nút lá, giúp liên kết các phần tử tương tự với nhau, bất kể chúng có thể nằm ở các nhánh khác nhau trong cây. Điều này cho phép truy vấn hình ảnh tìm kiếm được các đối tượng tương tự mà không bỏ sót.
- Tránh bỏ sót thông tin: đồ thị cụm lân cận giúp tăng cường khả năng truy xuất các phần tử tương tự, từ đó cải thiện độ chính xác trong truy vấn. Nhờ đó, người dùng có thể tìm thấy các phần tử liên quan mà không gặp phải các vấn đề phân tán do quá trình tách nút.

- Giảm số lượng so sánh: bằng cách tổ chức các phần tử tương tự thành các nút lá liên kết trong một đồ thị, Graph-GPTree giúp giảm số lượng so sánh cần thiết trong quá trình tìm kiếm. Người dùng chỉ cần tìm kiếm trong đồ thị để xác định các phần tử tương tự thay vì phải quét qua toàn bộ cây.
- Tăng tốc độ truy vấn: đồ thị cụm lân cận cho phép thực hiện các phép toán tìm kiếm nhanh hơn thông qua việc sử dụng các chỉ số gần nhất (k-NN), giúp cải thiện thời gian phản hồi cho người dùng.

Chương này bao gồm các nội dung chính như sau: Mục 3.2 giới thiệu về cấu trúc đồ thị cụm Graph-GPTree; Hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên Graph-GPTree và đánh giá kết quả thực nghiệm được mô tả chi tiết ở Mục 3.3. Cuối chương, phần kết luận được nêu trong Mục 3.4.

3.2. Đồ thị cụm Graph-GPTree

3.2.1. Cấu trúc Graph-GPTree

Graph-GPTree được tạo dựa trên các thao tác trên đồ thị thừa tập các nút lá thu được của GP-Tree. Trong đó, các đỉnh biểu thị các nút lá và các cạnh có trọng số biểu thị mức độ tương đồng giữa chúng. Đồ thị thừa được tạo trong quá trình tạo cây GP-Tree khi mỗi lần tách nút lá hệ thống tiến hành đánh dấu các mức lân cận của các nút lá vừa mới tách.

Hình 3.1 mô tả tổng quan việc tạo đồ thị thừa dựa trên tập nút lá cây GP-Tree.

Các cấp lân cận giữa hai nút lá bất kỳ L_i và L_j được xác định như sau:

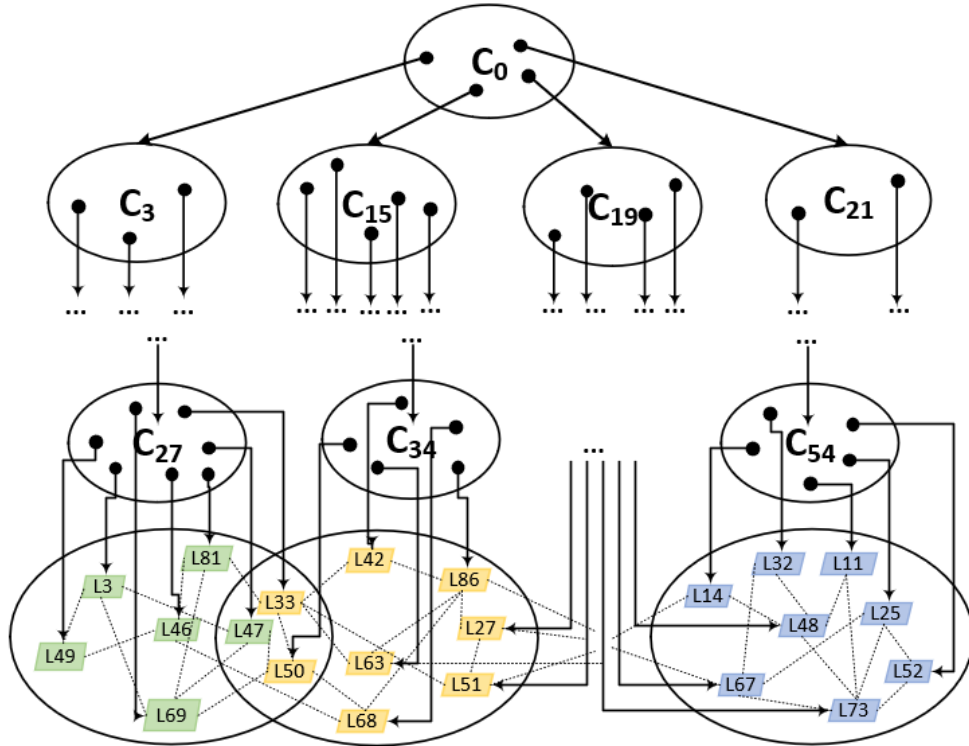
Định nghĩa 3.1: Đồ thị cụm lân cận

- *Lân cận cấp 1:* Gọi $v_p = (v_1^p, v_2^p, \dots, v_n^p)$, $v_q = (v_1^q, v_2^q, \dots, v_n^q)$ là các véc-tơ tâm của hai nút lá L_p và L_q , với $v_j^p = \sum_{i=1}^{m_p} f_{ij}^p$, $\forall j = \overline{1, n}$; $v_j^q = \sum_{i=1}^{m_q} f_{ij}^q$, $\forall j = \overline{1, n}$.

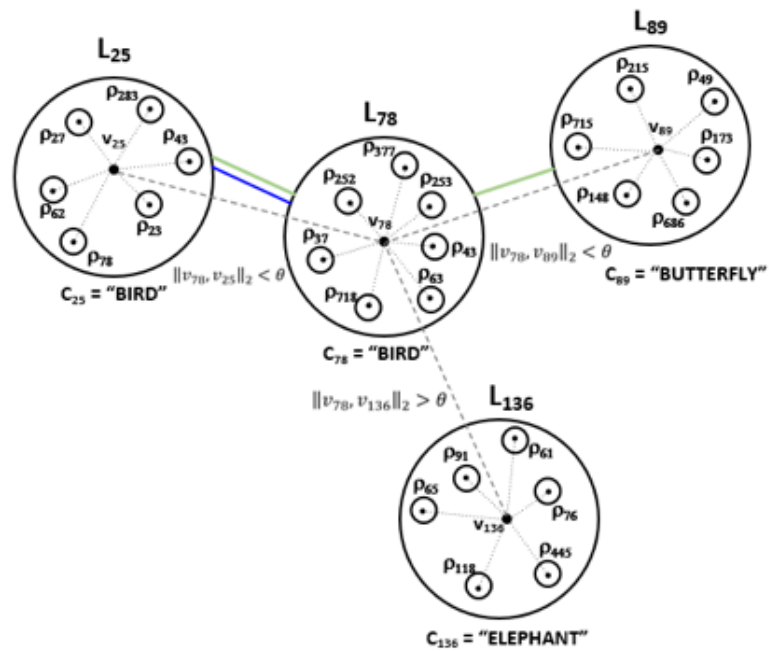
Nếu $\|v_p, v_q\|_2 < \theta$, với θ là một giá trị ngưỡng cho trước, thì L_p, L_q được đánh dấu là lân cận cấp 1 với nhau.

- *Lân cận cấp 2:* Gọi r, s lần lượt là số nhãn phân lớp của ảnh xuất hiện trong hai nút lá L_t và L_k ; c_t, c_k là nhãn phân lớp xuất hiện nhiều nhất trong hai nút

lá đó, trong đó: $c_t = \operatorname{argmax}\{\operatorname{count}(\eta_i \cdot c_j) \mid \eta_i \in L_t, i = 1..|L_t|, j = 1..r\}$,
 $c_k = \operatorname{argmax}\{\operatorname{count}(\eta_i \cdot c_j) \mid \eta_i \in L_k, i = 1..|L_k|, j = 1..s\}$. Nếu $c_t \equiv c_k$, thì
 L_t và L_k được đánh dấu là lân cận cấp 2 với nhau.

Hình 3.1. Đồ thị thưa được tạo phải tập nút lá cây GP-Tree

Hình 3.2. Ví dụ về đồ thị cụm lân cận của nút lá L_{78}

Hình 3.2 mô tả ví dụ đồ thị cụm lân cận như **Định nghĩa 3.1** từ nút L_{78} . Lớp đại diện của lá này là $\mu_{78} = "BIRD"$. Các cấp lân cận được thể hiện bằng các đường liên kết, với cấp 1 là đường kẻ liền màu xanh lá cây đậm và cấp 2 là đường màu xanh dương. Qua đó, ta có:

- Do $\|v_{78}, v_{25}\|_2 < \theta$ nên L_{78} là lân cận cấp 1 của L_{25} . Đồng thời lớp đại diện của L_{25} là $\mu_{25} = "BIRD"$, do đó $\mu_{25} \equiv C_{78}$, nên L_{25} cũng là lân cận cấp 2 của L_{78} ;
- Do $\|v_{78}, v_{89}\|_2 < \theta$ nên L_{89} là lân cận mức 1 của L_{78} ;
- Do $\|v_{78}, v_{136}\|_2 > \theta$ và lớp đại diện của L_{136} là $\mu_{136} = "ELEPHANT"$ nên L_{136} không là lân cận của L_{78} .

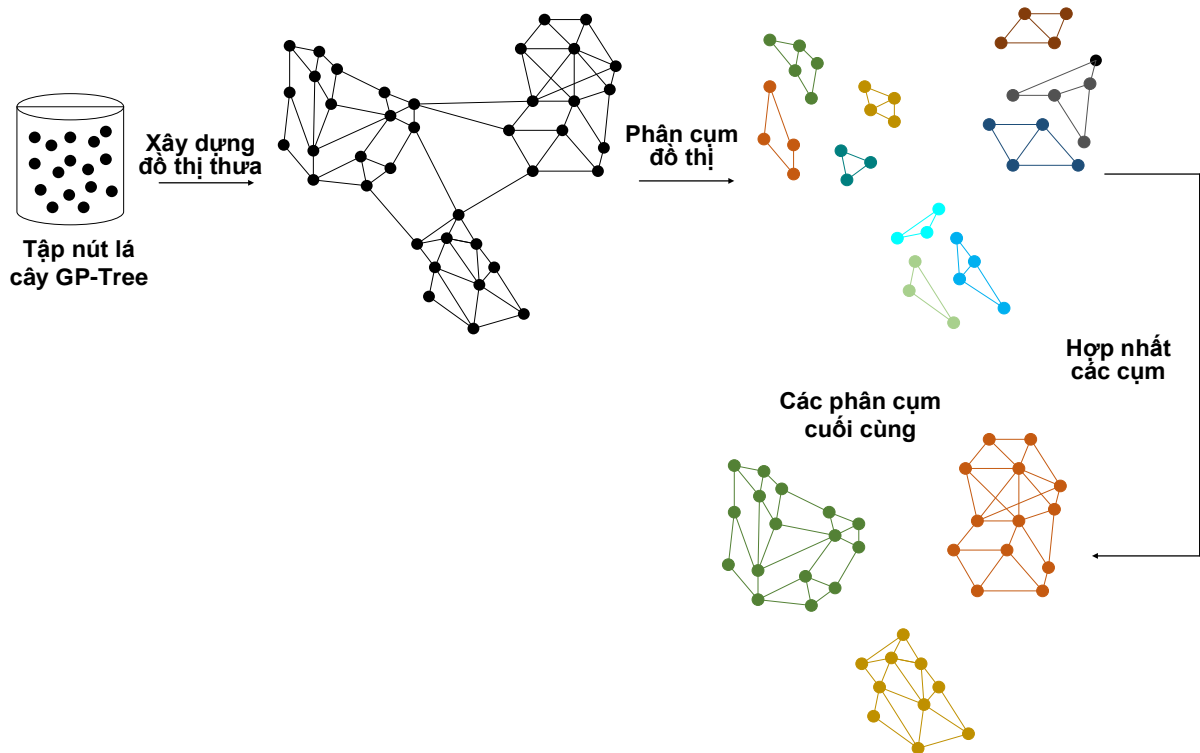
3.2.2. *Quá trình tạo Graph-GPTree*

Thuật toán phân cụm đồ thị GraphGP-Tree để tìm các cụm trong một tập dữ liệu được mô tả tổng quát như trong **Hình 3.3**. Thuật toán thực hiện trên một đồ thị thưa trong đó các nút biểu thị các phần tử dữ liệu và các cạnh có trọng số biểu thị sự tương đồng giữa các phần tử dữ liệu. Việc biểu diễn tập dữ liệu bằng đồ thị thưa cho phép thuật toán phân cụm mở rộng quy mô thành các tập dữ liệu lớn. Thuật toán tìm các cụm trong tập dữ liệu có hai giai đoạn: (1) Trong giai đoạn thứ nhất, thuật toán sử dụng giải thuật phân vùng đồ thị dựa trên phương pháp cắt đồ thị để phân cụm các phần tử dữ liệu thành một số lượng lớn các cụm con. (2) Trong giai đoạn thứ hai, sử dụng thuật toán phân cụm theo phân cấp hợp nhất để tìm các cụm chính bằng cách liên tục kết hợp các cụm con trong thu được trong (1) lại với nhau.

❖ *Giai đoạn thứ nhất:*

Giai đoạn này tìm các cụm con ban đầu bằng thuật toán phân vùng đồ thị để phân vùng đồ thị k lân cận gần nhất của tập dữ liệu thành một số lượng lớn các phân vùng sao cho đường cắt cạnh nhỏ hơn ngưỡng θ cho trước. Vì mỗi cạnh trong biểu đồ lân cận k gần nhất thể hiện sự giống nhau giữa các điểm dữ liệu, nên dữ liệu trong mỗi phân vùng có mối liên quan chặt chẽ với các mục dữ liệu khác trong cùng phân vùng. Các bước thực hiện việc xác định các cụm con như sau: (1) Sắp xếp các cạnh theo trọng số tăng dần;

(2) Sắp xếp các đỉnh (dòng và cột) theo trọng số tăng dần; (3) Sử dụng ngưỡng θ để tạo ra các phân cụm dựa trên kỹ thuật cắt đồ thị.

Hình 3.3. Tạo đồ thị phân cụm dựa trên tập nút lá của GP-Tree

❖ **Giai đoạn thứ hai:**

Hợp nhất các cụm con bằng cách sử dụng phân cụm phân cấp hợp nhất để kết hợp các cụm con nhỏ được xác định trong tiến trình thứ nhất lại với nhau. Bước quan trọng của thuật toán phân cụm hợp nhất là tìm ra cặp cụm con giống nhau nhất dựa trên ngưỡng θ . Ngưỡng này dùng để kiểm soát tính đồng nhất về độ giống nhau giữa các mục dữ liệu thuộc một cụm cụ thể.

Lặp lại hai tiến trình trên cho đến khi chỉ còn một phân cụm duy nhất hoặc không có cụm mới được tạo ra khi tiến hành hợp nhất các cụm con. Tại thời điểm này, thuật toán tạo Graph-GPTree sẽ kết thúc và đưa ra các phân cụm hiện tại làm kết quả.

Việc biểu diễn các mục dữ liệu bằng biểu đồ thưa của GraphGP-Tree dựa trên cách tiếp cận biểu đồ k-NN thường được sử dụng. Mỗi đỉnh của biểu đồ lân cận gần nhất k đại diện cho một mục dữ liệu và tồn tại một cạnh giữa hai đỉnh, nếu các mục dữ liệu tương

ứng với một trong các nút nằm trong số k điểm dữ liệu tương tự nhất của điểm dữ liệu tương ứng với nút kia theo một ngưỡng θ cho trước.

Đồ thị Graph-GPTree $G = (V, E)$ được phân cụm theo các bước như sau:

1. Tìm $e_{ij} = \min(E)$, lúc đó 2 đỉnh v_i, v_j được gom thành một cụm
2. Gọi v_k là đỉnh đại diện cho cụm 2 đỉnh v_i, v_j , khi đó cạnh giữa đỉnh v_k và các đỉnh còn lại được xác định như sau:
3. $e_{kt} = \max(d_E(v_t, v_i), d_E(v_t, v_j)), \forall v_t \in V \setminus \{v_i, v_j\}$
4. Lập lại quá trình (1),(2) cho đến khi không có cụm mới được tạo ra hoặc chỉ còn một cụm duy nhất thì dừng

Gọi $(m_{ij})_{N_L \times N_L}$ là ma trận biểu diễn đồ thị G , trong đó $m_{ij} = \langle e_{ij}, \tau \rangle$, với $\forall e_{ij} \in E$, τ là chỉ mục của phần tử m_{ij} trong ma trận $(m_{ij})_{N_L \times N_L}$, N_L là tập các nút lá tiến hành phân cụm. **Thuật toán 3.1** phân cụm đồ thị được mô tả như sau:

Thuật toán 3.1: Phân cụm đồ thị Graph-GPTree

- 1 **Đầu vào:** (v_1, \dots, v_{N_L})
- 2 **Đầu ra:** danh sách các cụm con δ
- 3 **Hàm:** $hc(G, \alpha)$
- 4 **Bắt đầu**
- 5 **For** $i = 1$ **to** N_L **do**
- 6 **For** $j = 1$ **to** N_L **do**
- 7 $m_{ij} \cdot \omega = e_{ij}$
- 8 $m_{ij} \cdot \tau = j$
- 9 $I[i] = i$
- 10 $\wp[i] = \operatorname{argmin}\{m_{ik} \cdot \omega \mid i \neq j\}, \forall k = 1..N_L$
- 11 $\delta = []$
- 12 **For** $k = 1$ **to** $N_L - 1$ **do**
- 13 $i_1 = \operatorname{argmin}\{\wp[i] \cdot \omega \mid I[i] = i\}, \forall i = 1..N_L$
- 14 $i_2 \leftarrow I[\wp[i_1] \cdot \tau]$
- 15 $\delta.APPEND(\langle i_1, i_2 \rangle)$
- 16 **for** $i = 1$ **to** N_L **do**
- 17 **if** $I[i] = i \wedge i \neq i_1 \wedge i \neq i_2$ **then**
- 18 $m_{i_1 i} \cdot \omega = m_{i_2 i} \cdot \omega = \max(m_{i_1 i} \cdot \omega, m_{i_2 i} \cdot \omega)$
- 19 **if** $I[i] = i_2$ **then**
- 20 $I[i] = i_1$

21 $\wp[i_1] = \operatorname{argmin}\{m_{i_1 i} \cdot \omega \mid I[i] = i \wedge i \neq i_1\}, \forall i = 1..N_L$
 22 **Return** δ
 23 **Kết thúc**

Tính chất 3.1: Độ phức tạp của **Thuật toán 3.1** là $O(N_L^2)$.

C h ú n g m i n h:

Quá trình phân cụm trong **Thuật toán 3.1**, mảng \wp được sử dụng ghi lại cụm hợp nhất tốt nhất cho mỗi cụm. Sau khi hợp nhất hai cụm i_1 và i_2 , cụm đầu tiên (i_1) đại diện cho cụm đã hợp nhất. Nếu $I[i] = i$, thì i là đại diện của cụm hiện tại của nó. Nếu $I[i] \neq i$, thì i đã được hợp nhất vào cụm được đại diện bởi $I[i]$ và do đó sẽ bị bỏ qua khi cập nhật $\wp[i_1]$. Trong thuật toán phân cụm đồ thị, hai vòng lặp *for* cấp cao nhất là $O(N_L^2)$, do đó độ phức tạp tổng thể của phân cụm liên kết tối đa là $O(N_L^2)$ ■.

Thuật toán tách nút lá trên cây GP-Tree và tạo đồ thị cụm lân cận Graph-GPTree được trình bày trong **Thuật toán 3.2**. Trong đó, L_s là nút lá cần tách và θ là ngưỡng khoảng cách xác định lân cận cấp một theo **Định nghĩa 3.1** và M là số phần tử tối đa trong một nút lá.

Thuật toán 3.2: Tách nút lá trên GP-Tree, tạo Graph-GPTree

1 **Đầu vào:** Ngưỡng θ , nút lá L_s ;
 2 **Đầu ra:** Đồ thị Graph-GPTree sau khi tách nút lá trên cây GP-Tree
 3 **Hàm:** createGraph(θ, L_s)
 4 **Bắt đầu**
 5 # Tìm hai phần tử xa nhau nhất của nút lá.
 6 $c_s = \frac{1}{m_s} \sum_{i=1}^{m_s} \rho_i^s \cdot f_i^s$
 7 $\rho_i^l = \operatorname{argmax}\{\|c_s, \rho_i^s \cdot f\|_2, i = 1..m_k\}$
 8 $\rho_j^r = \operatorname{argmax}\{\|\rho_i^l \cdot f, \rho_i^s \cdot f\|_2, i = 1..m_k\}$
 9 # Tạo hai nút lá mới
 10 $L_l, L_r \leftarrow$ Khởi tạo các nút lá mới
 11 $L_l = \{L_l\} \cup \rho_i^l$; $L_r = \{L_r\} \cup \rho_j^r$
 12 # Phân bổ phần tử cho 2 nút lá.
 13 **Foreach** $\rho_i^s \in L_s$ **do**
 14 **If** $\|\rho_i^s, \rho_i^l\|_2 < \|\rho_i^s, \rho_j^r\|_2$ **Then**

```

15       $L_l = \{L_l\} \cup \rho_i^s$ 
16      Else
17       $L_r = \{L_r\} \cup \rho_i^s$ 
18      EndIf
19      EndForeach
20      # Tạo phân tử tâm của 2 nút lá:  $L_l$  &  $L_r$ 
21       $\sigma_l^h \cdot c^h = \frac{1}{m_l} \sum_{i=1}^{m_l} \rho_i^l \cdot f_i^l; \sigma_r^h \cdot c^h = \frac{1}{m_r} \sum_{i=1}^{m_r} \rho_i^r \cdot f_i^r$ 
22      #Cập nhật phân tử đại diện cho nút cha
23       $\sigma_h^k = \sigma_h^k \cup \{\sigma_l^h, \sigma_r^h\}$ 
24      # Xác định các lân cận cấp một của nút lá mới
25      If  $\|\sigma_l^h \cdot c^h, \sigma_r^h \cdot c^h\|_2 < \theta$  Then
26       $\Psi_1 \cdot L_l = \Psi_1 \cdot L_l \cup \{L_r\}; \Psi_1 \cdot L_r = \Psi_1 \cdot L_r \cup \{L_l\}$ 
27      EndIf
28      # Xác định các lân cận cấp hai của nút lá mới
29       $\gamma_l = \operatorname{argmax}\{\operatorname{count}(\rho_i^l, \mu_i^l), i = 1..|m_l|\}$ 
30       $\gamma_r = \operatorname{argmax}\{\operatorname{count}(\rho_j^r, \mu_j^r), j = 1..|m_r|\}$ 
31      If  $\gamma_l = \gamma_r$  Then
32       $\Psi_2 \cdot L_l = \Psi_2 \cdot L_l \cup \{L_r\}; \Psi_2 \cdot L_r = \Psi_2 \cdot L_r \cup \{L_l\};$ 
33      EndIf
34      Graph – GPTree = Graph – GPTree  $\cup \{\Psi_1, \Psi_2\}$ 
35      Return Graph-GPTree
36      Kết thúc

```

Tính chất 3.2: Độ phức tạp của **Thuật toán 3.2** là $O(M)$.

C h ú n g m i n h:

Độ phức tạp thời gian chính của thuật toán là ở vòng lặp foreach, đây là bước phân bổ các phân tử trong nút lá L_s cho hai nút lá mới. Số phân tử tối đa tại nút lá là M nên vòng lặp M lần để thêm các phân tử dữ liệu vào nút lá mới sẽ có thời gian thực thi là M . Do đó độ phức tạp thời gian của **Thuật toán 3.2** là $O(M)$ ■

Quá trình tìm kiếm ảnh trên đồ thị là sự kết hợp của hai giai đoạn truy vấn: tìm kiếm trên cây và tìm kiếm trên đồ thị. Đầu tiên, ảnh truy vấn được trích xuất đặc trưng để tạo phân tử dữ liệu ρ . Sau đó, phân tử ρ được so sánh với các phân tử đại diện σ tại các nút trong của cây từ gốc đến lá. Tại mỗi nút trong, thuật toán sẽ định hướng đến nhánh gần

nhất với ρ theo độ đo Euclid, cho đến khi tìm được nút lá phù hợp. Nút lá này được truy vấn trên đồ thị để tìm ra tập nút lá láng giềng Ω của nó, từ đó trích xuất tập các phần tử Ψ tương tự ρ . Thuật toán tìm kiếm ảnh trên đồ thị cụm được mô tả qua **Thuật toán 3.3**.

Thuật toán 3.3: Tìm kiếm ảnh trên đồ thị Graph-GPTree

```

1      Đầu vào:  $r, \rho, G$ 
2      Đầu ra: Tập các ảnh tương tự  $\Psi$  với ảnh truy vấn
3      Hàm: retrieveGraph( $r, \rho, G$ )
4      Bắt đầu
5      If ( $r$  là nút lá) then
6           $\Psi \leftarrow \{\rho_i^r | i = 1..m_r\}$  d
7      Else
8           $\varphi \leftarrow \operatorname{argmin}\{\|\rho, \sigma_i^r\|_2 | i = 1..n_r\}$ 
9          If  $\varphi$  là nút lá Then
10              $\Omega \leftarrow$  lấy các nút lá lân cận trong cụm chứa  $\varphi$ 
11              $\Psi \leftarrow \rho_i^\varphi$ 
12             For  $L_k \in \Omega$  do
13                  $\Psi \leftarrow \Psi \cup \{\rho_i^k | i = 1..m_k\}$ 
14             EndFor
15         Else
16             retrieveGraph( $\varphi, \rho, G$ ) // Đệ quy
17         EndIf
18     EndIf
19     Return  $\Psi$ 
20     Kết thúc

```

Tính chất 3.3: Độ phức tạp của **Thuật toán 3.3** là $O(h \times \log(h) \times k)$.

C h ú n g m i n h:

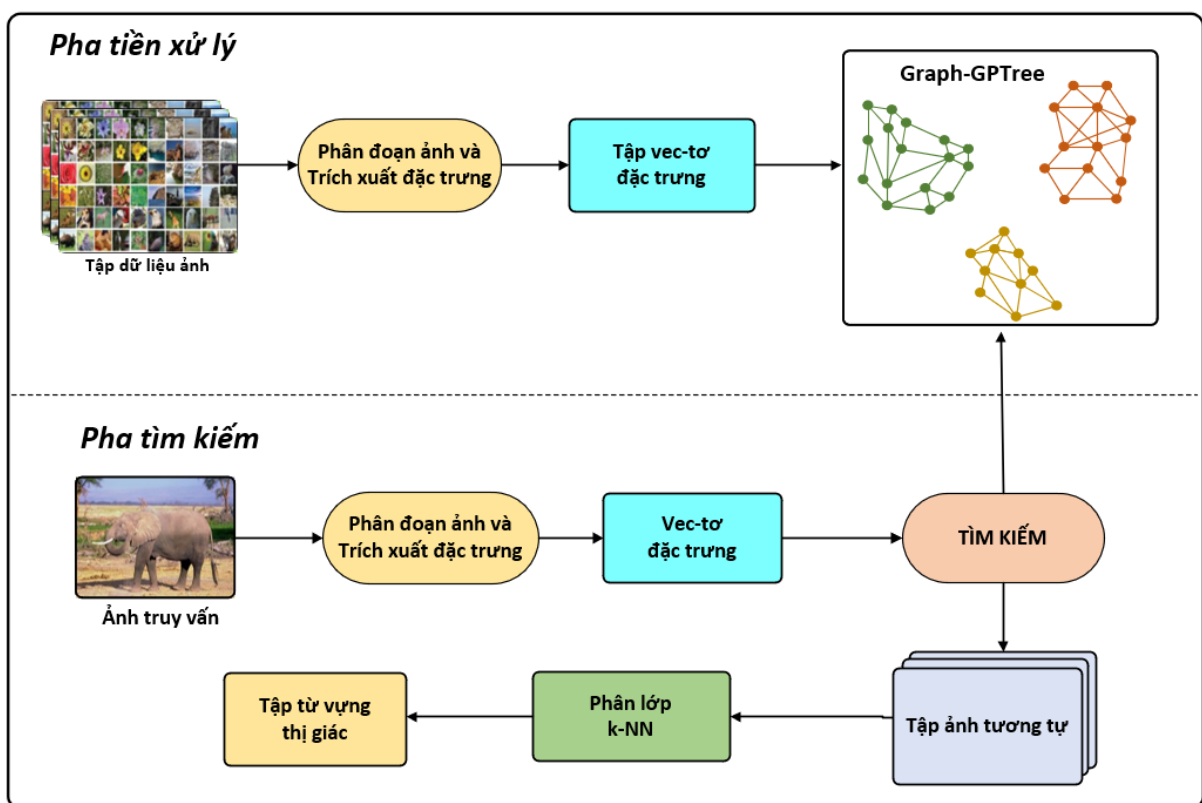
Độ phức tạp thời gian chính của **Thuật toán 3.3** ở dòng 9 đến dòng 18, đây là bước trích xuất các phần tử dữ liệu trong tập các nút lá. Thuật toán tìm kiếm ảnh trên đồ thị cụm thực hiện gọi đệ quy theo một nhánh của cây để tìm kiếm nút lá phù hợp và trích xuất các phần tử trong nút lá đó, mỗi lần duyệt một nút sẽ kiểm tra phần tử đại diện của nút đó. Nút lá thu được sẽ tiếp tục truy vấn trên đồ thị với k cụm. Vì vậy, Thuật toán tìm kiếm ảnh có độ phức tạp là $O(h \times \log(h) \times k)$, với h và k lần lượt là chiều cao của

cây GP-Tree và số cụm của đồ thị. Do đó, thuật toán này là khả thi và hữu hạn bước để thực thi■.

3.3. Hệ tìm kiếm ảnh trên Graph-GPTree

3.3.1. Mô hình thực nghiệm

Mô hình tìm kiếm ảnh trên đồ thị cụm Graph-GPTree (**Hình 3.4**) bao gồm hai giai đoạn chính: giai đoạn tiền xử lý và giai đoạn tìm kiếm ảnh, mỗi giai đoạn đều đóng vai trò quan trọng trong việc tối ưu hóa kết quả tìm kiếm và cải thiện độ chính xác của hệ thống. Giai đoạn tiền xử lý: (1) phân đoạn và trích xuất đặc trưng từ tập dữ liệu ảnh; (2) xây dựng mô hình Graph-GPTree. Giai đoạn tìm kiếm ảnh: (1) trích xuất đặc trưng từ ảnh đầu vào; (2) so sánh véc-tơ đặc trưng với cơ sở dữ liệu trên cây GP-Tree để chọn nhánh tương tự và xác định nút lá phù hợp; (3) Từ nút lá, sử dụng đồ thị Graph-GPTree để tìm tập lân cận và sắp xếp các ảnh tương tự theo độ đo; (4) áp dụng thuật toán k-NN để phân lớp ảnh tương tự và sử dụng từ vựng thị giác để giải thích ngữ nghĩa.

Hình 3.4. Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree

Hình 3.4 minh họa hệ thống truy vấn ngữ nghĩa dựa trên ontology, gồm hai giai đoạn cụ thể như sau:

❖ **Giai đoạn tiền xử lý:**

Giai đoạn này chuẩn bị cơ sở dữ liệu và xây dựng cấu trúc Graph-GPTree để tối ưu hóa cho quá trình tìm kiếm sau này. Các bước cụ thể bao gồm:

1. Phân đoạn ảnh và trích xuất đặc trưng từ tập dữ liệu ảnh: ảnh trong tập dữ liệu được phân đoạn thành các vùng con, mỗi vùng đại diện cho một phần hoặc một đối tượng trong ảnh. Sau khi phân đoạn, các vùng ảnh được xử lý để trích xuất các đặc trưng cấp thấp. Các đặc trưng này bao gồm màu sắc, hình dạng, kết cấu và các yếu tố hình ảnh cơ bản khác
2. Xây dựng mô hình Graph-GPTree: tạo cấu trúc GP-Tree để tổ chức các cụm ảnh. Trong đó, mỗi nút lá chứa các ảnh thuộc cùng một cụm. Các nút bên trong chứa thông tin về các cụm con. Xây dựng đồ thị liên kết các cụm với các nút là các cụm ảnh, và cạnh giữa các nút biểu thị độ tương đồng dựa các cấp độ lân cận giữa các nút.

❖ **Giai đoạn tìm kiếm ảnh:**

Giai đoạn này xử lý truy vấn và tìm kiếm ảnh tương tự trên cấu trúc Graph-GPTree đã xây dựng. Các bước cụ thể:

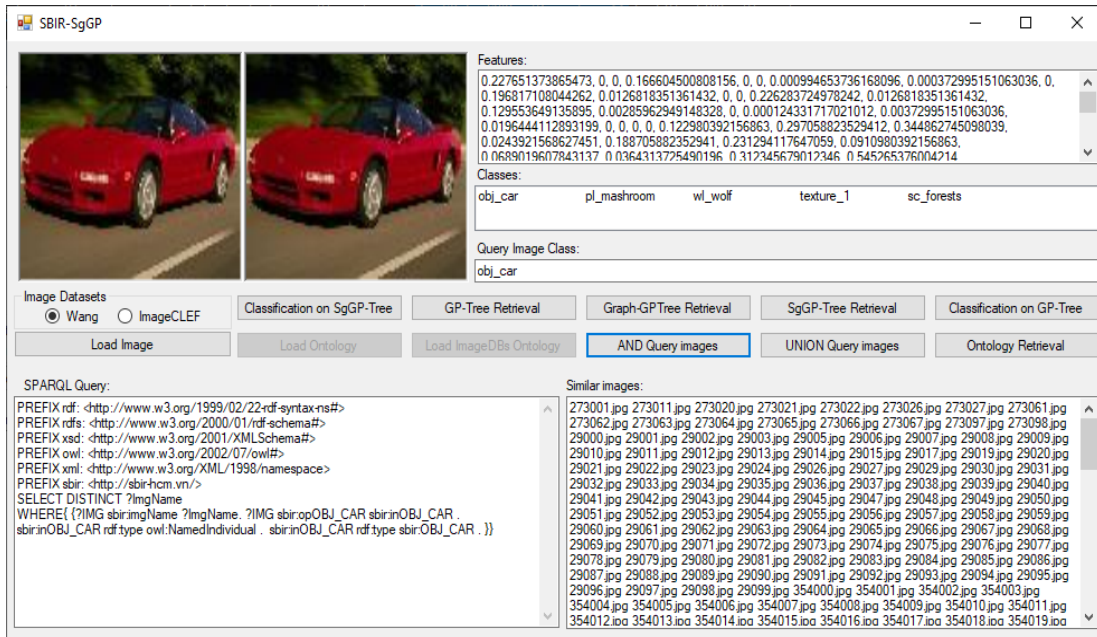
1. Phân đoạn ảnh đầu vào và trích xuất đặc trưng từ các vùng ảnh: ảnh truy vấn được phân đoạn bằng cùng phương pháp đã áp dụng cho tập dữ liệu. Sau đó, trích xuất các đặc trưng cấp thấp (màu sắc, kết cấu, hình dạng) từ các vùng ảnh đã phân đoạn, sau đó tích hợp chúng thành một véc-tơ đặc trưng tổng hợp biểu diễn cho ảnh tìm kiếm.
2. So sánh véc-tơ với cơ sở dữ liệu trên GP-Tree: sử dụng khoảng cách Euclid để so sánh véc-tơ đặc trưng của ảnh truy vấn với các véc-tơ trung tâm của các cụm

trong GP-Tree. Duyệt cây từ nút gốc để xác định nút lá có độ tương đồng cao nhất.

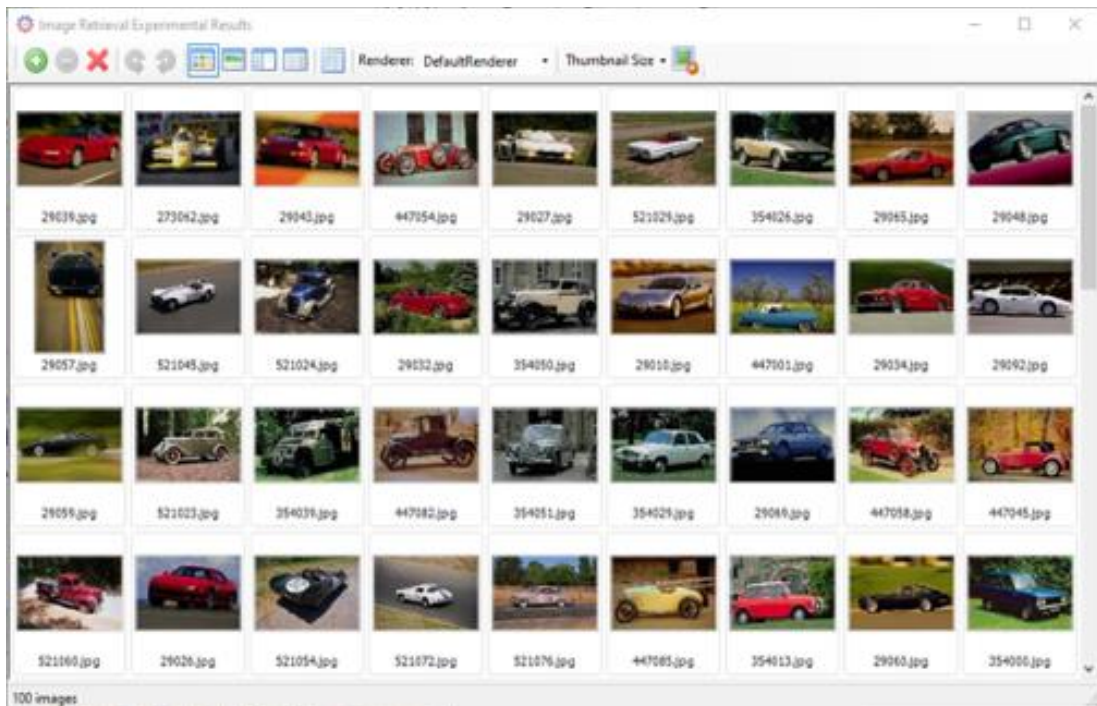
3. Tìm tập lân cận trên đồ thị Graph-GPTree: từ nút lá, mở rộng tìm kiếm trên đồ thị Graph-GPTree bằng cách duyệt các cụm lân cận được kết nối qua cạnh đồ thị. Sắp xếp các ảnh lân cận theo khoảng cách Euclid.
4. Áp dụng thuật toán k-NN để phân lớp ảnh tương tự: Tìm k ảnh gần nhất với ảnh truy vấn từ tập ảnh lân cận bằng thuật toán k-NN. Thuật toán k-NN sẽ tìm các ảnh tương tự nhất trong tập ảnh, giúp xác định các nhóm ảnh có tính tương đồng cao nhất. Từ đó, trích xuất được các phân lớp xuất hiện nhiều nhất trong mỗi cụm ảnh để tạo thành véc-tơ từ thị giác cho ảnh tìm kiếm.

3.3.2. *Thực nghiệm và đánh giá kết quả*

Hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree để tìm kiếm các hình ảnh tương tự dựa trên các đặc trưng cấp thấp của ảnh tìm kiếm. Khi nhận hình ảnh đầu vào, hệ thống trích xuất các véc-tơ đặc trưng và tìm kiếm hình ảnh tương tự dựa trên nội dung bằng Graph-GPTree. Kết quả tìm kiếm là tập các hình ảnh tương tự với ảnh tìm kiếm. **Hình 3.5** Error! Reference source not found. minh họa giao diện hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree với đầu vào là một ảnh và **Hình 3.6** mô tả tập ảnh tương tự được trích xuất từ ảnh tìm kiếm trên Graph-GPTree.

Hình 3.5. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GP-Tree

Hình 3.6. Một kết quả của hệ tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GP-Tree

Các bộ dữ liệu hình ảnh được sử dụng cho các thử nghiệm, bao gồm các bộ dữ liệu WANG, MS-COCO và ImageCLEF. Các giá trị hiệu suất trung bình và thời gian tìm kiếm của bộ dữ liệu thử nghiệm được trình bày trong **Bảng 3.1**, **Bảng 3.2** và **Bảng 3.3**

Bảng 3.1. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG

Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.6780	0.6840	0.6810	39.75
Graph-GPTree	0.7665	0.6677	0.7137	202.79

Bảng 3.2. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF

Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.6802	0.7750	0.7245	44.09
Graph-GPTree	0.8168	0.7637	0.7894	239.29

Bảng 3.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.717	0.724	0.7205	102.32
Graph-GPTree	0.873	0.764	0.815	198.47

Từ các bảng trên cho thấy cải thiện GP-Tree giúp nâng cao hiệu suất tìm kiếm chính xác cho các bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO. Đồ thị lân cận Graph-GPTree có hiệu suất tốt hơn GP-Tree. Tuy nhiên, thời gian tìm kiếm của GP-Tree nhanh hơn so với Graph-GPTree.

Để đánh giá độ chính xác và hiệu quả hệ tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree, hiệu suất của hệ thống được so sánh với các công trình khác trên cùng tập dữ liệu. Các kết quả trong **Bảng 3.4**, **Bảng 3.4** so sánh phương pháp đề xuất với các công trình nghiên cứu khác trên bộ dữ liệu WANG (10.800 ảnh). Graph-GPTree cho thấy độ chính xác tốt hơn các phương pháp khác, nhưng vẫn thấp hơn các kết quả của O. Sikha và K. Soman [92], và A. Ouni [93]. Mặc dù kết quả chưa cải thiện nhiều, nhưng các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree vẫn có hiệu quả khá tốt trên bộ dữ liệu ảnh WANG.

Bảng 3.5 và **Bảng 3.6** so sánh độ chính xác trung bình của các phương pháp tìm kiếm trên bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO.

Bảng 3.4. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
K. Kanwal và cộng sự, 2020 [81]	0.5067
H. Zeng và cộng sự, 2021 [91]	0.6600
O. Sikha và K. Soman, 2021 [92]	0.8030
S. Dhingra và P. Bansal, 2021 [82]	0.6000
A. Ouni và cộng sự, 2022 [93]	0.7800
Graph-GPTree	0.7665

Bảng 3.4 so sánh phương pháp đề xuất với các công trình nghiên cứu khác trên bộ dữ liệu WANG (10.800 ảnh). Graph-GPTree cho thấy độ chính xác tốt hơn các phương pháp khác, nhưng vẫn thấp hơn các kết quả của O. Sikha và K. Soman [92], và A. Ouni [93]. Mặc dù kết quả chưa cải thiện nhiều, nhưng các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree vẫn có hiệu quả khá tốt trên bộ dữ liệu ảnh WANG.

Bảng 3.5. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
A. Yang và cộng sự, 2019 [94]	0.8030
Y. Qiang và cộng sự, 2020 [83]	0.6670
X. Yue và cộng sự, 2021 [84]	0.7140
N. T. U. Nhi và cộng sự, 2022 [85]	0.6510
X. Wang và cộng sự, 2023 [86]	0.7270
Graph-GPTree	0.8168

Bảng 3.6. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
Y. Cao và cộng sự, 2018 [95]	0.8576
Wen Gu và cộng sự, 2019 [96]	0.8350
Y. Xie và cộng sự, 2020 [97]	0.8628
Graph-GPTree	0.8730

Kết quả từ **Bảng 3.4** so sánh phương pháp đề xuất với các công trình nghiên cứu khác trên bộ dữ liệu WANG (10.800 ảnh). Graph-GPTree cho thấy độ chính xác tốt hơn các phương pháp khác, nhưng vẫn thấp hơn các kết quả của O. Sikha và K. Soman [92], và A. Ouni [93]. Mặc dù kết quả chưa cải thiện nhiều, nhưng các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree vẫn có hiệu quả khá tốt trên bộ dữ liệu ảnh WANG.

Bảng 3.5 và **Bảng 3.6** trên bộ ảnh ImageCLEF cho thấy Graph-GPTree có độ chính xác vượt trội so với các phương pháp khác. Bộ ảnh ImageCLEF với độ phân tán cao làm cho việc tìm kiếm chính xác trở nên khó khăn, nhưng Graph-GPTree hiệu quả hơn vì có thể xử lý các ảnh phân tán.

Các bảng trên cho thấy phương pháp đề xuất đạt độ chính xác cao hơn so với các phương pháp tra cứu khác, chứng tỏ khả năng trích xuất đặc trưng hiệu quả và phân biệt chi tiết các đối tượng trong ảnh. Phương pháp này hiệu quả trong việc giải quyết các bài toán truy vấn và phân tích ngữ nghĩa với cả ảnh đơn và đa đối tượng.

3.4. Tiểu kết chương

Chương này đã trình bày một phương pháp mới nhằm nâng cao hiệu suất tra cứu ảnh trên cấu trúc GP-Tree bằng cách kết hợp biểu đồ lân cận và GP-Tree, tạo ra cấu trúc Graph-GPTree. Phương pháp này được phát triển để giải quyết một trong những hạn chế lớn của GP-Tree, đó là hiện tượng phân tán các phần tử tương tự vào các nhánh khác nhau trong quá trình phân tách nút. Việc sử dụng biểu đồ lân cận trong Graph-GPTree

giúp kết nối các phần tử tương tự với nhau, từ đó tăng cường khả năng nhận dạng và tìm kiếm chính xác các ảnh có đặc trưng tương đồng.

Một trong những ưu điểm nổi bật của Graph-GPTree là khả năng duy trì mối quan hệ chặt chẽ giữa các phần tử tương tự trong không gian tìm kiếm, điều này giúp cải thiện đáng kể tốc độ tìm kiếm cũng như độ chính xác khi truy vấn ảnh. Việc kết hợp GP-Tree với biểu đồ lân cận không chỉ khắc phục được hạn chế phân tán mà còn làm tăng hiệu quả của quá trình phân tách và lưu trữ ảnh, đặc biệt là trong các hệ thống tìm kiếm ảnh lớn.

Các thử nghiệm được thực hiện trên ba bộ dữ liệu chuẩn Wang, ImageCLEF, và MSCOCO. Kết quả thực nghiệm cho thấy hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên Graph-GPTree có độ chính xác vượt trội so với các phương pháp hiện đại khác, đồng thời đạt được hiệu quả cao trong việc tìm kiếm ảnh tương tự nhanh chóng và chính xác. Điều này chứng tỏ tiềm năng ứng dụng của phương pháp trong các hệ thống tìm kiếm ảnh theo nội dung và ngữ nghĩa, đặc biệt trong các lĩnh vực yêu cầu tìm kiếm ảnh nhanh chóng và chính xác như y tế, du lịch, và mạng xã hội.

Những kết quả đạt được trong chương này đã được công bố trong các công trình [CT2], [CT3], và được chứng minh thêm qua các công trình [CT5] và [CT6]. Các mô hình và phương pháp được đề xuất không chỉ có tính khả thi cao mà còn mở ra nhiều hướng nghiên cứu và ứng dụng mới trong việc phát triển các hệ thống tìm kiếm ảnh hiệu quả hơn. Chương này đã đóng góp một phương pháp mạnh mẽ để giải quyết các vấn đề về hiệu suất trong tìm kiếm ảnh, đặc biệt trong các hệ thống lưu trữ và xử lý dữ liệu đa phương tiện quy mô lớn.

CHƯƠNG 4. CẤU TRÚC SGGP-TREE CHO TÌM KIẾM ẢNH THEO NGỮ NGHĨA

Chương này đề xuất một cải tiến mới, kết hợp Graph-GPTree và mạng tự tổ chức (SOM), gọi là SgGP-Tree. Cấu trúc này được thiết kế để nâng cao hiệu quả lưu trữ và tìm kiếm ảnh. Đồng thời, một mô hình tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology được đề xuất, gọi là SBIR-GP. Các thử nghiệm trên những bộ dữ liệu tiêu chuẩn như Wang, MS-COCO và ImageCLEF đã khẳng định hiệu quả vượt trội của phương pháp. Kết quả nghiên cứu của chương này được công bố trong các công trình [CT3], đồng thời được minh chứng thêm qua nội dung các công trình [CT5] và [CT6].

4.1. Giới thiệu

Trong **Chương 3**, đồ thị cụm lân cận Graph-GPTree đã cải thiện tốt tìm kiếm ảnh trên GP-Tree. Tuy Graph-GPTree giúp giảm thiểu tình trạng bỏ sót thông tin, việc chọn cụm dựa trên độ đo vẫn có thể dẫn đến sai sót. Nếu cây GP-Tree tách nút quá nhiều lần mà không có chiến lược hợp lý, việc phân tán dữ liệu có thể làm giảm độ chính xác của tìm kiếm. Mạng tự tổ chức (SOM) là một phương pháp học không giám sát có khả năng tổ chức và phân nhóm dữ liệu một cách tự động. Việc áp dụng SOM vào cây GP-Tree giúp giải quyết một số vấn đề còn tồn tại trong cấu trúc cây như:

- Tự động tổ chức dữ liệu: SOM có khả năng tự tổ chức các phần tử hình ảnh dựa trên các đặc điểm tương đồng. Điều này giúp giảm thiểu tình trạng phân tán và tổ chức lại các phần tử vào các cụm hợp lý.
- Giảm thiểu sai sót khi chọn cụm: mạng SOM giúp chọn cụm chiến thắng một cách hiệu quả hơn dựa trên các tiêu chí đã định, từ đó cải thiện độ chính xác trong việc xác định các phần tử tương tự. Điều này đặc biệt hữu ích khi có nhiều cụm và cần thiết phải phân loại chính xác các phần tử.

Do đó, khi kết hợp Graph-GPTree và mạng SOM, các vấn đề tồn tại trong cây GP-Tree được giải quyết một cách hiệu quả hơn. Dựa trên những phân tích và giải pháp nêu trên, luận án đề xuất cải tiến cây GP-Tree theo các hướng chính như sau:

- Tạo cấu trúc Graph-GPTree: Đồ thị này được hình thành từ các lân cận của nút lá trong cây GP-Tree. Trong mỗi lần tách nút, cây GP-Tree sẽ thực hiện đánh dấu lân cận cho các nút lá mới tách ra theo tiêu chí xác định. Điều này giúp đảm bảo rằng các phần tử tương tự không bị bỏ sót trong quá trình truy vấn, nâng cao độ chính xác của tìm kiếm.
- Tạo cấu trúc SgGP-Tree: Đây là một mạng SOM được lắp ghép từ đồ thị cụm lân cận Graph-GPTree. Cấu trúc này được xây dựng dựa trên bộ véc-tơ trọng số được huấn luyện trên cây GP-Tree, nhằm tìm cụm chiến thắng theo phân lớp đại diện đã đề xuất. Việc kết hợp này không chỉ giúp nâng cao hiệu quả tìm kiếm mà còn đảm bảo rằng các phần tử tương tự được tổ chức và quản lý hiệu quả hơn.

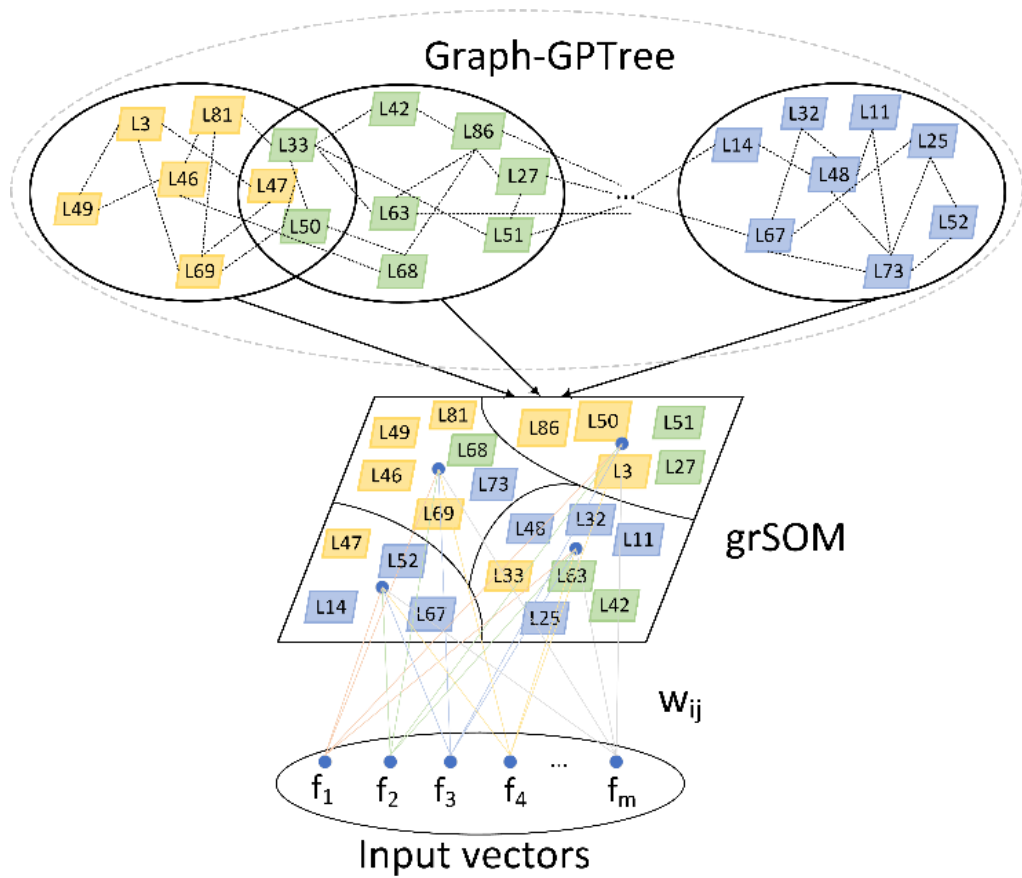
Chương này bao gồm các nội dung chính như sau: Mục 4.2 giới thiệu về cấu trúc mạng kết hợp SgGP-Tree; Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên SgGP-Tree và đánh giá kết quả thực nghiệm được mô tả chi tiết ở Mục 4.3; Mục 4.4 trình bày mô hình hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology và đánh giá kết quả thực nghiệm với các tập dữ liệu phổ biến; Cuối chương, phần tiểu kết được nêu trong Mục 4.5.

4.2. Mạng kết hợp SgGP-Tree

4.2.1. Cấu trúc SgGP-Tree

Cấu trúc SgGP-Tree kết hợp cây GP-Tree, Graph-GPTree và mạng SOM. Trong mạng SOM [98], quá trình điều chỉnh trọng số trong huấn luyện giúp gom cụm tốt, nhưng tốn nhiều chi phí và khởi tạo ngẫu nhiên có thể tạo ra các bản đồ khác nhau. Ngoài ra, khi bổ sung dữ liệu mới vào SOM sau khi đã hoàn tất quá trình huấn luyện, dữ liệu đầu vào có thể bị phân loại sai do SOM không linh hoạt. Trong trường hợp này, SOM phải được huấn luyện lại từ đầu. Để khắc phục nhược điểm của mạng SOM, một mạng SOM dựa trên đồ thị Graph-GPTree đã được đề xuất, được gọi là GrSOM. Mạng GrSOM được tạo thành từ các cụm nút lá của đồ thị Graph-GPTree, với các véc-tơ trọng số đầu vào được lấy từ quá trình huấn luyện cây GP-Tree. Một số ưu điểm của mạng GrSOM là: (1) Một bộ các véc-tơ trọng số đầu vào của GrSOM được huấn luyện trên cây GP-Tree, do đó GrSOM có trọng số ổn định và có tính chính xác cao. Thời gian huấn luyện

GrSOM nhanh hơn so với mạng SOM truyền thống vì trọng số không cần phải được điều chỉnh quá nhiều trong quá trình huấn luyện. (2) Mạng GrSOM có tính linh hoạt cao và cho phép mở rộng sau khi huấn luyện. Mạng GrSOM tạo từ các cụm nút lá của đồ thị Graph-GPTree, do đó nếu có sự phát sinh của một nút lá mới, nó sẽ được huấn luyện trên cây với trọng số riêng mà không cần huấn luyện lại toàn bộ mạng. Mô hình kết hợp giữa cây GP-Tree, đồ thị láng giềng Graph-GPTree và mạng GrSOM, gọi là SgGP-Tree, được mô tả như trong **Hình 4.1**.

Hình 4.1. Mô hình kết hợp SgGP-Tree

Trên cơ sở mạng SOM, cấu trúc mạng GrSOM được định nghĩa như sau:

Định nghĩa 4.1: *Mạng GrSOM*

Mạng GrSOM là mạng SOM có đầu vào là các véc-tơ đặc trưng của hình ảnh $f = (f_1, f_2, \dots, f_m)$, trong đó mỗi véc-tơ f_i có n chiều $f_i = (v_1, v_2, \dots, v_n)$, $f_i \in \{0,1\}$ và tầng đầu ra là các nơ-ron chứa tập nút lá của GP-Tree. Tầng đầu vào và đầu ra được kết nối đầy đủ bằng các véc-tơ trọng số $W_i = (w_1, w_2, \dots, w_n)$, $w_i \in \{0,1\}$.

Mục đích của mạng SgGP-Tree là phân loại dữ liệu đầu vào. Quá trình huấn luyện SgGP-Tree là quá trình huấn luyện trọng số. Như đã phân tích trên, thay vì lấy một trọng số ngẫu nhiên, một bộ các véc-tơ trọng số đã được huấn luyện trên cây GP-Tree được lấy ra. Véc-tơ trọng số này được định nghĩa như sau:

Định nghĩa 4.2: *Véc-tơ trọng số*

Gọi w là véc-tơ trọng số các phần tử dữ liệu ρ tại nút lá. Véc-tơ trọng số w là tâm của các véc-tơ đặc trưng của các lớp xuất hiện nhiều nhất trong nút lá, véc-tơ trọng số này như sau:

$$w = \frac{\sum_{i=1}^n f_i}{n}$$

Với f_i là giá trị véc-tơ đặc trưng của n lớp xuất hiện nhiều nhất.

4.2.2. Tạo SgGP-Tree

Quá trình huấn luyện mạng GrSOM như **Định nghĩa 4.1**, bao gồm các bước như sau:

1. Phân bổ các nút lá từ Graph-GPTree vào mạng SgGP-Tree;
2. Khởi tạo trọng số ban đầu w_i từ bộ trọng số thu được trong quá trình huấn luyện GP-Tree;
3. Chọn ngẫu nhiên một véc-tơ f_i làm mẫu huấn luyện;
4. Tìm nơ-ron chiến thắng dựa vào hàm *sigmoid*;
5. Cập nhật trọng số dựa vào phương pháp giảm Gradient;
6. Lặp lại từ bước (3) cho đến khi huấn luyện kết thúc

Véc-tơ trọng số được huấn luyện làm tri thức bổ sung cho chọn cụm chiến thắng, là cụm tốt nhất tìm được trên mạng GrSOM. Cụm chiến thắng được định nghĩa như sau:

Định nghĩa 4.3: *Cụm chiến thắng*

Gọi f_k là véc-tơ đặc trưng đầu vào của mạng GrSOM, các cụm nút lá L_i, L_j có véc-tơ trọng số như **Định nghĩa 4.2** lần lượt là W_i và W_j . Nếu $\text{sigmoid}(\|f_k, W_i\|_2) <$

$\text{sigmoid}(\|f_k, W_j\|_2)$, thì L_i là cụm chiến thắng. Cụm chiến thắng L_i kết nối trực tiếp với véc-tơ chiến thắng W_i .

Bộ véc-tơ trọng số cuối cùng được sử dụng sẽ là bộ trọng số tốt nhất được xác định từ mỗi chu kỳ huấn luyện. Điều kiện thay đổi trọng số được thực hiện theo công thức:

$$d^{(t+1)}(w, f_i) \leq d^t(w, f_i)$$

Các trọng số được cập nhật theo phương pháp giảm Gradient theo công thức:

$$w_j^{k+1} = w_j^k - \lambda \frac{\partial E}{\partial w_j}$$

Trong đó: λ là hệ số học, $\lambda \in (0,1)$;

$E = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^N \left(t_i - f \left(\sum_j w_j \cdot \text{sigmoid} \left(\|W_i, W_j\|_2 \right) \right) \right)^2$ là hàm lỗi, t_i là giá trị mong muốn tương ứng với nút tại nút đầu ra thứ i . Kết thúc quá trình huấn luyện, điều chỉnh lại ngưỡng θ đủ nhỏ để cập nhật lại cho các véc-tơ trọng số chiến thắng và các lân cận gần chúng nhất.

Mục đích của mạng GrSOM là phân loại dữ liệu đầu vào. Quá trình huấn luyện của mạng GrSOM dựa trên việc học ganh đua để chọn cụm chiến thắng như **Định nghĩa 4.3** theo phân lớp đại diện. Do đó hệ thống sử dụng $\text{Sigmoid}(x)$ có dạng là hàm kích hoạt để tìm cụm chiến thắng. Hàm $\text{sigmoid}(x)$ theo công thức:

$$f(x) = \frac{1}{1 + e^{-x}}$$

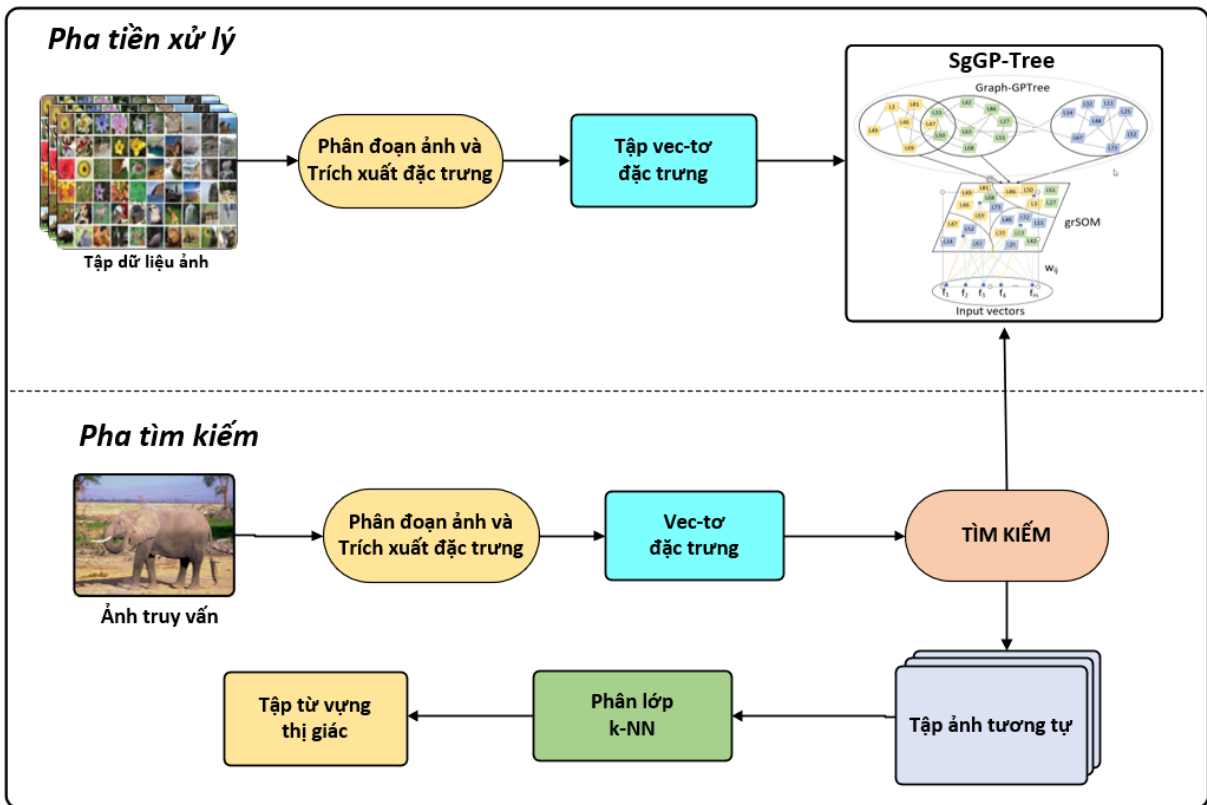
Hàm $\text{sigmoid}(x)$ được đề xuất do nó nhận giá trị thực trong miền $[0,1]$, phù hợp với mạng GrSOM mà giá trị đầu ra mong muốn trong miền $[0,1]$.

4.3. Hệ tìm kiếm ảnh trên SgGP-Tree

4.3.1. Mô hình thực nghiệm

Mô hình tìm kiếm ảnh trên mạng kết hợp SgGP-Tree là sự kết hợp giữa cây GP-Tree, đồ thị cụm lân cận Graph-GPTree và mạng SOM (**Hình 4.2**). Quá trình tiền xử lý bao gồm trích xuất đặc trưng từ ảnh và lưu trữ trên SgGP-Tree. Trong quá trình tìm kiếm,

SgGP-Tree được sử dụng để tìm các ảnh tương tự và từ vựng thị giác. Mô hình này sử dụng lại khối trích xuất đặc trưng từ các mô hình trước, với cải tiến là sự kết hợp đồ thị Graph-GPTree và mạng SOM vào cây GP-Tree, tạo thành SgGP-Tree.

Hình 4.2. Mô trình tìm kiếm ảnh trên SgGP-Tree

Quá trình tìm kiếm ảnh tương tự trên mạng grSOM gồm các bước sau:

- (1) **Tìm cụm chiến thắng:** cụm chiến thắng (Y) được xác định trên mạng GrSOM dựa trên khoảng cách nhỏ nhất giữ véc-tơ trọng số của cụm đó với véc-tơ đặc trưng f của ảnh tìm kiếm theo độ đo Euclid.
- (2) **Tìm lân cận của cụm chiến thắng:** sau khi xác định cụm chiến thắng, tiếp tục tìm các cụm lân cận xung quanh cụm chiến thắng trên mạng GrSOM do các cụm này có thể chứa các ảnh tương tự với ảnh cần tìm.
- (3) **Sắp xếp và lựa chọn kết quả:** sắp xếp các cụm lân cận dựa trên khoảng cách với cụm chiến thắng. Lựa chọn những cụm có độ tương đồng cao nhất và trích xuất các ảnh từ các cụm này làm kết quả tìm kiếm.
- (4) **Trả về kết quả:** trả về danh sách các ảnh tìm được, được xếp hạng theo mức độ tương đồng với ảnh ban đầu.

Tìm kiếm ảnh trên GrSOM giúp tìm kiếm ảnh trên mạng grSOM một cách hiệu quả bằng cách dựa vào sự tổ chức không gian của các cụm ảnh trên bản đồ tự tổ chức, đảm bảo rằng các ảnh tìm được có độ tương đồng cao với ảnh đầu vào. Thuật toán tìm kiếm ảnh trên mạng GrSOM được mô tả trong **Thuật toán 4.1**

Thuật toán 4.1 : Tìm kiếm ảnh trên GrSOM

```

1  Đầu vào: Cụm chiến thắng  $Y$ 
2  Đầu ra: Tập các hình ảnh tương tự  $\Omega$ 
3  Hàm:  $ImRS(Y)$ 
4  Bắt đầu
5      // Khởi tạo tập hợp ảnh tương tự rỗng
6       $\Omega = \emptyset$ ;
7      // Thêm tất cả ảnh từ WinnerCluster vào tập hợp  $\Omega$ 
8       $\Omega = \Omega \cup Y$ ;
9      // Lấy danh sách các cụm lân cận của  $Y$ 
10     ListNeighbor = getNeighbor( $Y$ );
11     // Duyệt qua từng cụm lân cận và thêm ảnh của chúng vào  $\Omega$ 
12     Foreach Cluster in ListNeighbor do
13          $\Omega = \Omega \cup$  Cluster;
14     EndFor
15     // Trả về tập hợp các ảnh tương tự  $\Omega$ 
16     Return  $\Omega$ ;
17 Kết thúc.

```

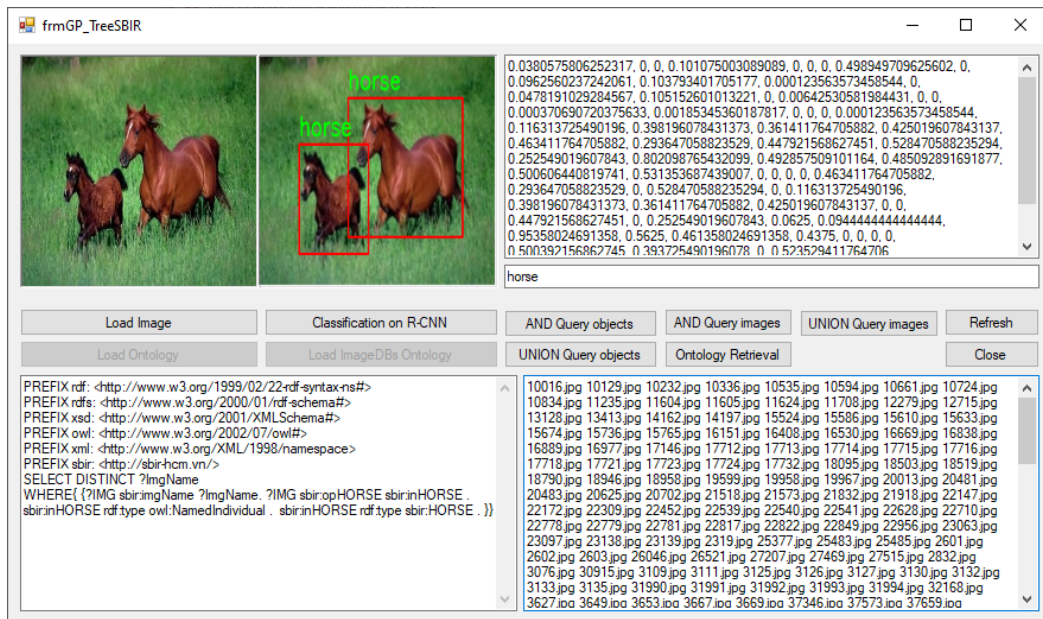
Tính chất 4.1: Độ phức tạp của **Thuật toán 4.1** là $O(h \times \log(h) \times k)$.

C h ứ n g m i n h:

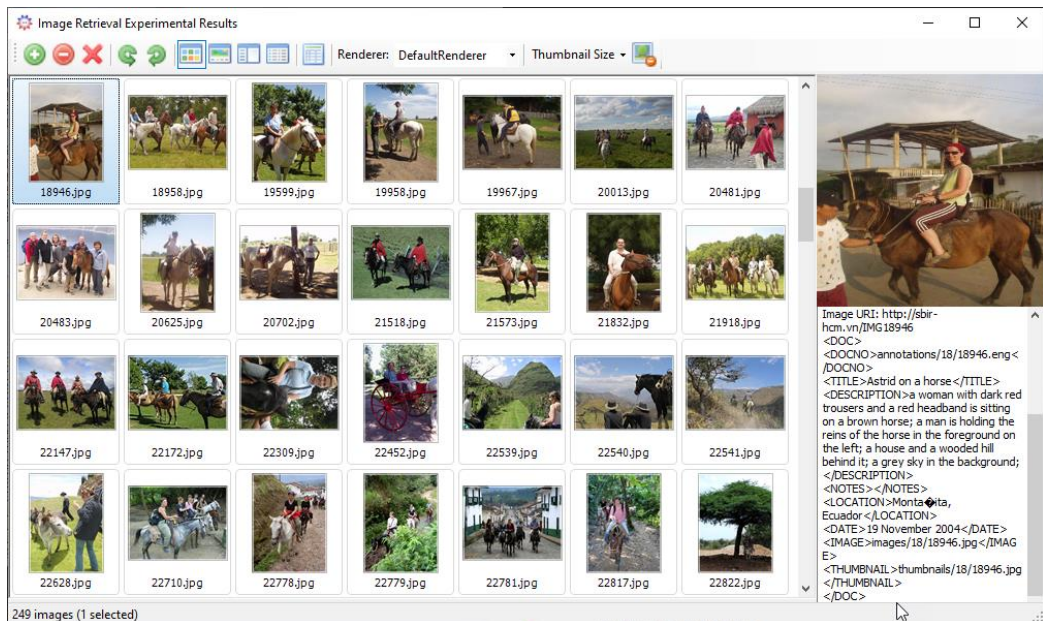
Trong **Thuật toán 4.1**, độ phức tạp của các bước trong thuật toán như sau: (1) Khởi tạo tập ảnh tương tự Ω có độ phức tạp là $O(1)$; (2) Thêm các ảnh từ Y vào Ω : việc thêm n ảnh vào tập Ω có độ phức tạp là $O(n)$; (3) Lấy lân cận của Y : việc lấy danh sách này có độ phức tạp là $O(m)$; (4) Thêm các ảnh từ các cụm lân cận vào Ω : việc thêm tất cả các ảnh từ m cụm lân cận vào Ω có độ phức tạp là $O(m \times p)$. Do đó, tổng độ phức tạp của thuật toán là $O(n + m \times p)$ ■.

4.3.2. Thực nghiệm và đánh giá kết quả

Khi nhận hình ảnh đầu vào, hệ thống trích xuất các véc-tơ đặc trưng và tìm kiếm hình ảnh tương tự dựa trên nội dung bằng SgGP-Tree. Kết quả là tập hợp các hình ảnh tương tự với ảnh đầu vào. Error! Reference source not found. minh họa giao diện hệ thống tìm kiếm ảnh dựa trên SgGP-Tree với đầu vào là ảnh và Error! Reference source not found. mô tả kết quả tập ảnh tương tự truy xuất được từ ảnh tìm kiếm.

Hình 4.3. Giao diện hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa SgGP-Tree

Hình 4.4. Một kết quả của hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa SgGP-Tree

Các bộ dữ liệu hình ảnh được sử dụng cho các thử nghiệm, bao gồm các bộ dữ liệu WANG, MS-COCO và ImageCLEF. Các giá trị hiệu suất trung bình và thời gian tìm kiếm của bộ dữ liệu thử nghiệm được trình bày trong **Bảng 4.1**,

Bảng 4.2 và Bảng 4.3

Bảng 4.1. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG

Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.6780	0.6840	0.6810	39.75
Graph-GPTree	0.7665	0.6677	0.7137	202.79
SgGP-Tree	0.8004	0.7040	0.7491	696.19

Bảng 4.2. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF

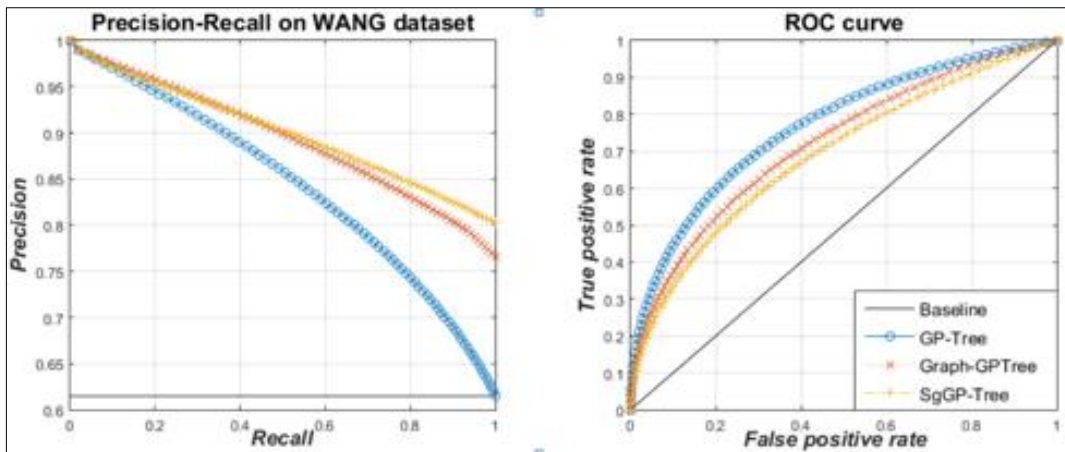
Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.6802	0.7750	0.7245	44.09
Graph-GPTree	0.8168	0.7637	0.7894	239.29
SgGP-Tree	0.8926	0.8764	0.8844	868.51

Bảng 4.3. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

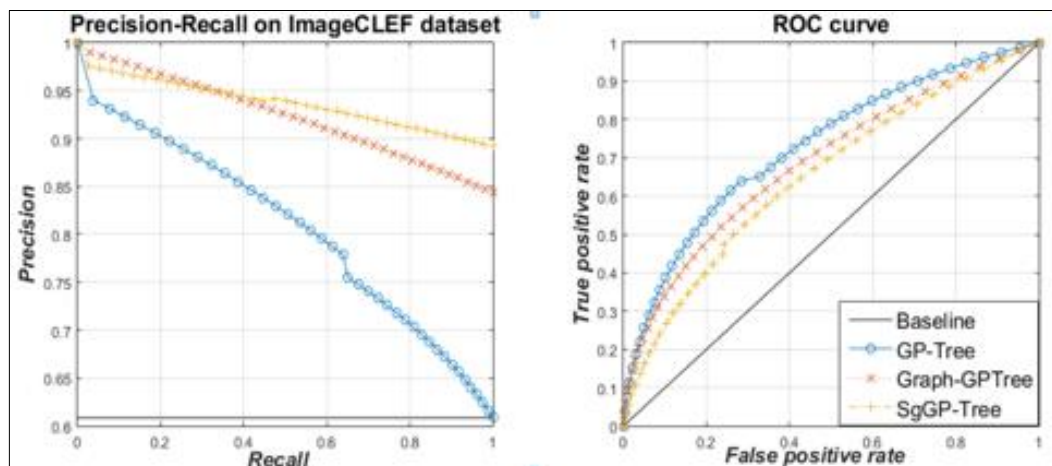
Phương pháp	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
GP-Tree	0.717	0.724	0.7205	102.32
Graph-GPTree	0.873	0.764	0.815	198.47
SgGP-Tree	0.875	0.724	0.783	265.45

Từ các bảng trên cho thấy cải thiện GP-Tree giúp nâng cao hiệu suất tìm kiếm chính xác cho các bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO. Đồ thị lân cận Graph-GPTree có hiệu suất tốt hơn GP-Tree nhưng thấp hơn SgGP-Tree. Tuy nhiên, thời gian tìm kiếm của GP-Tree nhanh hơn so với Graph-GPTree và SgGP-Tree.

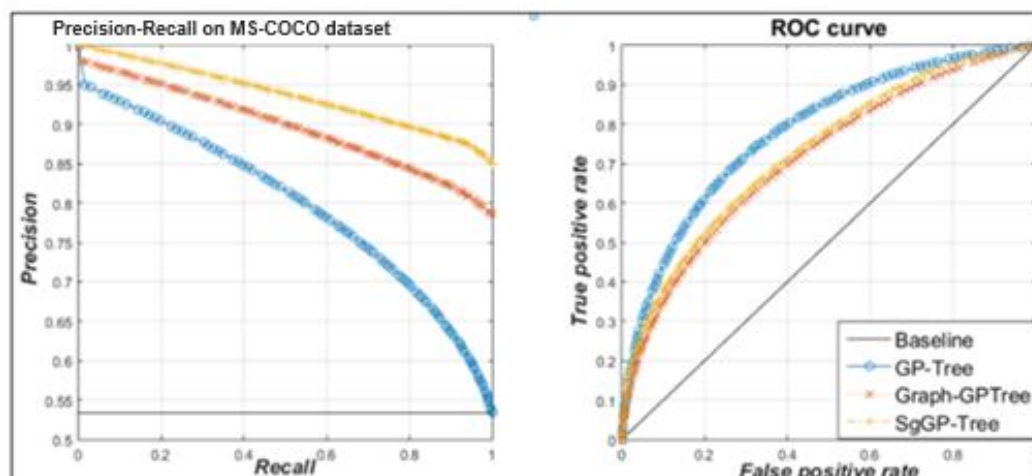
Để đánh giá hiệu quả hệ thống tìm kiếm, các đường cong đặc tính ROC và PR được sử dụng. Diện tích dưới đường cong (AUC) trong không gian ROC là thước đo độ chính xác của quá trình tìm kiếm, với diện tích càng lớn thì độ chính xác càng cao. Đường cong PR kết hợp độ chính xác và phạm vi bao phủ, với AUC tương tự ROC. Các đường cong ROC và PR được sử dụng để đánh giá độ chính xác của hệ tìm kiếm SgGP-Tree, như thể hiện trong **Hình 4.5**, **Hình 4.6** và **Hình 4.7**

Hình 4.5. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh WANG.

Hình 4.6. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh ImageCLEF.

Hình 4.7. Hiệu suất tìm kiếm ảnh trên GP-Tree, Graph-GP-Tree và SgGP-Tree trên tập dữ liệu ảnh MS-COCO.

Trong biểu đồ PR, mỗi đường cong đại diện cho một thư mục hình ảnh của từng tập dữ liệu. Độ chính xác của SgGP-Tree có diện tích dưới đường cong lớn nhất, tiếp theo là Graph-GP-Tree, và thấp nhất là GP-Tree, cho thấy các cải tiến đã nâng cao độ chính xác. Trong biểu đồ ROC, đường chéo cơ sở chia không gian thành hai phần, với các điểm trên đường biểu thị phân loại chính xác và dưới đường biểu thị phân loại sai. Đường cong ROC của hệ thống có các điểm trên đường cơ sở, cho thấy kết quả phân loại hình ảnh tốt. Graph-GP-Tree cho kết quả tốt hơn GP-Tree, nhưng vẫn kém hơn SgGP-Tree. Hiệu suất tìm kiếm trên bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO cho thấy phương pháp cải tiến có hiệu quả.

Để đánh giá độ chính xác và hiệu quả của SgGP-Tree, hiệu suất của hệ thống được so sánh với các công trình khác trên cùng tập dữ liệu. Các kết quả trong **Bảng 4.4**, **Bảng 4.5** và **Bảng 4.6** so sánh độ chính xác trung bình của các phương pháp tìm kiếm trên bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO.

Bảng 4.4. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
K. Kanwal và cộng sự, 2020 [81]	0.5067
H. Zeng và cộng sự, 2021 [91]	0.6600

O. Sikha và K. Soman, 2021 [92]	0.8030
S. Dhingra và P. Bansal, 2021 [82]	0.6000
A. Ouni và cộng sự, 2022 [93]	0.7800
Graph-GPTree	0.7665
SgGP-Tree	0.8004

Bảng 4.5. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh ImageCLEF

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
A. Yang và cộng sự, 2019 [94]	0.8030
Y. Qiang và cộng sự, 2020 [83]	0.6670
X. Yue và cộng sự, 2021 [84]	0.7140
N. T. U. Nhi và cộng sự, 2022 [85]	0.6510
X. Wang và cộng sự, 2023 [86]	0.7270
Graph-GPTree	0.8168
SgGP-Tree	0.8926

Bảng 4.6. So sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

Phương pháp	Độ chính xác trung bình
Y. Cao và cộng sự, 2018 [95]	0.8576
Y. Xie và cộng sự, 2020 [97]	0.8628
Wen Gu và cộng sự, 2019 [96]	0.8350
Graph-GPTree	0.8730
SgGP-Tree	0.8753

Bảng 4.4 so sánh phương pháp đề xuất với các công trình nghiên cứu khác trên bộ dữ liệu WANG (10.800 ảnh). Graph-GPTree cho thấy độ chính xác cao hơn nhiều phương pháp khác, nhưng vẫn thấp hơn các kết quả của O. Sikha và K. Soman [92], và A. Ouni [93]. SgGP-Tree kết hợp mạng SOM đã cải thiện độ chính xác và cao hơn so với [93], nhưng vẫn thấp hơn [92]. Mặc dù kết quả chưa cải thiện nhiều, nhưng các phương pháp cải tiến vẫn có hiệu quả trên bộ dữ liệu ảnh WANG.

Kết quả từ **Bảng 4.5** và **Bảng 4.6** trên bộ ảnh ImageCLEF cho thấy Graph-GPTree có độ chính xác vượt trội so với các phương pháp khác. Bộ ảnh ImageCLEF với độ phân tán cao làm cho việc tìm kiếm chính xác trở nên khó khăn, nhưng Graph-GPTree hiệu quả tốt với độ chính xác 0.8168, do có thể xử lý các ảnh phân tán. Khi cải tiến với SgGP-Tree, độ chính xác tìm kiếm tiếp tục được nâng cao với độ chính xác 0.8926.

Các bảng trên cho thấy phương pháp đề xuất đạt độ chính xác cao hơn so với các phương pháp tra cứu khác, chứng tỏ khả năng trích xuất đặc trưng hiệu quả và phân biệt chi tiết các đối tượng trong ảnh. Phương pháp này hiệu quả trong việc giải quyết các bài toán truy vấn và phân tích ngữ nghĩa với cả ảnh đơn và đa đối tượng.

4.4. Hệ tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology

4.4.1. Khung ontology

Ontology được xây dựng, phát triển dựa trên tập ảnh đối tượng và mối quan hệ giữa các đối tượng. Các hình ảnh đa đối tượng ban đầu được phân đoạn thành ảnh đối tượng; trích xuất các thành phần của ảnh đối tượng và xây dựng mối quan hệ giữa các đối tượng. Từ đó ontology được xây dựng và bổ sung thuộc tính ảnh đối tượng và mối quan hệ này. Trong luận án, ảnh đối tượng được xây dựng từ kỹ thuật dò tìm và phân đoạn đối tượng bằng mạng R-CNN. Trong phạm vi luận án, mỗi hình ảnh thực nghiệm có số đối tượng khác nhau, do đó mô hình mạng R-CNN được sử dụng để nhận diện, phân đoạn ảnh gốc thành các ảnh đối tượng. Quá trình ứng dụng mạng R-CNN được thực hiện trên cơ sở kế thừa mô hình đã có để từ đó nhận diện, phân đoạn các đối tượng khác nhau trên mỗi hình ảnh gốc [99]. Mục đích chính của ontology là biểu diễn hình ảnh theo cách ngữ

nghĩa. Do đó, hình ảnh được biểu diễn theo cách dễ hiểu của máy, điều này dẫn đến việc tìm kiếm ảnh sẽ dễ dàng hơn.

Hình ảnh trong tập dữ liệu được biểu diễn ở cấp độ cao, chú thích bằng tập danh mục (vị trí hoặc nhãn) mô tả chúng. Tìm kiếm bắt đầu từ nút gốc *Owl: Thing*. Mỗi lớp được kết nối với nút gốc thông qua quan hệ kế thừa. Ý nghĩa của hình ảnh được xác định bằng cách lập chỉ mục cho lớp. Các truy vấn được chuyển đổi sang cấu trúc hình thức tương đương của nó (RDF) bằng cách sử dụng mỗi quan hệ (vị ngữ). Các truy vấn này sau đó được so sánh với cấu trúc ontology đã được xây dựng. Từ đó, hình ảnh có cùng danh mục sẽ dễ dàng được xác định và truy xuất.

Mô hình khung ontology được xây dựng từ tập MS-COCO kế thừa từ công trình [100], có quan hệ và phân cấp giữa các lớp (taxonomy). Các bước xây dựng gồm:

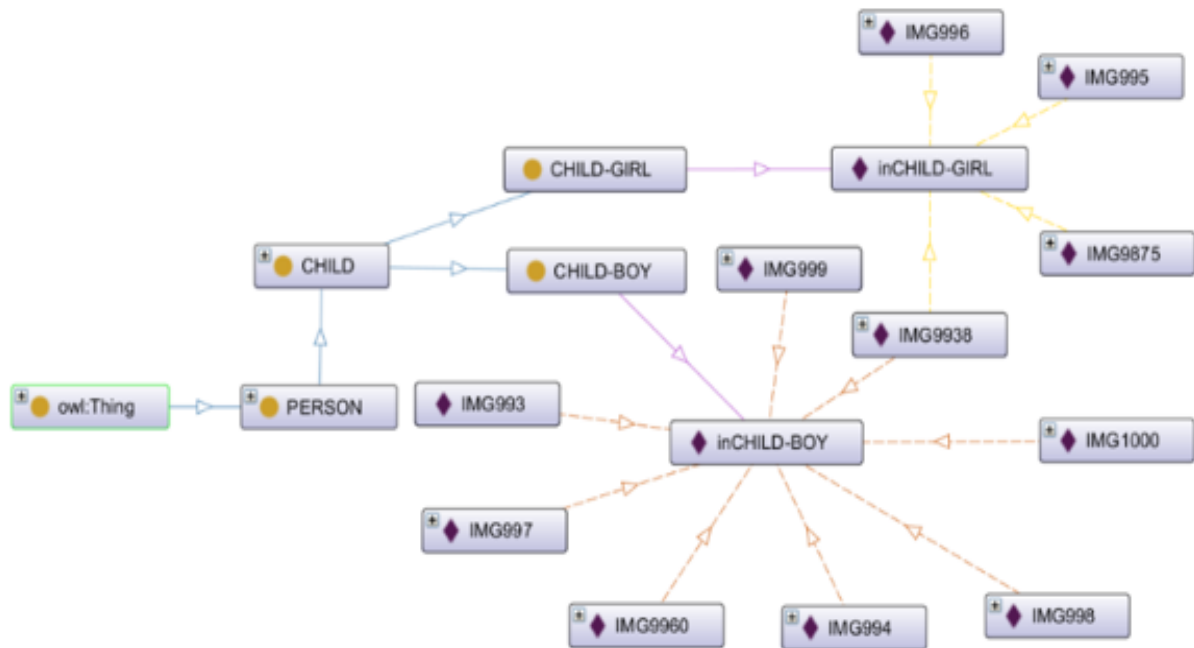
1. Kế thừa và bổ sung phân lớp từ MS-COCO;
2. Thêm chú thích, mô tả phân lớp;
3. Lấy URI, định nghĩa, định danh lớp từ WWW, WordNet, bổ sung cho tập ImageCLEF;
4. Tạo khung ontology từ MS-COCO và thông tin bổ sung từ WWW.

Ontology ảnh xây dựng trên Protégé được lưu dưới dạng tập tin OWL hoặc RDF/XML. Tuy nhiên, Protégé chỉ trực quan hóa ontology, không quản lý hiệu quả cơ sở tri thức lớn và thường xuyên cập nhật như dữ liệu ảnh. Do đó, cần phương pháp hiệu quả để quản lý cơ sở dữ liệu ảnh lớn.

Các phân lớp trong bộ dữ liệu ảnh được xây dựng phân cấp, với từ điển ngữ nghĩa từ WordNet định nghĩa cho các phân lớp. Mỗi hình ảnh là một cá thể của một hoặc nhiều phân lớp trong ontology. Hình 4.8 minh họa ontology xây dựng trên Protégé cho dữ liệu MS-COCO. Các phương pháp xây dựng ontology bao gồm: Thủ công, Tự động và Bán tự động.

- Phương pháp thủ công: Sử dụng công cụ Protégé và dữ liệu chọn lọc, đảm bảo độ tin cậy cao nhưng tốn nhiều thời gian và nhân lực, không phù hợp với cơ sở dữ liệu lớn.
- Phương pháp tự động: Nhanh chóng, không cần con người tham gia, nhưng dữ liệu phân tán, không đồng nhất dễ gây sai sót, giảm độ tin cậy.
- Phương pháp bán tự động: Kết hợp thủ công và tự động, với chuyên gia kiểm tra thông tin trước khi cập nhật, phù hợp cho cơ sở dữ liệu lớn, đảm bảo tin cậy, tiết kiệm thời gian và nhân lực.

Trong luận án này, một khung ontology bán tự động được đề xuất dựa trên RDF và OWL, có khả năng mở rộng khi dữ liệu ảnh tăng.

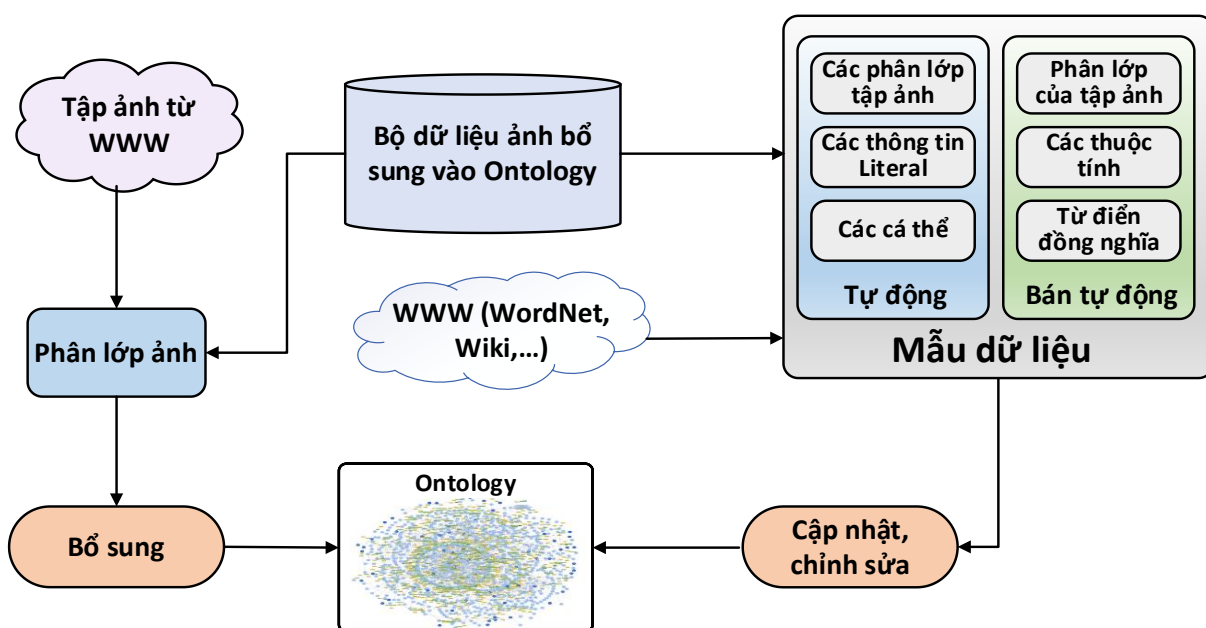
Hình 4.8. Một ví dụ về ontology áp dụng trên bộ dữ liệu ảnh MS-COCO

4.4.2. Xây dựng khung ontology

Khung ontology bán tự động được xây dựng như trong mô tả **Hình 4.9**, bao gồm các bước:

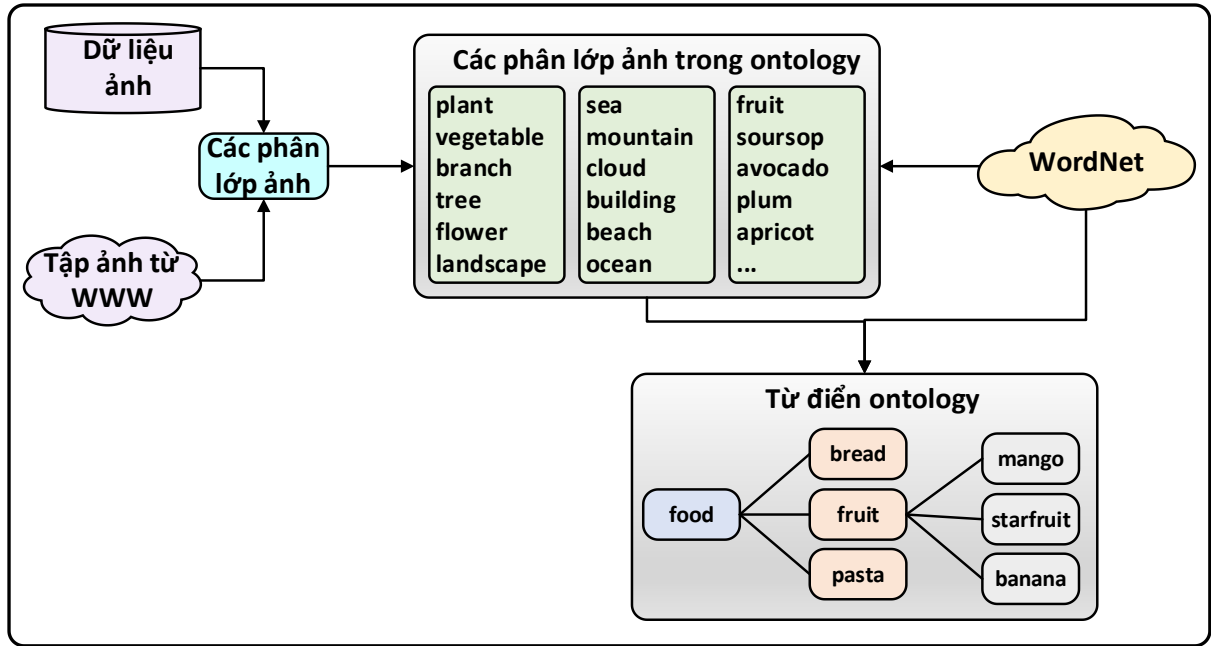
1. Sử dụng tập dữ liệu ảnh ban đầu và ảnh từ WWW làm đầu vào cho quá trình học ontology.

2. Phân lớp tự động các thể từ bộ dữ liệu dựa trên mô hình học máy GP-Tree/Graph-GPTree/SgGP-Tree.
3. Định nghĩa lớp được tạo thủ công hoặc tự động từ WordNet.
4. Ảnh từ WWW được kết xuất định danh và URL, bổ sung vào dữ liệu đầu vào.
5. Dữ liệu được cập nhật và chỉnh sửa với sự tham gia của chuyên gia.
6. Khung ontology được tạo bán tự động từ dữ liệu chuẩn hóa.

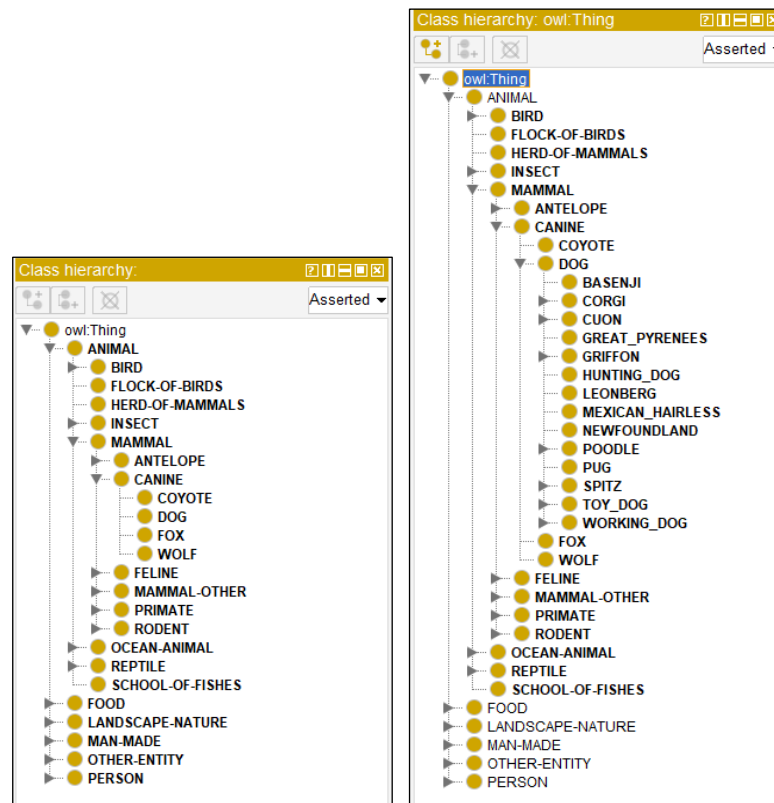

Hình 4.9. Mô hình xây dựng khung ontology bán tự động

Khung ontology có thể mở rộng, bổ sung thêm cá thể hình ảnh, thuộc tính, và phân lớp mới. Định nghĩa lớp được lấy từ WordNet. **Hình 4.10** minh họa việc bổ sung khái niệm cho phân lớp mới vào ontology, và **Hình 4.11** ví dụ về phân cấp lớp ảnh trước và sau khi làm giàu ontology.

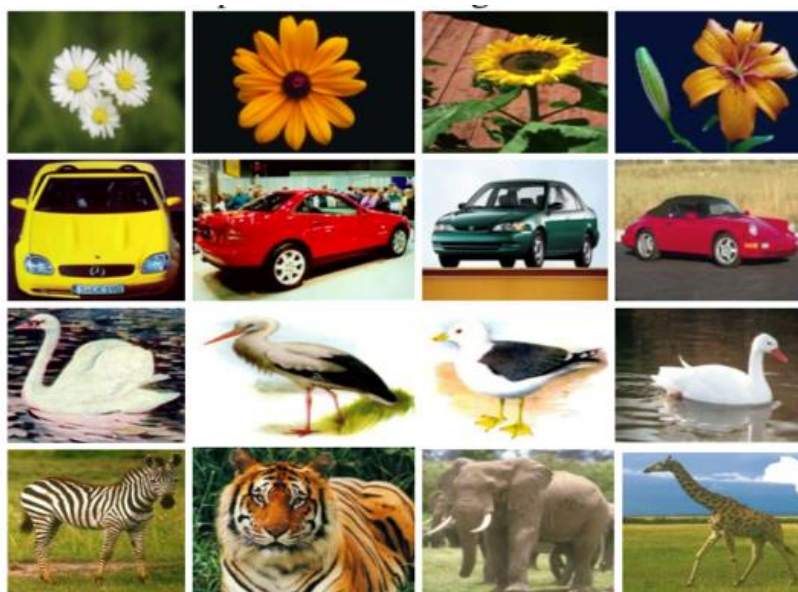
Hình 4.10. Bổ sung khái niệm cho phân lớp mới vào từ điển ontology

Hình 4.11. Ví dụ về ontology trước và sau khi làm giàu

a. Truy vấn SPARQL

Trong phần này, câu truy vấn SPARQL được xây dựng bởi hai phép toán hội (UNION), phép toán và (AND) dựa trên tên phân lớp của ảnh truy vấn đã phân lớp.

Hình 4.12. Tập hình ảnh minh họa cho truy vấn SPARQL

Bằng cách đưa ra một hình ảnh làm truy vấn, công cụ này sẽ tìm kiếm với tập các ảnh được gắn nhãn hiện có. Hình ảnh truy vấn phải được đặt trong số các danh mục hiện có. Truy vấn có thể ở dạng hình ảnh, dựa trên văn bản hoặc kết hợp của hai hoặc nhiều danh mục, giai đoạn tạo câu truy vấn sẽ được thực hiện tự động. Cho dữ liệu mẫu được mô tả như **Hình 4.12**, các câu truy vấn SPARQL nhằm tìm kiếm các ảnh được trình bày trong **Bảng 4.7**

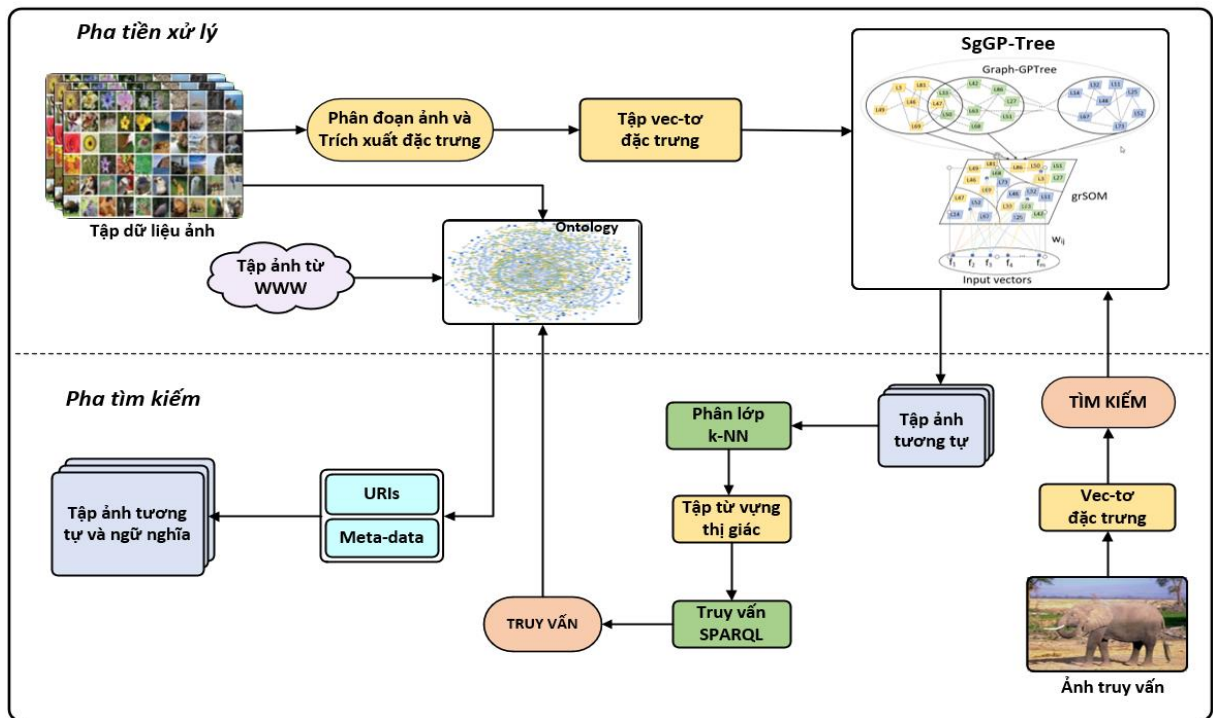
Bảng 4.7. Ví dụ truy vấn SPARQL

STT	Yêu cầu	Truy vấn	Kết quả
1	Tìm kiếm các phân lớp con của Bird	SELECT ?x WHERE { ?x rdfs:subClassOf :Bird }	Duck, Eagle, Peacock, Swan
2	Tìm kiếm các hình ảnh của Bird	SELECT ?x ?y WHERE { ?x rdfs:subClassOf :Bird . ?y rdf:type ?x }	
3	Tìm các hình ảnh của phân lớp Bird có màu trắng	SELECT ?y ?x WHERE { ?x rdfs:subClassOf :Bird . ?y :Color "White" }	
4	Tìm người tạo các ảnh Swan	SELECT DISTINCT ?name WHERE { ?x rdf:type :Swan . }	Magesh Aswinth

		<code>?x :Creator ?name }</code>	
5	Tìm các ảnh về Swan	<code>SELECT ?x WHERE { ?x rdf:type :Swan }</code>	
6	Tìm các hình ảnh Car có màu Red	<code>SELECT ?x WHERE { ?x rdf:type :Swan }</code>	
7	Tìm các ảnh được tạo bởi MrAswinth	<code>SELECT ?x ?IName WHERE { ?x :Creator ?IName ; FILTER regex(str(?IName), "Aswinth") }</code>	

4.4.3. Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa

Hệ tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa SBIR-GP là sự kết hợp giữa cấu trúc học máy SgGP-Tree và ontology, nhằm nâng cao khả năng tìm kiếm và phân loại ảnh theo ngữ nghĩa. Hệ thống này gồm hai giai đoạn là giai đoạn tiền xử lý và giai đoạn tìm kiếm ảnh. Mỗi giai đoạn đều đóng vai trò quan trọng trong việc tối ưu hóa kết quả tìm kiếm và cải thiện độ chính xác của hệ thống.

Hình 4.13. Mô hình tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa SBIR-GP

Hình 4.13 minh họa hệ thống truy vấn ngữ nghĩa dựa trên ontology, gồm hai giai đoạn cụ thể như sau:

❖ *Giai đoạn tiền xử lý:*

- Trích xuất và phân đoạn đặc trưng: quá trình tiền xử lý bắt đầu với việc trích xuất các đặc trưng cấp thấp từ tập dữ liệu ảnh. Các đặc trưng này bao gồm màu sắc, hình dạng, kết cấu và các yếu tố hình ảnh cơ bản khác. Sau đó, các hình ảnh được phân đoạn thành các vùng con, mỗi vùng đại diện cho một phần hoặc một đối tượng trong ảnh. Việc phân đoạn giúp hệ thống hiểu và xử lý ảnh ở mức độ chi tiết hơn.
- Tạo tập dữ liệu và phân loại hình ảnh: sau khi phân đoạn và trích xuất đặc trưng, hệ thống tạo ra một tập dữ liệu bao gồm các véc-tơ đặc trưng của các hình ảnh và phân loại chúng vào các nhóm tương tự nhau. Các nhóm này sẽ được sử dụng trong quá trình lưu trữ và tìm kiếm, giúp hệ thống tổ chức dữ liệu một cách hiệu quả.
- Xây dựng mô hình SgGP-Tree: sau khi có tập dữ liệu và phân loại, hệ thống sẽ xây dựng mô hình kết hợp giữa cây GP-Tree và đồ thị Graph-GPTree. Cây GP-Tree giúp tổ chức các nhóm hình ảnh theo cấu trúc cây, trong khi đồ thị Graph-GPTree hỗ trợ việc tìm kiếm các lân cận trong không gian đặc trưng. Mạng SOM sẽ được sử dụng để điều chỉnh trọng số các nút trong mô hình, giúp cải thiện khả năng phân nhóm và truy vấn. Các trọng số của mạng SOM được khớp với biểu đồ để huấn luyện các véc-tơ trọng số, từ đó tạo ra một hệ thống phân loại hình ảnh mạnh mẽ.
- Làm giàu ontology: một bước quan trọng trong giai đoạn tiền xử lý là việc làm giàu ontology. Ontology là một mô hình ngữ nghĩa giúp hệ thống hiểu và phân loại các khái niệm liên quan đến hình ảnh. Hệ thống sẽ sử dụng các mô tả ngữ nghĩa từ bộ sưu tập hình ảnh và các nguồn dữ liệu từ WWW để làm phong phú thêm khung ontology, bổ sung các lớp phân loại mới và khái niệm mới cho các lớp hiện tại.

❖ *Giai đoạn tìm kiếm ảnh:*

- Trích xuất đặc trưng từ ảnh truy vấn: khi một ảnh truy vấn được đưa vào hệ thống, bước đầu tiên là trích xuất các đặc trưng cấp thấp từ ảnh đó. Các đặc trưng này sẽ được sử dụng để so sánh với các đặc trưng đã được lưu trữ trong hệ thống.
- Truy vấn trên SgGP-Tree: sau khi trích xuất đặc trưng từ ảnh truy vấn, hệ thống sử dụng véc-tơ đặc trưng để truy vấn trên SgGP-Tree. Quá trình tìm kiếm bắt đầu bằng việc tìm kiếm nút lá thích hợp nhất trên cây GP-Tree. Sau đó, hệ thống tìm kiếm các nút lá lân cận của nút đó trong đồ thị Graph-GPTree, nhằm xác định các nhóm ảnh tương tự. Cùng lúc, mạng GrSOM (Grammatical SOM) sẽ được sử dụng để tìm ra cụm ảnh chiến thắng và các cụm ảnh lân cận để xác định bộ ảnh tương tự tốt nhất.
- Tìm véc-tơ từ thị giác và phân lớp k-NN: sau khi xác định được bộ ảnh tương tự, hệ thống sẽ sử dụng thuật toán k-NN (k-Nearest Neighbors) để phân lớp các ảnh này. Thuật toán k-NN sẽ tìm các ảnh tương tự nhất trong tập ảnh, giúp xác định các nhóm ảnh có tính tương đồng cao nhất.
- Truy vấn SPARQL: dựa trên các véc-tơ từ thị giác đã tìm được, hệ thống sẽ tự động tạo ra một câu truy vấn SPARQL. SPARQL là một ngôn ngữ truy vấn dành cho RDF, được sử dụng để truy vấn trên ontology. Câu truy vấn này sẽ truy vấn các thông tin ngữ nghĩa từ ontology, giúp kết xuất ngữ nghĩa cấp cao của hình ảnh truy vấn đầu vào.
- Kết quả truy vấn: kết quả của quá trình truy vấn trên ontology bao gồm siêu dữ liệu (metadata), URI (Uniform Resource Identifier), một tập hợp các hình ảnh tương tự và các mô tả ngữ nghĩa của chúng. Các mô tả ngữ nghĩa này có thể bao gồm các thông tin như đối tượng, thuộc tính, mối quan hệ giữa các đối tượng trong ảnh, hoặc các thông tin ngữ cảnh liên quan đến ảnh.

Kết quả của quá trình truy vấn là một tập hợp các hình ảnh tương tự, chú thích ngữ nghĩa và các mô tả ngữ nghĩa cấp cao, cung cấp cho người dùng một cái nhìn chi tiết và có ngữ nghĩa về hình ảnh truy vấn. Quy trình truy vấn trên SgGP-Tree kết hợp với ontology

giúp hệ thống không chỉ tìm kiếm các hình ảnh tương tự mà còn giải thích ngữ nghĩa của chúng, giúp nâng cao chất lượng kết quả tìm kiếm.

Đặc biệt, việc sử dụng GrSOM để phân lớp ảnh theo cụm chiến thắng giúp cải thiện độ chính xác của quá trình phân loại, từ đó dẫn đến kết quả truy vấn chính xác hơn. Đồng thời, việc làm phong phú thêm ontology với các lớp phân loại và khái niệm mới giúp tổ chức dữ liệu hiệu quả và cải thiện khả năng truy vấn ngữ nghĩa của hệ thống.

Với sự kết hợp giữa các công nghệ hiện đại như GP-Tree, Graph-GPTree, mạng SOM và ontology, hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa SgGP-Tree không chỉ giúp tổ chức và lưu trữ ảnh một cách hiệu quả mà còn mang lại các kết quả tìm kiếm chính xác và có ngữ nghĩa, đáp ứng được yêu cầu của các ứng dụng tìm kiếm ảnh trong các lĩnh vực như y tế, du lịch, và các lĩnh vực nghiên cứu khác.

4.4.4. Thực nghiệm và đánh giá kết quả

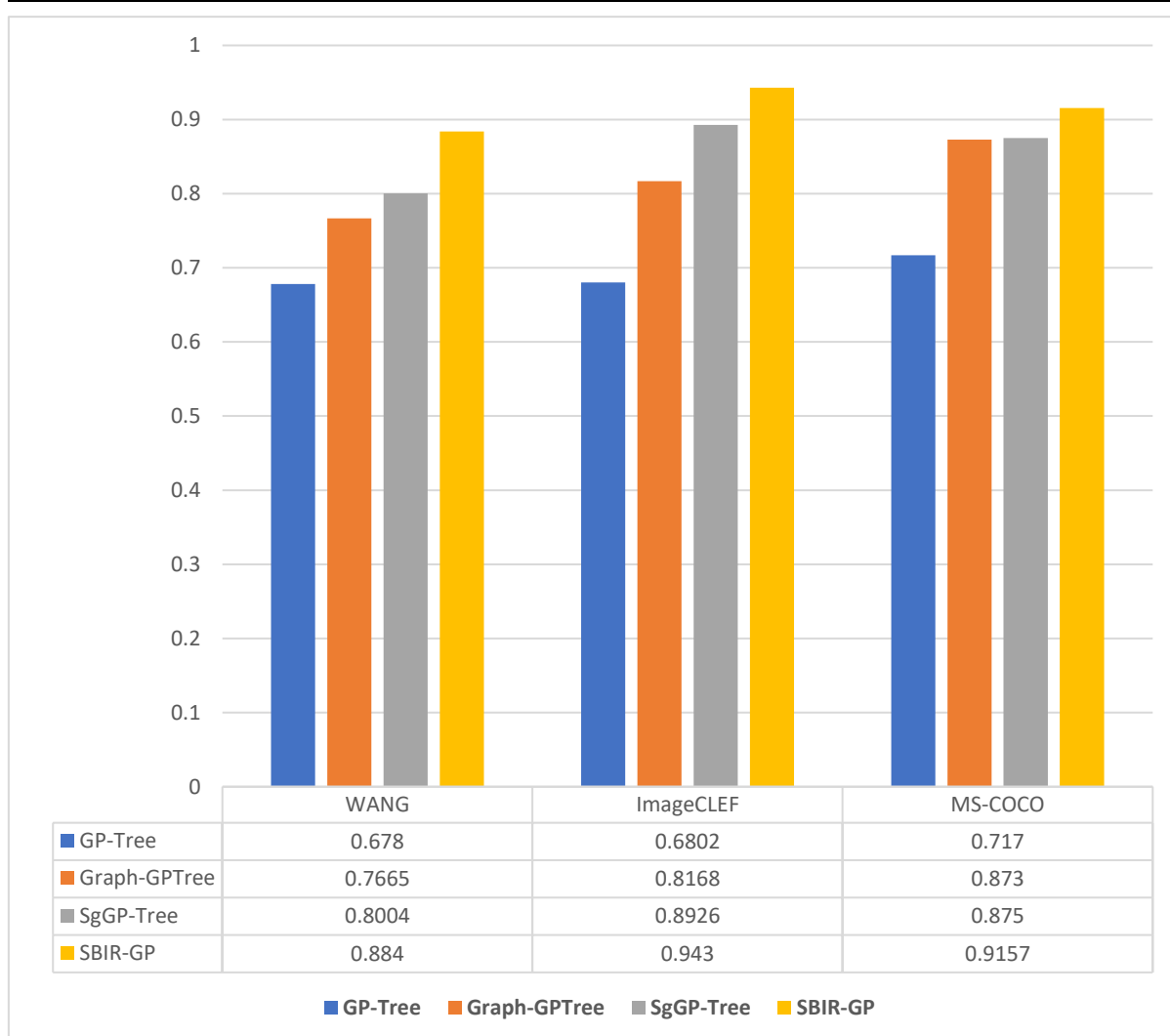
Hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa SgGP-Tree sử dụng SgGP-Tree và ontology để tìm kiếm các hình ảnh tương tự dựa trên ngữ nghĩa. Khi nhận hình ảnh đầu vào, hệ thống trích xuất các véc-tơ đặc trưng và tìm kiếm hình ảnh tương tự dựa trên nội dung bằng SgGP-Tree. Kết quả là tập hợp các hình ảnh tương tự.

Tiếp theo, hệ thống phân loại các hình ảnh này và trích xuất các véc-tơ thị giác, đồng thời tự động tạo truy vấn SPARQL (UNION hoặc AND) để truy vấn ontology. Mỗi hình ảnh trong bộ sưu tập có mô tả ngữ nghĩa, bao gồm siêu dữ liệu và URI. Hệ thống cũng trích xuất khái niệm ngữ nghĩa từ từ vựng thị giác thông qua WordNet. Kết quả cuối cùng là danh sách các hình ảnh có ngữ nghĩa tương tự, kèm theo mô tả metadata và khái niệm ngữ nghĩa trích xuất từ ontology.

Các bộ dữ liệu hình ảnh được sử dụng cho các thử nghiệm, bao gồm các bộ dữ liệu WANG, MS-COCO và ImageCLEF. Các giá trị hiệu suất trung bình và thời gian tìm kiếm của bộ dữ liệu thử nghiệm được trình bày trong **Bảng 4.8**

Bảng 4.8. Hiệu suất tìm kiếm ảnh của hệ SBIR-GP trên các tập dữ liệu thử nghiệm

Tập dữ liệu ảnh	Chỉ số đánh giá			
	Độ chính xác	Độ phủ	Độ dung hòa	Thời gian tìm kiếm trung bình (ms)
WANG	0,884	0,754	0,814	214,72
ImageCLEF	0,943	0.837	0.887	276,33
MS-COCO	0,9157	0.841	0,877	312,65

Hình 4.14. So sánh hiệu suất tìm kiếm ảnh trên bộ dữ liệu ảnh WANG, ImageCLEF và MS-COCO

Từ hình **Hình 4.14** cho thấy cải thiện GP-Tree giúp nâng cao hiệu suất tìm kiếm chính xác cho các bộ dữ liệu WANG, ImageCLEF và MS-COCO. Hệ SBIR-GP có hiệu suất tốt hơn GP-Tree, Graph-GPTree và SgGP-Tree, chứng tỏ khả năng trích xuất đặc trưng hiệu quả và phân biệt chi tiết các đối tượng trong ảnh. Phương pháp này hiệu quả trong việc giải quyết các bài toán truy vấn và phân tích ngữ nghĩa với cả ảnh đơn và đa đối tượng.

4.5. Tiểu kết chương

Chương này tập trung đề xuất hai phương pháp chính nhằm cải tiến hiệu quả lưu trữ và tìm kiếm ảnh trong các hệ thống truy xuất thông tin dựa trên nội dung:

Thứ nhất, một cấu trúc mới gọi là SgGP-Tree được phát triển bằng cách kết hợp giữa Graph-GPTree và mạng SOM. SgGP-Tree dựa trên sự phân nhóm dữ liệu hiệu quả của SOM cùng với sự tổ chức và tìm kiếm nhanh chóng của Graph-GPTree, tạo thành một mô hình có khả năng lưu trữ ảnh tối ưu và cải thiện tốc độ truy vấn. SgGP-Tree không chỉ cải thiện hiệu suất lưu trữ mà còn giảm độ phức tạp khi xử lý các tập dữ liệu lớn và đa dạng.

Thứ hai, một mô hình tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology được đề xuất, gọi là SBIR-GP (Semantic-Based Image Retrieval using GP-Tree). SBIR-GP xây dựng mối quan hệ giữa các khái niệm trong ảnh thông qua ontology, giúp tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa thay vì chỉ dựa trên đặc trưng trực quan. Phương pháp này khắc phục những hạn chế của các mô hình tìm kiếm truyền thống, đặc biệt trong trường hợp các ảnh thuộc nhiều ngữ cảnh phức tạp.

Các phương pháp được đề xuất đã được kiểm nghiệm trên ba bộ dữ liệu chuẩn bao gồm Wang, MS-COCO, và ImageCLEF. Kết quả thử nghiệm cho thấy cả SgGP-Tree và SBIR-GP đều đạt hiệu suất vượt trội, với độ chính xác tìm kiếm và tốc độ xử lý cao hơn so với các phương pháp hiện có. Đặc biệt, SgGP-Tree cho thấy khả năng mở rộng tốt khi áp dụng trên các bộ dữ liệu lớn, trong khi SBIR-GP nổi bật với khả năng tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa một cách chính xác.

Những kết quả nghiên cứu đạt được trong chương này đã được công bố trong các công trình [CT3], đồng thời được củng cố qua các phân tích và thực nghiệm trong các công trình [CT5] và [CT6]. Những đóng góp của chương không chỉ mang ý nghĩa khoa học mà còn mở ra những tiềm năng ứng dụng thực tiễn trong các lĩnh vực như lưu trữ dữ liệu đa phương tiện, tìm kiếm hình ảnh trong du lịch, y tế, và mạng xã hội.

Việc kết hợp các công nghệ hiện đại như mạng tự tổ chức và ontology với các cấu trúc dữ liệu tiên tiến đã chứng minh tiềm năng lớn trong cải tiến các hệ thống truy xuất ảnh theo ngữ nghĩa. Đây là nền tảng quan trọng để phát triển các nghiên cứu tiếp theo, hướng tới các ứng dụng thực tế đáp ứng nhu cầu ngày càng tăng trong lĩnh vực công nghệ thông tin và trí tuệ nhân tạo.

KẾT LUẬN

❖ *Đóng góp của luận án*

Trong luận án này, các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên ngữ nghĩa đã được đề xuất và phát triển qua việc phân tích sâu rộng các nghiên cứu liên quan, nhằm xây dựng những mô hình tìm kiếm ảnh có hiệu suất cao. Luận án tập trung vào việc kết hợp các kỹ thuật phân cụm và ontology, với bốn đóng góp chính:

- Xây dựng cấu trúc GP-Tree để lưu trữ và lập chỉ mục dữ liệu ảnh: luận án đã xây dựng một cấu trúc GP-Tree dựa trên phân cụm phân cấp nhằm lưu trữ và lập chỉ mục hiệu quả dữ liệu ảnh lớn. Cấu trúc này sử dụng các véc-tơ đặc trưng cấp thấp để biểu diễn ảnh, kết hợp với mối liên kết giữa đặc trưng ảnh và từ vựng ngữ nghĩa. Phương pháp này giúp giảm thiểu kích thước dữ liệu, đồng thời tăng tốc độ và độ chính xác của quá trình tìm kiếm, đặc biệt trong các hệ thống truy xuất thông tin đa phương tiện.
- Phát triển cấu trúc Graph-GPTree để nâng cao hiệu suất tìm kiếm ảnh: luận án đã đề xuất một phương pháp cải tiến GP-Tree bằng cách kết hợp với biểu đồ lân cận, tạo ra cấu trúc mới gọi là Graph-GPTree. Phương pháp này giải quyết hạn chế lớn của GP-Tree, đó là hiện tượng các phần tử tương tự bị phân tán vào các nhánh khác nhau trong quá trình phân tách nút. Biểu đồ lân cận được sử dụng để kết nối các phần tử tương tự, tăng cường khả năng lưu trữ và tìm kiếm ảnh chính xác và hiệu quả hơn. Graph-GPTree không chỉ cải thiện hiệu quả truy xuất mà còn đảm bảo khả năng mở rộng trên các bộ dữ liệu lớn.
- Đề xuất cấu trúc SgGP-Tree nhằm tối ưu hóa lưu trữ và truy vấn ảnh: cấu trúc SgGP-Tree được phát triển bằng cách kết hợp giữa Graph-GPTree và mạng tự tổ chức (SOM). Phương pháp này tận dụng sự phân nhóm dữ liệu hiệu quả của SOM cùng với khả năng tổ chức và tìm kiếm nhanh chóng của Graph-GPTree, tạo ra một mô hình lưu trữ ảnh tối ưu. SgGP-Tree không chỉ giảm độ phức tạp trong xử lý dữ liệu lớn mà còn nâng cao tốc độ truy vấn, giúp cải thiện hiệu suất tổng thể của hệ thống lưu trữ và tìm kiếm ảnh.

- Đề xuất mô hình SBIR-GP (Semantic-Based Image Retrieval using GP-Tree) dựa trên ontology: luận án đã giới thiệu mô hình SBIR-GP, một phương pháp tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên ontology và GP-Tree. SBIR-GP xây dựng mối quan hệ giữa các khái niệm trong ảnh thông qua ontology, giúp tìm kiếm ảnh dựa trên ý nghĩa ngữ cảnh thay vì chỉ dựa trên đặc trưng trực quan. Mô hình này khắc phục những hạn chế của các phương pháp truyền thống, đặc biệt là khi xử lý ảnh thuộc nhiều ngữ cảnh phức tạp, từ đó nâng cao độ chính xác và hiệu quả của hệ thống tìm kiếm.

Những đóng góp này đã được kiểm nghiệm trên các bộ dữ liệu tiêu chuẩn như Wang, ImageCLEF, và MS-COCO, khẳng định tính ưu việt về hiệu suất và tiềm năng ứng dụng trong các lĩnh vực như tìm kiếm ảnh y tế, du lịch, và mạng xã hội. Các kết quả nghiên cứu của luận án đã được công bố trong các công trình khoa học, góp phần quan trọng vào việc phát triển các hệ thống lưu trữ và tìm kiếm ảnh hiện đại.

❖ *Hướng phát triển*

Dù đã đạt được những kết quả quan trọng, luận án vẫn còn một số hướng phát triển có thể mở rộng và nâng cao hiệu quả của hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa:

- So sánh với các phương pháp hiện đại: Tiến hành nghiên cứu và so sánh các phương pháp tìm kiếm ảnh dựa trên các mô hình mạng nơ-ron sâu như CNN, R-CNN, GCN và các phương pháp học sâu khác. Điều này sẽ giúp đánh giá xem liệu các mô hình hiện đại có thể cải thiện độ chính xác và hiệu suất của hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa so với các phương pháp đã được đề xuất trong luận án.
- Ứng dụng trong các lĩnh vực thực tế: Mở rộng ứng dụng của hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa vào các lĩnh vực thực tế, như xác định địa điểm du lịch từ ảnh, chẩn đoán bệnh qua ảnh y khoa, phân biệt các loại đá thổ nhưỡng, và tìm kiếm ảnh từ thông tin trên mạng xã hội. Điều này sẽ mở ra cơ hội ứng dụng rộng rãi và mang lại giá trị thực tiễn cho hệ thống.
- Làm giàu Knowledge Graph (KG) ngữ nghĩa: Nâng cao độ chính xác và hiệu quả của việc tìm kiếm ảnh bằng cách làm giàu Knowledge Graph (KG) với các mối quan

hệ ngữ nghĩa chặt chẽ hơn giữa các đối tượng và hành động trong ảnh. Việc này giúp tăng cường khả năng hiểu và tìm kiếm ảnh, đặc biệt khi xử lý các trường hợp phức tạp với nhiều đối tượng hoặc các mối quan hệ phức tạp.

- Phát triển Knowledge Graph (KG) tiếng Việt: Xây dựng và phát triển Knowledge Graph (KG) cho tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa bằng ngôn ngữ tiếng Việt. Điều này sẽ hỗ trợ việc phát triển các ứng dụng hữu ích cho người dùng trong nước, mở rộng khả năng của hệ thống tìm kiếm ảnh ngữ nghĩa với các đặc thù ngữ nghĩa của tiếng Việt, đồng thời đáp ứng nhu cầu sử dụng cho thị trường Việt Nam.

DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ

- [CT1] **N. M. Hai**, T. V. Lang, and V. T. Thanh, "Semantic-Based Image Retrieval Using Hierarchical Clustering and Neighbor Graph," in World Conference on Information Systems and Technologies, 2022, pp. 34-44: Springer, DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-04829-6_4 (**Scopus, Q4**)
- [CT2] **N. M. Hai**, V. T. Thanh, and T. V. Lang, "A method for semantic-based image retrieval using hierarchical clustering tree and graph," Telkomnika, vol. 20, no. 5, pp. 1026-1033, 2022, DOI: <http://doi.org/10.12928/telkomnika.v20i5.24086> (**Scopus, Q3**)
- [CT3] **N. M. Hai**, T. V. Lang and T. The Van, "Improving the Efficiency of Semantic Image Retrieval Using a Combined Graph and SOM Model," in IEEE Access, vol. 11, pp. 140646-140659, 2023, doi: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2023.3333678> (**SCIE, Q1**)
- [CT4] **N. M. Hai**, V. T. Thanh, and T. V. Lang, "The improvements of semantic-based image retrieval using hierarchical clustering tree," in Proceedings of the 13th National Conference on Fundamental and Applied Information Technology Research (FAIR'2020), 2020, pp. 557-570: Natural Science and Technology Publishing House, DOI: <https://doi.org/10.15625/vap.2020.00213>
- [CT5] **N. M. Hai**, V. T. Thanh, and T. V. Lang, "A method of semantic-based image retrieval using graph cut", Journal of Computer Science and Cybernetics, vol. 38, no. 2, pp. 193-212, 2022, DOI: <https://doi.org/10.15625/1813-9663/38/2/16786>
- [CT6] **Nguyễn Minh Hải**, Trần Văn Lăng, Văn Thế Thành, "Một tiếp cận tìm kiếm ảnh theo ngữ nghĩa dựa trên mạng nơ-ron tích chập và ontology", Tạp chí khoa học Trường ĐH Sư phạm TP. HCM, 2022. tr. 48-59. DOI: [https://doi.org/10.54607/hcmue.js.19.3.3272\(2022\)](https://doi.org/10.54607/hcmue.js.19.3.3272(2022))

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] R. Datta, D. Joshi, J. Li, and J. Z. Wang, "Image retrieval: Ideas, influences, and trends of the new age," *ACM Computing Surveys*, vol. 40, no. 2, pp. 1-60, 2008.
- [2] C. H. Leung and Y. Li, "Semantic Enrichment for Automatic Image Retrieval," in *Semantic Multimedia Analysis and Processing*: CRC Press, 2017, pp. 111-132.
- [3] S. Jain, K. Pulaparthy, and C. Fulara, "Content based image retrieval," *Int. J. Adv. Eng. Glob. Technol*, vol. 3, pp. 1251-1258, 2015.
- [4] K. D. Martin *et al.*, "Data privacy in retail," *Journal of Retailing*, vol. 96, no. 4, pp. 474-489, 2020.
- [5] M. M. Najafabadi, F. Villanustre, T. M. Khoshgoftaar, N. Seliya, R. Wald, and E. J. J. o. b. d. Muharemagic, "Deep learning applications and challenges in big data analytics," vol. 2, no. 1, pp. 1-21, 2015.
- [6] L. Wang and L. Khan, "Automatic image annotation and retrieval using weighted feature selection," *Multimedia Tools Applications*, vol. 29, pp. 55-71, 2006.
- [7] X. Li, T. Uricchio, L. Ballan, M. Bertini, C. G. Snoek, and A. D. Bimbo, "Socializing the semantic gap: A comparative survey on image tag assignment, refinement, and retrieval," *ACM Computing Surveys*, vol. 49, no. 1, pp. 1-39, 2016.
- [8] B. d. B. Pereira, C. R. Rao, R. L. Oliveira, and E. M. do Nascimento, "Combining unsupervised and supervised neural networks in cluster analysis of gamma-ray burst," *Journal of Data Science*, vol. 8, pp. 327-338, 2010.
- [9] J.-M. Guo and H. Prasetyo, "Content-based image retrieval using features extracted from halftoning-based block truncation coding," *IEEE Transactions on image processing*, vol. 24, no. 3, pp. 1010-1024, 2014.
- [10] Y. Liu, D. Zhang, G. Lu, and W.-Y. Ma, "A survey of content-based image retrieval with high-level semantics," *Pattern recognition*, vol. 40, no. 1, pp. 262-282, 2007.
- [11] Z. Xia *et al.*, "A privacy-preserving and copy-deterrence content-based image retrieval scheme in cloud computing," *IEEE transactions on information forensics*, vol. 11, no. 11, pp. 2594-2608, 2016.
- [12] A. Alzu'bi, A. Amira, N. Ramzan, and I. Representation, "Semantic content-based image retrieval: A comprehensive study," *Journal of Visual Communication*, vol. 32, pp. 20-54, 2015.
- [13] J. Filali, H. B. Zghal, and J. Martinet, "Towards visual vocabulary and ontology-based image retrieval system," in *International Conference on Agents and Artificial Intelligence*, 2016, vol. 2, pp. 560-565.
- [14] W. Database. (2021). *Wang Database*. Available: <http://wang.ist.psu.edu/docs/related/>,
- [15] MS-COCO. (2017). *Dataset MS-COCO 2017*. Available: <https://www.kaggle.com/datasets/awsaf49/coco-2017-dataset?resource=download>

- [16] L. M. Thanh and e. al, "Image retrieval system based on EMD similarity measure and S-tree," (in V), *Intelligent Technologies and Engineering Systems*, Springer, New York, NY, pp. 139-146, 2013.
- [17] H. H. Wang, D. Mohamad, and N. A. Ismail, "Approaches, challenges and future direction of image retrieval," *arXiv preprint arXiv*, 2010.
- [18] Y. Rui, T. S. Huang, and S.-F. Chang, "Image retrieval: Current techniques, promising directions, and open issues," *Journal of visual communication image representation*, vol. 10, no. 1, pp. 39-62, 1999.
- [19] M. Singha and K. Hemachandran, "Content based image retrieval using color and texture," *Signal Image Processing*, vol. 3, no. 1, p. 39, 2012.
- [20] D. Feng, W.-C. Siu, and H. J. Zhang, *Multimedia information retrieval and management: Technological fundamentals and applications*. Springer Science & Business Media, 2013.
- [21] O. Allani, H. B. Zghal, N. Mellouli, H. Akdag, and Applications, "Pattern graph-based image retrieval system combining semantic and visual features," *Multimedia Tools Applications*, vol. 76, no. 19, pp. 20287-20316, 2017.
- [22] V. P. Singh, R. Srivastava, and B. Engineering, "Automated and effective content-based mammogram retrieval using wavelet based CS-LBP feature and self-organizing map," *Biocybernetics*, vol. 38, no. 1, pp. 90-105, 2018.
- [23] L. Piras and G. J. I. F. Giacinto, "Information fusion in content based image retrieval: A comprehensive overview," vol. 37, pp. 50-60, 2017.
- [24] S. Bruch, *Foundations of Vector Retrieval*. Springer, 2024.
- [25] C.-M. Lo, "Multimedia information retrieval using content-based image retrieval and context link for Chinese cultural artifacts," *Library Hi Tech*, 2024.
- [26] Z. Liu and J. Bonar, "Differential Shape Optimization with Image Representation for Photonic Design," *arXiv preprint arXiv:13074*, 2024.
- [27] L. R. Nair, K. Subramaniam, G. PrasannaVenkatesan, P. Baskar, and T. Jayasankar, "Essentiality for bridging the gap between low and semantic level features in image retrieval systems: an overview," *Journal of Ambient Intelligence Humanized Computing*, vol. 12, pp. 5917-5929, 2021.
- [28] W. Li, L. Duan, D. Xu, and I. W.-H. Tsang, "Text-based image retrieval using progressive multi-instance learning," in *2011 international conference on computer vision*, 2011, pp. 2049-2055: IEEE.
- [29] D. Srivastava, S. S. Singh, B. Rajitha, M. Verma, M. Kaur, and H.-N. J. I. A. Lee, "Content-based Image Retrieval: A Survey on Local and Global Features Selection, Extraction, Representation and Evaluation Parameters," 2023.
- [30] C. C. L. Wenyin and H. Zhang, "Image retrieval based on region shape similarity."
- [31] M. Garg and G. Dhiman, "A novel content-based image retrieval approach for classification using GLCM features and texture fused LBP variants," *Neural Computing Applications*, vol. 33, no. 4, pp. 1311-1328, 2021.
- [32] T. Deselaers, D. Keysers, and H. Ney, "Features for image retrieval: an experimental comparison," *Information retrieval*, vol. 11, pp. 77-107, 2008.

- [33] M. Azimi Hemat, "Fuzzy Content-Based Image Retrieval Speed-up Using the Multi-Agent Platform," *AUT Journal of Modeling Simulation*, vol. 54, no. 1, pp. 3-18, 2022.
- [34] E. Kiamansouri, H. Barati, and A. Barati, "A two-level clustering based on fuzzy logic and content-based routing method in the internet of things," *Peer-to-Peer Networking Applications*, vol. 15, no. 4, pp. 2142-2159, 2022.
- [35] M. K. Yusof, "Effectiveness of Dominant Color Descriptor Technique in Medical Image Retrieval Application," *World Academy of Science, Engineering Technology, International Science Index*, 2010.
- [36] M. K. Alsmadi, "Content-based image retrieval using color, shape and texture descriptors and features," *Arabian Journal for Science Engineering*, vol. 45, no. 4, pp. 3317-3330, 2020.
- [37] Y. Xu, Y. Bin, J. Wei, Y. Yang, G. Wang, and H. T. Shen, "Multi-modal transformer with global-local alignment for composed query image retrieval," *IEEE Transactions on Multimedia*, vol. 25, pp. 8346-8357, 2023.
- [38] E. Winarno, K. Nugroho, and P. W. Adi, "Combined interleaved pattern to improve confusion-diffusion image encryption based on hyperchaotic system," *IEEE Access*, vol. 11, pp. 69005-69021, 2023.
- [39] S. Kalra *et al.*, "Yottixel—an image search engine for large archives of histopathology whole slide images," *Medical Image Analysis*, vol. 65, p. 101757, 2020.
- [40] Q. Zhang, Z. Lei, Z. Zhang, and S. Z. Li, "Context-aware attention network for image-text retrieval," in *Proceedings of the IEEE/CVF conference on computer vision and pattern recognition*, 2020, pp. 3536-3545.
- [41] A. H. Son, "Tra cứu ảnh dựa vào nội dung với học biểu diễn và giảm chiều dữ liệu," Luận án tiến sĩ, Học viện Khoa học và Công nghệ, Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam, 2023.
- [42] C. V. Dũng, "Nghiên cứu phát triển một số thuật toán tra cứu ảnh dựa vào khái niệm mức cao sử dụng kỹ thuật học sâu," Luận án tiến sĩ, Học viện Khoa học và Công nghệ, Viện Hàn lâm và KH&CN Việt Nam, 2022.
- [43] Y. Liu, Y. Huang, S. Zhang, D. Zhang, and N. Ling, "Integrating object ontology and region semantic template for crime scene investigation image retrieval," in *2017 12th IEEE Conference on Industrial Electronics and Applications (ICIEA)*, 2017, pp. 149-153: IEEE.
- [44] R. S. Wu and W. H. Hsu, "A Semantic Image Retrieval Frame work based on Ontology and Naïve Bayesian Inference," *International Journal of Multimedia Technology*, vol. 2, no. 2, pp. 36-43, 2012.
- [45] X. Wang, S. Qiu, K. Liu, and X. Tang, "Web image re-ranking using query-specific semantic signatures," *IEEE transactions on pattern analysis machine intelligence*, vol. 36, no. 4, pp. 810-823, 2013.
- [46] Y. Bai *et al.*, "Bag-of-words based deep neural network for image retrieval," in *Proceedings of the 22nd ACM international conference on Multimedia*, 2014, pp. 229-232.

- [47] A. Alzu'bi, A. Amira, and N. Ramzan, "Semantic content-based image retrieval: A comprehensive study," *Journal of Visual Communication Image Representation*, vol. 32, pp. 20-54, 2015.
- [48] Y. Cao, M. Long, J. Wang, Q. Yang, and P. S. Yu, "Deep visual-semantic hashing for cross-modal retrieval," in *Proceedings of the 22nd ACM SIGKDD International Conference on Knowledge Discovery and Data Mining*, 2016, pp. 1445-1454.
- [49] K. Pustu-Iren, G. Bruns, and R. Ewerth, "A multimodal approach for semantic patent image retrieval," in *Proceedings of the 2nd Workshop on Patent Text Mining and Semantic Technologies (PatentSemTech) 2021 co-located with the 44th International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval (SIGIR 2021)*, 2021: Aachen, Germany: RWTH Aachen.
- [50] O. Bchir, M. M. B. Ismail, and H. Aljam, "Region-based image retrieval using relevance feature weights," *International journal of fuzzy logic and intelligent systems international journal of fuzzy logic and intelligent systems*, vol. 18, no. 1, pp. 65-77, 2018.
- [51] S. Jabeen, Z. Mehmood, T. Mahmood, T. Saba, A. Rehman, and M. T. Mahmood, "An effective content-based image retrieval technique for image visuals representation based on the bag-of-visual-words model," *PloS one*, vol. 13, no. 4, p. e0194526, 2018.
- [52] W. Hu, Y. Sheng, X. Zhu, and M. Computing, "A Semantic Image Retrieval Method Based on Interest Selection," *Wireless Communications*, vol. 2022, 2022.
- [53] Đ. T. T. Quỳnh, "Nâng cao độ chính xác tra cứu ảnh dựa vào nội dung sử dụng kỹ thuật điều chỉnh trọng số hàm khoảng cách," Luận án tiến sĩ, Học viện Khoa học và Công nghệ, Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam, 2019.
- [54] Y. Shi, X. Liu, Y. Wei, Z. Wu, and W. Zuo, "Retrieval-based Spatially Adaptive Normalization for Semantic Image Synthesis," in *Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, 2022, pp. 11224-11233.
- [55] U. Manzoor, M. A. Balubaid, B. Zafar, H. Umar, and M. S. Khan, "Semantic image retrieval: An ontology based approach," *International Journal of Advanced Research in Artificial Intelligence*, vol. 4, no. 4, pp. 1-8, 2015.
- [56] S. Chaudhury, A. Mallik, and H. Ghosh, *Multimedia ontology: representation and applications*. CRC Press, 2015.
- [57] S. A. Fadzli and R. Setchi, "Semantic approach to image retrieval using statistical models based on a lexical ontology," in *International Conference on Knowledge-Based and Intelligent Information and Engineering Systems*, 2010, pp. 240-250: Springer.
- [58] N. Ruan, N. Huang, and W. Hong, "Semantic-based image retrieval in remote sensing archive: An ontology approach," in *2006 IEEE International Symposium on Geoscience and Remote Sensing*, 2006, pp. 2903-2906: IEEE.
- [59] G. Allampalli-Nagaraj and I. Bichindaritz, "Automatic semantic indexing of medical images using a web ontology language for case-based image retrieval,"

- Engineering Applications of Artificial Intelligence*, vol. 22, no. 1, pp. 18-25, 2009.
- [60] N. Magesh and P. Thangaraj, "Semantic image retrieval based on ontology and SPARQL query," in *International Conference on Advanced Computer Technology (ICACT)*, 2011.
- [61] M. S. Sulaiman, S. Nordin, and N. Jamil, "An object properties filter for multi-modality ontology semantic image retrieval," *Journal of Information Communication Technology*, vol. 16, no. 1, pp. 1-19, 2017.
- [62] M. Hirwane, "Semantic based Image Retrieval," *IJARCCCE*, vol. 6, pp. 120-122, 04/30 2017.
- [63] A. B. Spanier, D. Cohen, and L. Joskowicz, "A new method for the automatic retrieval of medical cases based on the RadLex ontology," *International journal of computer assisted radiology and surgery*, vol. 12, no. 3, pp. 471-484, 2017.
- [64] O. Allani, H. B. Zghal, N. Mellouli, and H. Akdag, "Pattern graph-based image retrieval system combining semantic and visual features," *Springer Science+Business Media New York*, vol. 76, no. 19, pp. 20287-20316, 2017.
- [65] B. Yu, "Research on information retrieval model based on ontology," *EURASIP Journal on Wireless Communications and Networking*, vol. 2019, no. 1, pp. 1-8, 2019.
- [66] L. M. P. T. C. An, "Tìm kiếm ảnh theo nội dung và ngữ nghĩa," *Tap chi Khoa hoc Truong DH Can Tho*, no. CNTT, pp. 58-64, 2017.
- [67] K.-M. Wong, L.-M. Po, and K.-W. Cheung, "Dominant color structure descriptor for image retrieval," in *2007 IEEE international conference on image processing*, 2007, vol. 6, pp. VI-365-VI-368: IEEE.
- [68] D. K. McClish, "Analyzing a portion of the ROC curve," *Medical decision making*, vol. 9, no. 3, pp. 190-195, 1989.
- [69] K. Boyd, K. H. Eng, and C. D. Page, "Area under the precision-recall curve: point estimates and confidence intervals," in *Joint European conference on machine learning and knowledge discovery in databases*, 2013, pp. 451-466: Springer.
- [70] A. Gordo, J. A. Rodriguez-Serrano, F. Perronnin, and E. Valveny, "Leveraging category-level labels for instance-level image retrieval," in *2012 IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, 2012, pp. 3045-3052: IEEE.
- [71] A. Gordo, J. Almazán, J. Revaud, and D. Larlus, "Deep image retrieval: Learning global representations for image search," in *Computer Vision—ECCV 2016: 14th European Conference, Amsterdam, The Netherlands, October 11-14, 2016, Proceedings, Part VI 14*, 2016, pp. 241-257: Springer.
- [72] C. H. Song, J. Yoon, S. Choi, and Y. Avrithis, "Boosting vision transformers for image retrieval," in *Proceedings of the IEEE/CVF Winter Conference on Applications of Computer Vision*, 2023, pp. 107-117.
- [73] M. Wang, W. Zhou, Q. Tian, and H. Li, "Deep graph convolutional quantization networks for image retrieval," *IEEE Transactions on Multimedia*, vol. 25, pp. 2164-2175, 2022.

- [74] S. Gkelios, A. Sophokleous, S. Plakias, Y. Boutalis, and S. A. Chatzichristofis, "Deep convolutional features for image retrieval," *Expert Systems with Applications*, vol. 177, p. 114940, 2021.
- [75] I. M. Hameed, S. H. Abdulhussain, and B. M. Mahmmud, "Content-based image retrieval: A review of recent trends," *Cogent Engineering*, vol. 8, no. 1, p. 1927469, 2021.
- [76] D. Nister and H. Stewenius, "Scalable recognition with a vocabulary tree," in *2006 IEEE Computer Society Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR'06)*, 2006, vol. 2, pp. 2161-2168: Ieee.
- [77] K. He, G. Gkioxari, P. Dollár, and R. Girshick, "Mask r-cnn," in *Proceedings of the IEEE international conference on computer vision*, 2017, pp. 2961-2969.
- [78] Y. Bengio, A. Courville, and P. Vincent, "Representation learning: A review and new perspectives," *IEEE transactions on pattern analysis machine intelligence*, vol. 35, no. 8, pp. 1798-1828, 2013.
- [79] M. I. T. Bella and A. Vasuki, "An efficient image retrieval framework using fused information feature," (in E), *Computers & Electrical Engineering*, vol. 75, pp. 46-60, 2019.
- [80] P. Chhabra, N. K. Garg, and M. Kumar, "Content-based image retrieval system using ORB and SIFT features," (in E), *Neural Computing and Applications*, pp. 2725-2733, 2020.
- [81] K. Kanwal, K. T. Ahmad, R. Khan, A. T. Abbasi, and J. Li, "Deep learning using symmetry, FAST scores, shape-based filtering and spatial mapping integrated with CNN for large scale image retrieval," *Symmetry*, vol. 12, no. 4, p. 612, 2020.
- [82] S. Dhingra and P. Bansal, "Relative examination of texture feature extraction techniques in image retrieval systems by employing neural network: an experimental review," in *Proceedings of International Conference on Artificial Intelligence and Applications: ICAIA 2020*, 2021, pp. 337-349: Springer.
- [83] Y. Qiang, C. Sheng, and D. Yin, "Method of tire pattern image retrieval based on wavelet transform and Siamese network," in *Proceedings of the 2020 International Conference on Aviation Safety and Information Technology*, 2020, pp. 587-592.
- [84] X. Yue *et al.*, "Prototypical cross-domain self-supervised learning for few-shot unsupervised domain adaptation," in *Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition*, 2021, pp. 13834-13844.
- [85] N. T. U. Nhi and T. M. Le, "A model of semantic-based image retrieval using C-tree and neighbor graph," *International Journal on Semantic Web Information Systems*, vol. 18, no. 1, pp. 1-23, 2022.
- [86] X. Wang, D. Peng, M. Yan, and P. Hu, "Correspondence-free domain alignment for unsupervised cross-domain image retrieval," *arXiv preprint arXiv:06081*, 2023.
- [87] J. Wang, et al., "Cnn-rnn: A unified framework for multi-label image classification," (in E), *Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition*, 2016.

- [88] A. Wang, Y. Wang, and Y. Chen, "Hyperspectral image classification based on convolutional neural network and random forest," (in E), *Remote sensing letters*, vol. 10, no. 11, pp. 1086-1094, 2019.
- [89] S. Wen *et al.*, "Multilabel image classification via feature/label co-projection," (in E), *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics: Systems*, vol. 51, 2020.
- [90] Z. Zhang, A. Peng, and H. Li, "Instance-weighted central similarity for multi-label image retrieval," (in E), *arXiv preprint arXiv*, vol. 2108.05274, 2021.
- [91] G.-H. Liu and J.-Y. Yang, "Deep-seated features histogram: a novel image retrieval method," *Pattern Recognition*, vol. 116, p. 107926, 2021.
- [92] O. Sikha and K. Soman, "Dynamic Mode Decomposition based salient edge/region features for content based image retrieval," *Multim. Tools Appl.*, vol. 80, no. 10, pp. 15937-15958, 2021.
- [93] A. Ouni, E. Royer, M. Chevaldonné, and M. Dhome, "Leveraging semantic segmentation for hybrid image retrieval methods," *Neural Computing Applications*, vol. 34, no. 24, pp. 21519-21537, 2022.
- [94] A. Yang, X. Yang, W. Wu, H. Liu, and Y. J. I. a. Zhuansun, "Research on feature extraction of tumor image based on convolutional neural network," vol. 7, pp. 24204-24213, 2019.
- [95] Y. Cao, M. Long, B. Liu, and J. Wang, "Deep cauchy hashing for hamming space retrieval," in *Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition*, 2018, pp. 1229-1237.
- [96] W. Gu, X. Gu, J. Gu, B. Li, Z. Xiong, and W. Wang, "Adversary guided asymmetric hashing for cross-modal retrieval," in *Proceedings of the 2019 on international conference on multimedia retrieval*, 2019, pp. 159-167.
- [97] Y. Xie, Y. Liu, Y. Wang, L. Gao, P. Wang, and K. Zhou, "Label-Attended Hashing for Multi-Label Image Retrieval," in *IJCAI*, 2020, pp. 955-962.
- [98] C. S. Wickramasinghe, K. Amarasinghe, and M. Manic, "Parallalizable deep self-organizing maps for image classification," in *2017 IEEE symposium series on computational intelligence (SSCI)*, 2017, pp. 1-7: IEEE.
- [99] Z. Cai and N. Vasconcelos, "Cascade r-cnn: Delving into high quality object detection," (in E), *In Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition* pp. 6154-6162, 2018.
- [100] N. T. U. Nhi, & Le, T. M., "A Model of Semantic-Based Image Retrieval Using C-Tree and Neighbor Graph," *International Journal on Semantic Web and Information Systems (IJSWIS)*, pp. 1-23, 2022.